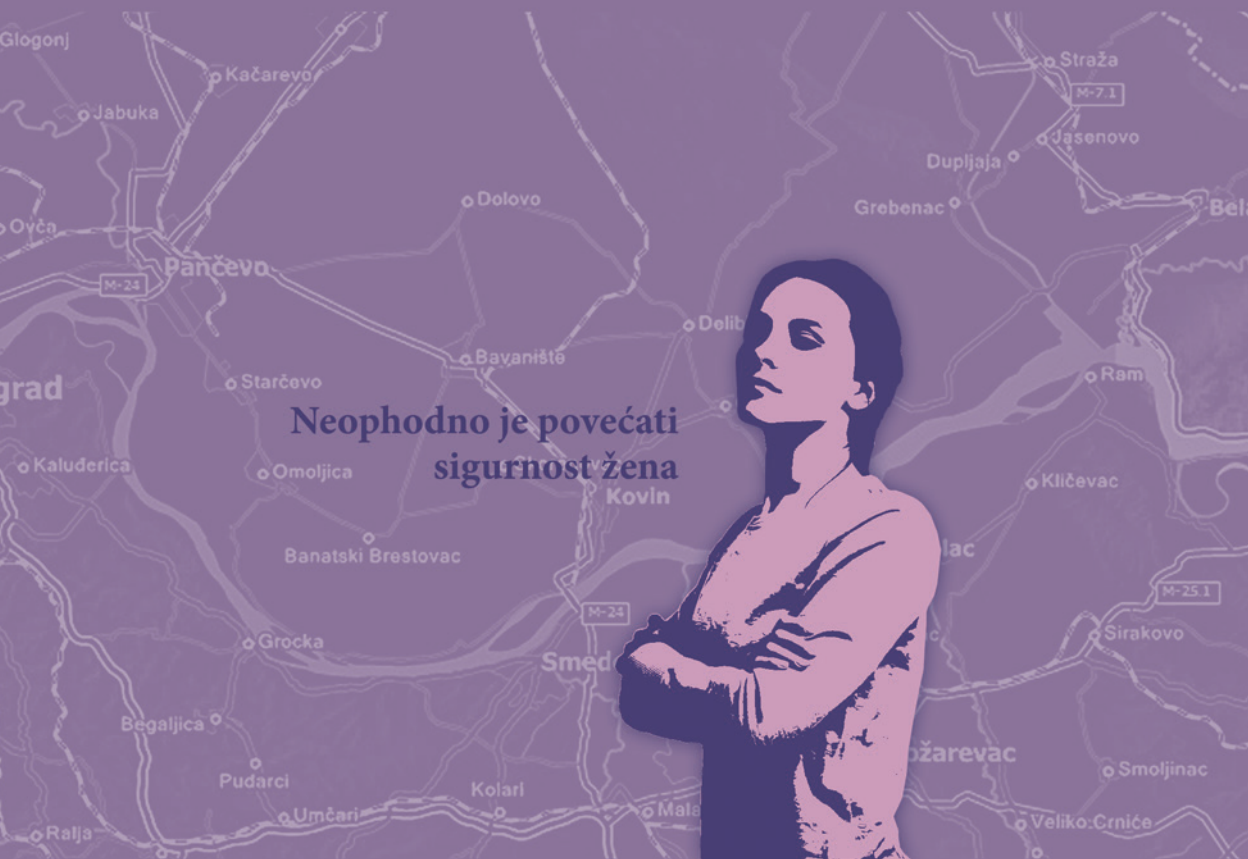

Prof. dr Nevena Petrušić
Doc. dr Natalija Žunić
Dr Vida Vilić

DRUŠTVENI I INSTITUCIONALNI ODGOVOR NA FEMICID U SRBIJI II

Pančevo, 2019.

**Prof. dr Nevena Petrušić
Doc. dr Natalija Žunić
Dr Vida Vilić**

**DRUŠTVENI I
INSTITUCIONALNI
ODGOVOR NA
FEMICID U SRBIJI
II**

**Pančevo
2019.**

Izdavač:
Udruženje građanki FemPlatz, Pančevo

Autorke:
Prof. dr Nevena Petrušić
Doc. dr Natalija Žunić
Dr Vida Vilić

Istraživačice:
dr Slobodanka Konstantinović Vilić
Kosana Beker
Biljana Janjić
Maja Mirkov
Sonja Kojić

Kreativna urednica:
Monika Husar Tokin

Dizajn, prelom i priprema za štampu:
Pavle Halupa

Štamparija: „ARTIJA“, Miloša Obrenovića 35a, Pančevo

Tiraž: 300

Partneri na projektu:

Femplatz

Ženski istraživački centar

Gender Knowledge Hub

Publikacija je nastala u okviru projekta „Sprečavanje i iskorenjivanje femicida u Srbiji“ koji realizuju Kuća rodni znanja i politika, udruženje građanki FemPlatz, Ženski istraživački centar za edukaciju i komunikaciju, a koji podržavaju UN Women u Srbiji i Evropska unija u okviru regionalnog programa „Zaustavljanje nasilja nad ženama u zemljama na Zapadnom Balkanu i u Turskoj: primena normi, promena svesti“. Sadržaj publikacije predstavlja odgovornost partnerskih organizacija i ne odražava stavove i mišljenje Evropske unije i UN Women.

Ovaj projekat finansira
Evropska unija

United Nations Entity for Gender Equality
and the Empowerment of Women

Pančevo, oktobar 2019.

SADRŽAJ

DEO ČETVRTI	7
ISTRAŽIVANJE KAPACITETA INSTITUCIJA I CIVILNOG SEKTORA USPREČAVANJU I SUZBIJANJU FEMICIDA	7
1. IZAZOVI U POSTUPANJU INSTITUCIJA U SLUČAJEVIMA NASILJA PREMA ŽENAMA	9
1.1. Opšti podaci	9
1.2. Nalazi i diskusija rezultata	11
1.3. Zaključna zapažanja	40
2. STAVOVI PROFESIONALAC/KI O NASILJU PREMA ŽENAMA, FEMICIDU, PRAVNOM OKVIRU I DELOVANJU INSTITUCIJA	42
2.1. Opšti podaci	42
2.2. Nalazi i diskusija rezultata istraživanja	46
2.3. Zaključna zapažanja	74
3. KAPACITETI ŽENSKIH NEVLADINIH ORGANIZACIJA ZA PRUŽANJE PODRŠKE ŽENAMA KOJE SU PRETRPELE NASILJE I PERCEPCIJA DELOVANJA INSTITUCIJA SISTEMA	76
3.1. Opšti podaci	76
3.2. Rezultati istraživanja i diskusija	77
DEO PETI	103
MODEL ZA PRIKUPLJANJE PODATAKA O FEMICIDU	103
1. UVODNE NAPOMENE	104
2. PRIKUPLJANJE PODATAKA O FEMICIDU U SRBIJI – OPIS STANJA ...	105
2.1. Koncept i definicija femicida	105
2.2. Izvori podataka o femicidu	107

3. PREMISE U KREIRANJU MODELA ZA PRIKUPLJANJE PODATAKA O FEMICIDU	122
4. PREDLOZI ZA UNAPREĐENJE BAZA PODATAKA	127
4.1. Unapređenje pravosudne baze podataka	127
4.2. Unapređenje baze podataka MUP-a	132
4.3. Unapređenje baze podataka u oblasti socijalne i zdravstvene zaštite ..	133
UPITNICI ZA PRIKUPLJANJE PODATAKA	135

**DEO ČETVRTI
ISTRAŽIVANJE
KAPACITETA INSTITUCIJA
I CIVILNOG SEKTORA
U SPREČAVANJU I
SUZBIJANJU FEMICIDA**

Važna komponenta istraživanja „Društveni i institucionalni odgovor na femicid u Srbiji“ predstavlja istraživanje kapaciteta institucija sistema i civilnog sektora u sprečavanju i suzbijanju femicida. Ovu komponentu istraživanja čine tri istraživačka segmenta. Prvi segment je prikupljanje i analiza podataka o izazovima u postupanju nadležnih institucija u slučajevima nasilja prema ženama, koje u mnogim slučajevima prethodi femicidu. Drugi segment istraživanja čini ispitivanje stavova profesionalaca/ki u institucijama nadležnim za sprečavanje i zaštitu žena od rodno zasnovanog nasilja o rodno zasnovanom nasilju, aktuelnim zakonskim rešenjima i radu institucija. Konačno, treći segment istraživanja usmeren je na ispitivanje kapaciteta ženskih nevladinih organizacija koje pružaju usluge i podršku ženama izloženim nasilju i njihovu ocenu delovanja institucija sistema na planu sprečavanja i suzbijanja rodno zasnovanog nasilja prema ženama.

Planiranje uzorka i dizajn sva tri segmenta istraživanja bili su u velikoj meri određeni raspoloživim resursima, što je uticalo i na karakter istraživanja. Naime, svi segmenti istraživanja su eksplorativnog tipa i rađeni su na prigodnom uzorku. Zato istraživanje ne omogućava da se vrši generalizacija rezultata, već obezbeđuje uvide koji mogu poslužiti za razradu valjane hipotetičke osnove za nova, šira i produbljenija istraživanja.

U daljem tekstu rada opisana su sva tri segmenta istraživanja i predstavljani su i interpretirani nalazi.

1. IZAZOVI U POSTUPANJU INSTITUCIJA U SLUČAJEVIMA NASILJA PREMA ŽENAMA

1.1. Opšti podaci

Istraživanje o izazovima u postupanju nadležnih institucija u slučajevima nasilja u porodici i nasilja prema ženama predstavlja eksplorativno istraživanje, sprovedeno prikupljanjem podataka putem posebno dizajniranog anketnog upitnika, koji je upućen policijskim upravama, javnim tužilaštvima, zdravstvenim ustanovama i centrima za socijalni rad. Cilj ovog segmenta istraživanja jeste da se utvrde kapaciteti institucija nadležnih za reagovanje na nasilje u porodici i rodno nasilje prema ženama i sagledaju ključne prepreke u njihovom radu.

Podaci prikupljeni putem anketnog upitnika, koji su popunjavali ovlašćeni predstavnici institucija, odnosili su se na: nivo znanja i obučenosti zaposlenih za rad u slučajevima nasilja prema ženama; uspeh kontinuirane edukacije; ključne prepreke u radu institucije na sprečavanju nasilja u porodici i nasilja prema ženama; saradnju između institucija i ženskih udruženja, ocenu kapaciteta drugih institucija za rad na sprečavanju nasilja u porodici i nasilja prema ženama; ocenu uspešnosti primene novih zakonskih rešenja, protokola i hitnih mera na sprečavanje nasilja u porodici i težih oblika nasilja (femicid); neophodnost ispitivanja posedovanja vatrenog oružja od strane nadležnih institucija i trajanje sudskog postupka.

Ovlašćeni predstavnici/ce 44 nadležnih institucija popunili su 71 upitnik. U ovim institucijama za postupanje u slučajevima nasilja u porodici i drugim oblicima rodno zasnovanog nasilja zaduženo je ukupno 687 zaposlenih, pri čemu je najveći broj njih u policijskim upravama (319) – Tabela 1.

Tabela 1 – Struktura anketiranih osoba prema pripadnosti instituciji

Naziv ustanove	Broj anketiranih osoba
Policija	30
Tužilaštvo	16
Zdravstvene ustanove	14
Centri za socijalni rad	11
Ukupno	71

Predstavnicima/ce deset policijskih uprava iz gradova: Beograd (3), Niš (3), Požarevac (4), Pančevo (1), Zaječar (3), Zrenjanin (3), Subotica (1), Vranje (3) popunili su 21 upitnik, a devet upitnika je popunjeno bez naznake o kojoj je policijskoj upravi reč.

Tužilaštva (osnovna i viša) popunila su 16 upitnika, a anketirano je 13 ustanova iz sledećih gradova: Beograd (ukupno 6 – I, II i III tužilaštvo), Jagodina (2), Pančevo, Senta, Zaječar, Zrenjanin (2), Novi Sad, Požarevac i Vranje. U ovim tužilaštvima ima ukupno 58 zaposlenih zaduženih za postupanje u slučajevima nasilja u porodici.

Zdravstvene ustanove su popunile 14 upitnika, a anketirano je 11 ustanova iz sledećih gradova: Pančevo (4), Sopot, Subotica (2), Beograd (Čukarica, Stari Grad), Niš, Zemun, Požarevac, Zrenjanin i Novi Sad. U ovim zdravstvenim ustanovama ukupno 117 zaposlenih je zaduženo za postupanje u slučajevima nasilja u porodici. Ipak, prema podacima iz upitnika, u Domu zdravlja Stari Grad ne postoje posebni timovi formirani na nivou ustanove, osim tima za sprečavanje zlostavljanja i zanemarivanja dece, koji čine tri zaposlena. Svi zaposleni zdravstveni radnici i saradnici prijavljuju nasilje u skladu sa procedurom i zakonom. U KBC Zemun oko 50 zaposlenih doktora i medicinskih sestara, koji rade u ambulantama Službe za prijem i zbrinjavanje urgentnih stanja i socijalni radnik obučeni su za rutinsko popunjavanje obrazaca za evidentiranje i dokumentovanje nasilja u skladu sa posebnim Protokolom Ministarstva zdravlja za zaštitu i postupanje sa ženama koje su bile izložene nasilju. U Kliničkom centru Vojvodine u Novom Sadu jedno lice je zaduženo za evidentiranje, praćenje i analizu

prijava koje se odnose na nasilje, a na svim klinikama postoji određeno lice za saradnju.

Centri za socijalni rad je popunili su 11 upitnika, a anketirano je 10 ustanova iz sledećih gradova: Beograd (odeljenja Vračar i Lazarevac), Jagodina, Niš, Požarevac, Novi Sad, Zrenjanin, Zaječar, Vranje i Subotica. U ovim centrima za socijalni rad ukupno 193 zaposlenih je zaduženo za postupanje u slučajevima nasilja u porodici.

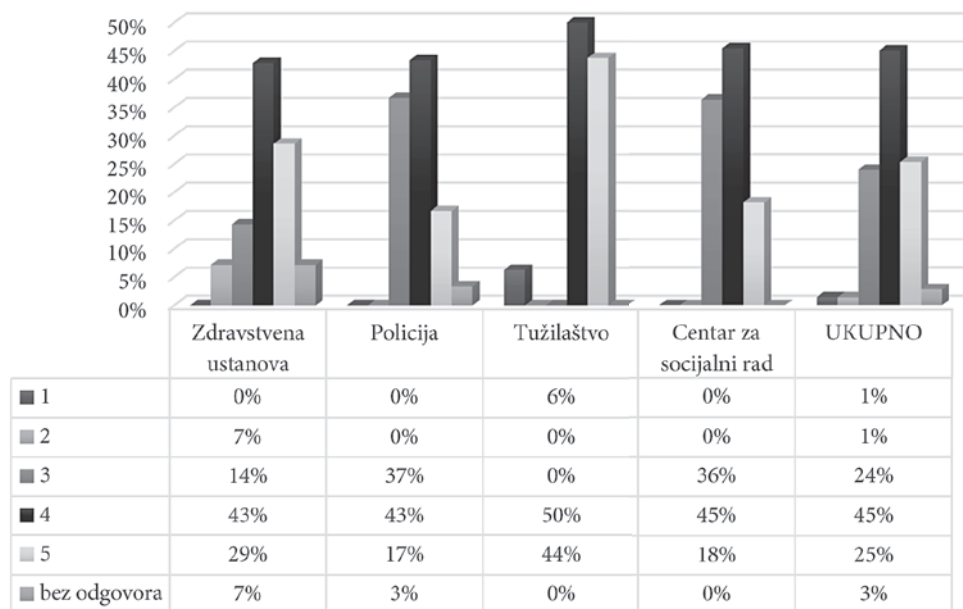
Prilikom obrade podataka korišćeni su postupci deskriptivne statistike. Kao osnovne mere deskriptivne statistike korišćeni su procenti, a obrada podataka izvršena je korišćenjem programa *Excel*.

1.2. Nalazi i diskusija rezultata

1.2.1. Nivo znanja i obučenosti zaposlenih u institucijama i uticaj kontinuirane edukacije na uspeh u radu

Procena nivoa znanja i obučenosti zaposlenih u institucijama za rad na slučajevima nasilja u porodici i nasilja prema ženama bila je rangirana na skali od 1 (najslabija ocena) do pet (najbolja ocena). Najveći procenat predstavnika/ca svih ustanova (45%) ocenio je ocenom 4 nivo znanja i obučenosti (u zdravstvenim ustanovama 43%, u policiji 43%, u tužilaštvima 50%, u centrima za socijalni rad 45%). Značajan procenat ispitanika (25%) smatra da je odličan nivo obučenosti u njihovoj ustanovi, u tužilaštvima čak 44%. Ipak, 6% ispitanika u tužilaštvima ocenjuje obučenost zaposlenih najnižom ocenom. Obučenost zaposlenih za rad na slučajevima nasilja ocenom 3 ocenilo je 24% ispitanih predstavnika/ca institucija, najviše 36% u centrima za socijalni rad – Grafikon 1.

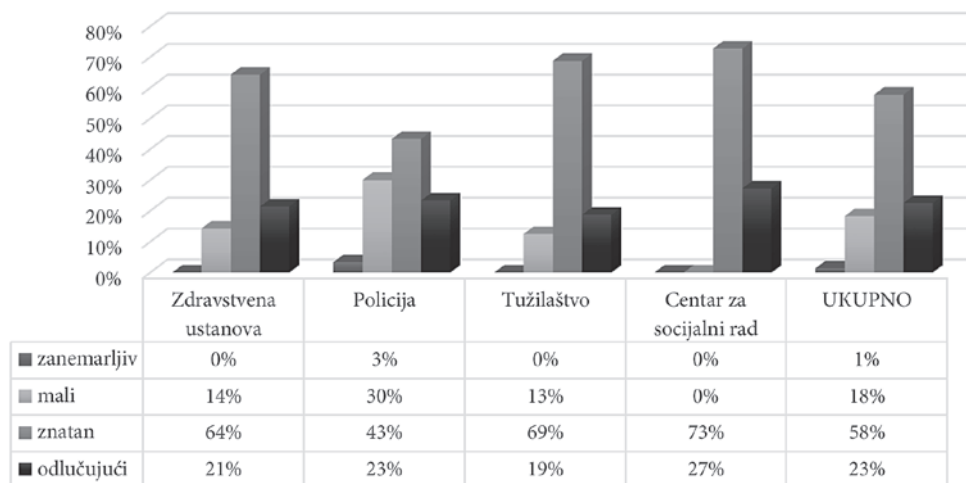
Procenite nivo znanja i obučenosti zaposlenih u vašoj instituciji za rad na slučajevima nasilja u porodici i nasilja prema ženama

Grafikon 1

Uticaj kontinuirane edukacije na uspeh u radu institucije na sprečavanju nasilja u porodici, nasilja prema ženama i ubistava žena ocenjivan je kao „zanemarljiv“, „mali“, „znatan“ i „odlučujući“. Najveći procenat ispitivanih predstavnika/ca ustanova (58%) smatra da je znatan uticaj kontinuirane edukacije na obučenost zaposlenih prilikom postupanja u slučajevima nasilja u porodici, nasilja prema ženama i ubistvima žena. U centrima za socijalni rad 73% ispitanika ocenjuje uticaj kontinuirane edukacije kao „znatan“ za uspeh u radu ustanove. Ocenu „odlučujući“ za rad ustanove dalo je 23% ispitanika, najmanje u tužilaštvima, samo 19%. Ovi podaci pokazuju da ustanove smatraju kontinuiranu edukaciju značajnom za delotvoran rad na slučajevima nasilja prema ženama. Samo 1% ispitanika (u policiji 3%) ocenjuje uticaj kontinuirane edukacije kao „zanemarljiv“ – Grafikon 2.

Koliki je uticaj kontrinuirane edukacije na uspeh u radu vaše institucije na sprečavanju nasilja u porodici, nasilja prema ženama i ubistva žena?

Grafikon 2

1.2.2. Ključne prepreke u radu institucije na sprečavanju nasilja u porodici i nasilja prema ženama

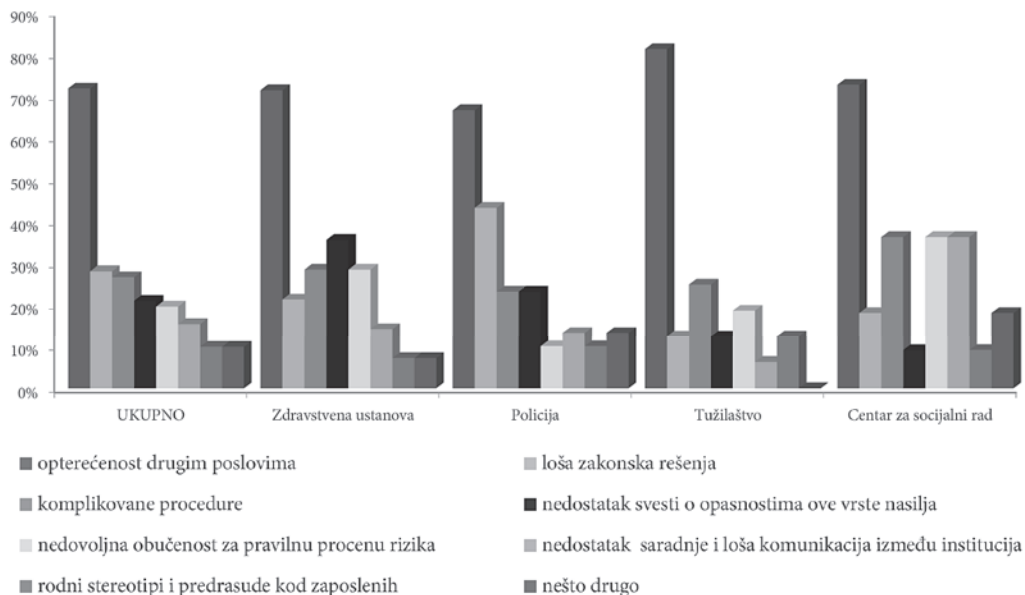
Radi sagledavanja teškoća u postupanju institucija u slučajevima nasilja u porodici i nasilja prema ženama i ključnih prepreka u radu na sprečavanju ovih negativnih društvenih pojava ispitanicima/cama je ponuđeno nekoliko odgovora: loša zakonska rešenja, nedostatak saradnje i loša komunikacija među ustanovama, komplikovane procedure, opterećenost drugim poslovima, rodni stereotipi i predrasude kod zaposlenih, nedostatak svesti o opasnostima ove vrste nasilja, nedovoljna obučenosť za pravilnu procenu rizika. Ostavljena je i mogućnosť da sami upišu neku drugu prepreku koju smatraju važnom.

Kao prvu ključnu prepreku u radu na sprečavanju nasilja u porodici i nasilja prema ženama sve institucije su navele opterećenost drugim poslovima – 72%, s tim što je u tužilaštvima najviše izražena opterećenost drugim poslovima – 81%, zatim u centrima za socijalni rad – 73% i zdravstvenim ustanovama – 71%.

Loša zakonska rešenja i komplikovane procedure su sledeća prepreka u radu institucija (28% i 27%). Zanimljivo je da je 43% ispitanika u policiji navelo loša zakonska rešenja kao drugu ključnu prepreku za rad na sprečavanju nasilja u porodici i nasilja prema ženama, a zdravstvene ustanove smatraju da je to nedostatak svesti o opasnostima ove vrste nasilja - 36%. U centrima za socijalni rad podjednak značaj za otežavanje rada na sprečavanju nasilja imaju komplikovane procedure – 36%, nedovoljna obučenost za pravilnu procenu rizika – 36% i nedostatak saradnje i loša komunikacija između institucija – 36%. Interesantno je da samo 10% ispitanika u ukupnom uzorku sagledava rodne stereotipe i predrasude kod zaposlenih kao ključnu prepreku delotvornog rada na slučajevima nasilja u porodici i nasilja prema ženama, što pokazuje da anketirani predstavnici/ce ustanova smatraju da ovaj faktor ne predstavlja značajnu prepreku za njihovo postupanje u slučajevima nasilja u porodici i nasilja prema ženama – Grafikon 3.

Od drugih prepreka koje su predstavnici/ce ustanova navodili izdvajamo: nedostatak programa za rad sa učiniocima (CSR), manjak stručnih radnika (CSR), rad sa „licima sa psihijatrijskom dijagnozom“, nedovoljna obučenost policijskih službenika da se zaštite od psihičke iscrpljenosti tokom rada sa nasilnicima i žrtvama, loši uslovi za rad – nedostatak materijalnih sredstava, tehnička oprema za rad i dr (policijske uprave).

Koliki je uticaj kontrinuirane edukacije na uspeh u radu vaše institucije na sprečavanju nasilja u porodici, nasilja prema ženama i ubistva žena?

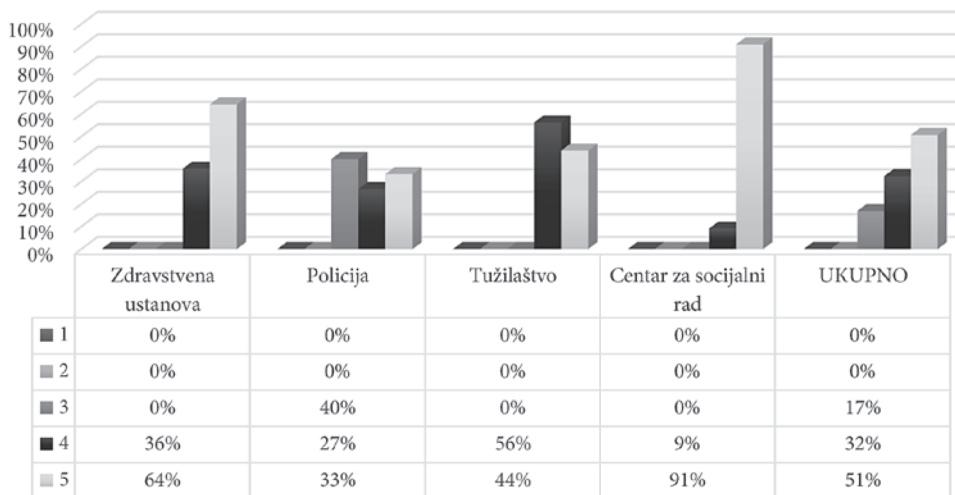

Grafikon 3

1.2.3. Saradnja između pojedinih institucija i ženskih udruženja u rešavanju problema nasilja u porodici

Saradnja između anketirane institucije i drugih nadležnih institucija u rešavanju problema nasilja u porodici i saradnja drugih institucija sa anketiranom institucijom u rešavanju problema nasilja u porodici ocenjivana je na skali od 1-5. Kada je u pitanju saradnja anketirane institucije sa drugim nadležnim institucijama za postupanje u slučajevima nasilja u porodici, najveći broj ispitanika (51%) ocenio je odličnom ocenom ovu saradnju. Nijedna ustanova ne smatra da je takva saradnja za najnižu ocenu (1 ili 2). Najvišom ocenom (5) ocenilo je 91% ispitanika u centrima za socijalni rad, zatim u zdravstvenim ustanovama 64%, tužilaštvu 44% i policiji 33%. Interesantno je da je ocenom 3 ocenilo saradnju anketirane institucije sa drugim institucijama 40% anketiranih predstavnika/ca policije (što u ukupnom uzorku iznosi 17%) - Grafikon 4.

Ocenite kakva je saradnja između vaše institucije i drugih nadležnih institucija u rešavanju problema nasilja u porodici, odnosno, koliko je vaša institucija spremna na saradnju

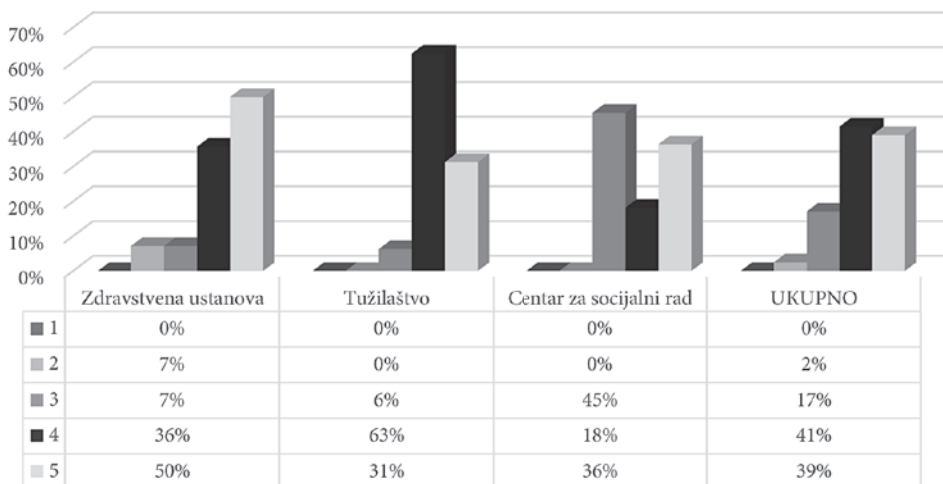
Grafikon 4

Prilikom ocenjivanja saradnje drugih institucija sa anketiranom institucijom u rešavanju pitanja vezanih za nasilje u porodici, većina predstavnika/ica anketiranih institucija (41%) ocenjuje ovu saradnju vrlo dobrom ocenom (4). Nijedna ustanova nije ovu saradnju ocenila najnižim ocenama (1 i 2).

Predstavnici/ce zdravstvenih ustanova su saradnju drugih institucija sa njima u najvećem procentu (50%) ocenili ocenom 5. Predstavnici/ce tužilaštva su saradnju drugih institucija sa njima ocenili ocenama 3 (6%), 4 (63%) i 5 (31%). Predstavnici/ce centara za socijalni rad su u najvećem procentu (45%) ocenili ocenom 3 saradnju drugih institucija sa njima. U upitnicima koje su popunjavali predstavnici/ce policije ova saradnja nije bila ocenjivana (Grafikon 5).

Ocenite kako druge institucije saraduju sa vašom institucijom u rešavanju problema nasilja u porodici, odnosno, koliko su druge institucije spremne na saradnju

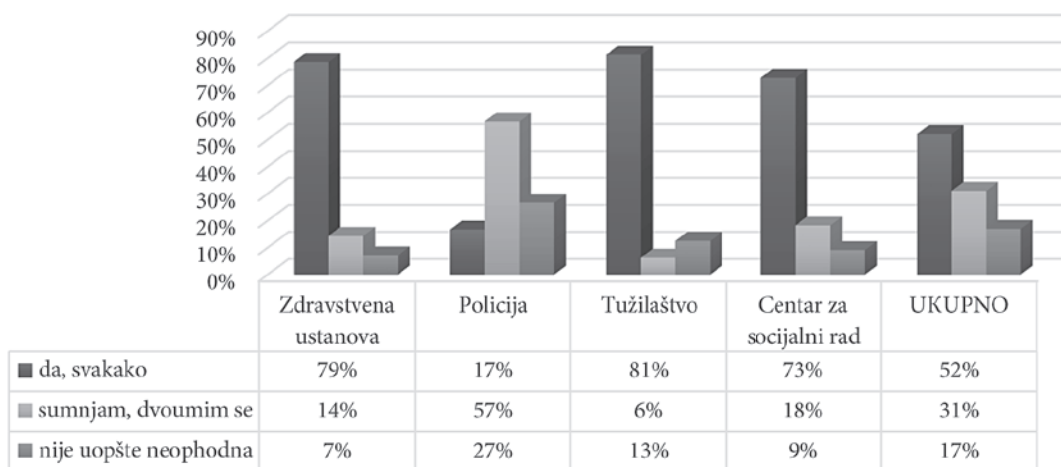
Grafikon 5

U Konvenciji Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) posebno je naglašeno da je za sprečavanje nasilja prema ženama i nasilja u porodici neophodno uspostavljanje saradnje između relevantnih institucija i udruženja građana i organizacija civilnog društva. Odredbama člana 9. Konvencije naglašena je uloga nevladinih organizacija i organizacija civilnog društva u borbi protiv nasilja prema ženama. U mnogim državama članicama ogromnu većinu usluga za žrtve nasilja u porodici, kao i usluga za žrtve drugih različitih oblika nasilja prema ženama vode nevladine organizacije. One tradicionalno pružaju sklonište, daju pravne savete, imaju medicinsko, odnosno, psihološko savetovanište i vode SOS telefone, kao i druge neophodne usluge. Svrha ovog člana jeste da se naglasi značajan doprinos koji ove organizacije imaju u sprečavanju i borbi protiv svih oblika nasilja obuhvaćenih konvencijom. Stoga je potrebno da zemlje potpisnice Istanbulske konvencije prepoznaju njihov rad, na primer, tako što će iskoristiti njihovu stručnost i uključiti ih kao partnere u saradnju. Da bismo utvrdili da li se u relevantnim institucijama koje smo anketirali prepoznaje, podstiče i podržava saradnja sa ženskim udruženjima koja se bave problemom nasilja u porodici i nasilja

prema ženama, postavili smo pitanje da li je saradnja ženskih udruženja i institucija neophodna za uspešno sprečavanje nasilja prema ženama i ubistava žena.

Saradnja anketiranih institucija i ženskih udruženja koja se bave problemom nasilja u porodici i nasilja prema ženama ocenjivana je pomoću trostepene skale: „da, svakako“; „sumnjam, dvoumim se“ i „nije uopšte neophodna“. Najveći procenat ispitanika (52%) je odgovorio da je ovakva saradnja neophodna, sumnja i dvoumi se 31% ispitanika, a čak 17% smatra da ova saradnja „nije uopšte neophodna“. Interesantno je da u potrebu saradnje najviše sumnjaju predstavnici/ce policije (57%) a ima i onih koji smatraju da uopšte nije neophodna (27%). Najotvoreniji prema ovoj saradnji su predstavnici/ce tužilaštva (81%) i zdravstvenih ustanova (79%) koji je u potpunosti podržavaju – Grafikon 6.

Saradnja ženskih udruženja i vaše institucije neophodna je za uspešno sprečavanje nasilja prema ženama i prevenciju ubistva žena (femicid)

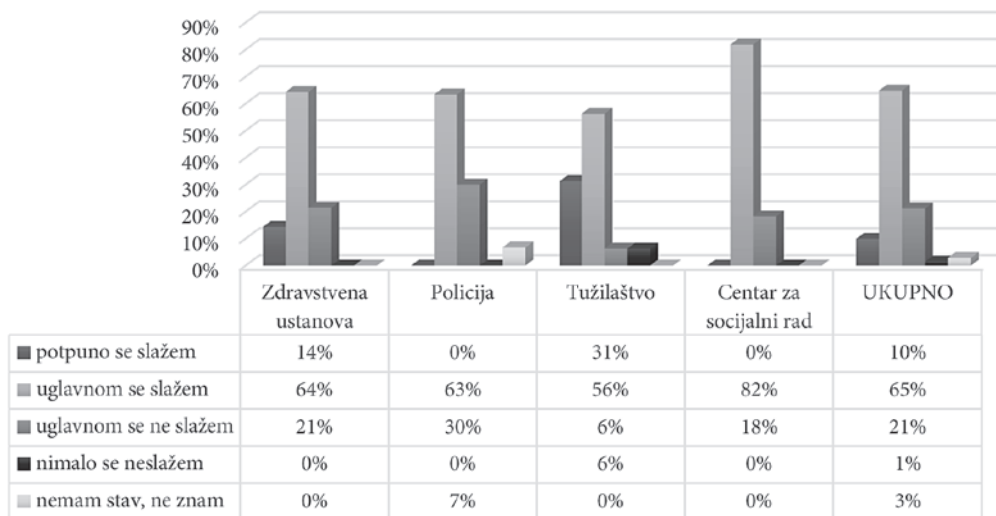
Grafikon 6

1.2.4. Ocena uspešnosti zakonskih rešenja u prevenciji nasilja u porodici

U ocenjivanju uspešnosti zakonskih rešenja u prevenciji nasilja u porodici ispitanici/ce su se izjašnjavali o merama sadržanim u Zakonu o sprečavanju nasilja u porodici, opštim i posebnim protokolima, delovanju primene hitnih mera (udaljenje učinioca iz stana i privremena zabrane kontakta sa žrtvom i prilaska žrtvi) na sprečavanje izvršenja ubistva, obavezno ispitivanje posedovanja vatrenog oružja, uspešnost rada grupe za koordinaciju i primene mera utvrđenih individualnim planom zaštite i podrške ženi žrtvi nasilja za zaustavljanje daljeg nasilja. Za svaku tvrdnju ispitanicima/cama su ponuđeni odgovori: „potpuno se slažem”, „uglavnom se slažem”, „uglavnom se ne slažem”, „nimalo se ne slažem” i „nemam stav, ne znam”.

Najveći broj ispitanika (65%) je odgovorio da se „uglavnom slaže“ sa tvrdnjom da nova zakonska rešenja iz Zakona o sprečavanju nasilja u porodici uspešno utiču na prevenciju nasilja u porodici. Posmatrano po pojedinim ustanovama, za ovo tvrđenje se opredelilo 82% predstavnika/ca centara za socijalni rad, 64% predstavnika/ca zdravstvenih ustanova, 63% predstavnika/ca policije i 56% predstavnika/ca tužilaštva. Najmanji procenat ispitanika/ca (10%) je odgovorio da se „potpuno slaže“ sa uspešnim delovanjem ovog zakona, i to 14% ispitanika/ca u zdravstvenim ustanovama i 31% u tužilaštvima. Interesantno je da nijedan predstavnik/ca policije i centara za socijalni rad nije odgovorio da se „potpuno slaže“ sa postavljenim tvrđenjem – Grafikon 7.

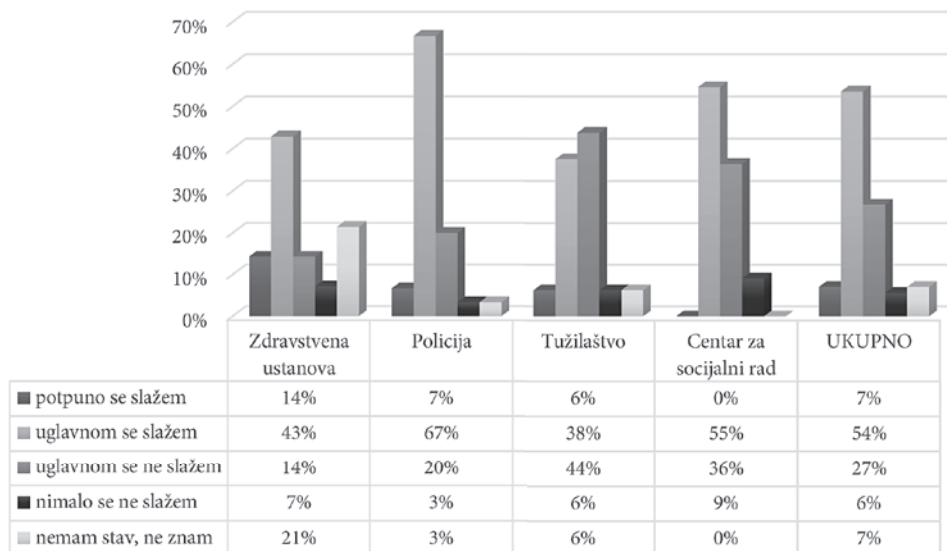
Nova zakonska rešenja o sprečavanju nasilja u porodici propisana Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici uspešno utiču na prevenciju nasilja u porodici

Grafikon 7

Ocenjujući usaglašenost opštih i posebnih protokola koji se odnose na postupanje u slučajevima nasilja prema ženama u porodici i partnerskom odnosu sa Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici, predstavnici/ce institucija su odgovarali da sa ovim tvrđenjem „uglavnom slažu“ (54%). Ipak, značajan procenat ispitanika (27%) smatra da neusaglašenost postoji („uglavnom se ne slažem“ – 27% i „nimalo se ne slažem“ – 6%). Posmatrano po institucijama, predstavnici/ce tužilaštva u najvećem broju smatraju da usaglašenost protokola sa zakonom postoji i uglavnom se nisu složili sa tvrđenjem da nema usaglašenosti (44%). Priličan procenat ispitanika iz zdravstvenih ustanova (21%) nema stav po ovom pitanju, što pokazuje da nisu u dovoljnoj meri upoznati sa pravnom regulativom u oblasti nasilja u porodici – Grafikon 8.

Opšti i posebni protokoli koji se odnose na postupanje u slučajevima nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima nisu usaglašeni sa Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici

Grafikon 8

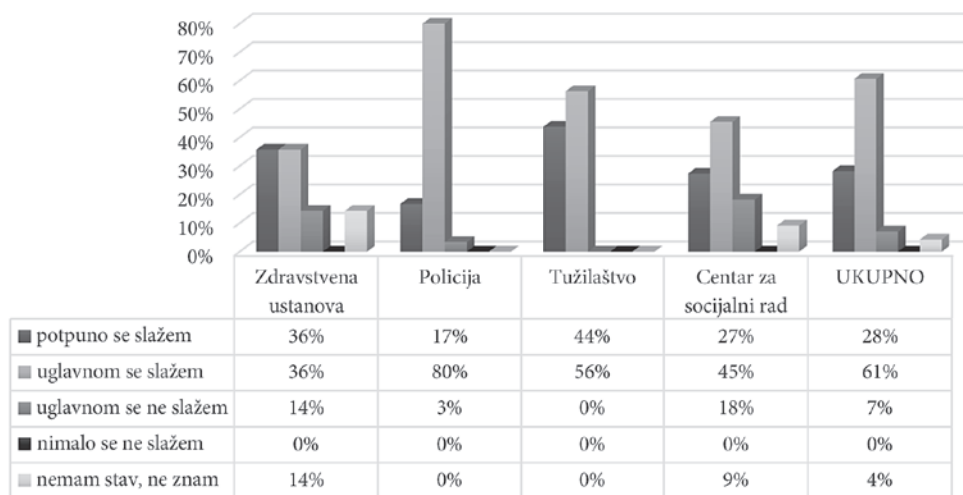
Ispitanici/ce su ocenjivali da li primena hitnih mera (udaljenje iz stana i privremena zabrana kontakta sa žrtvom i prilaska žrtvi) deluje preventivno na sprečavanje izvršenja teže krivičnog dela – ubistva. Preventivno delovanje hitnih mera prepoznao je najveći procenat ispitanika u ukupnom uzorku („uglavnom se slažem“ – 55% i „potpuno se slažem“ – 15%). Veoma mali procenat ispitanika – 8% ne smatra da ove mere preventivno deluju (u policiji i tužilaštvu – „nimalo se ne slažem“ – 13%). Interesantno je da se u policiji samo 7% ispitanih predstavnika/ca u potpunosti složilo da hitne mere preventivno deluju, za razliku od zdravstvenih ustanova gde je taj procenat 36%.

Zakon o sprečavanju nasilja u porodici (čl. 25. i 26) propisuje obavezno formiranje grupe za koordinaciju i saradnju u okviru svakog osnovog javnog tužilaštva. Grupu čine predstavnici/ce osnovnih javnih tužilaštava, policijskih uprava i centara za socijalni rad. Zadatak grupe je da razmatra svaki slučaj nasilja u porodici koji nije okončan pravosnažnom sudskom odlukom u građanskom ili krivičnom postupku, slučajeve kada treba da se

pruži zaštita i podrška žrtvama nasilja u porodici i žrtvama krivičnih dela iz ovog zakona, izrađuje individualni plan zaštite i podrške žrtvi i predlaže javnom tužilaštvu mere za okončanje sudskih postupaka.

Prilikom ocenjivanja uspešnosti rada grupe za koordinaciju i saradnju, ispitanici/ce su se „uglavnom složili“ da grupa za koordinaciju i saradnju uspešno ostvaruje svoje zadatke (61%), samo 7% je odgovorilo „uglavnom se ne slažem“, dok odgovora „nimalo se ne slažem“ nije bilo. Najbolju ocenu „potpuno se slažem“ za rad grupe za koordinaciju dalo je 80% ispitanika u policiji i 56% ispitanika u tužilaštvu. Posmatrano po ustanovama, najveći procenat ispitanika u centrima za socijalni rad (18%) nije se složilo da grupe za koordinaciju i saradnju uspešno ostvaruju svoje zadatke – Grafikon 9.

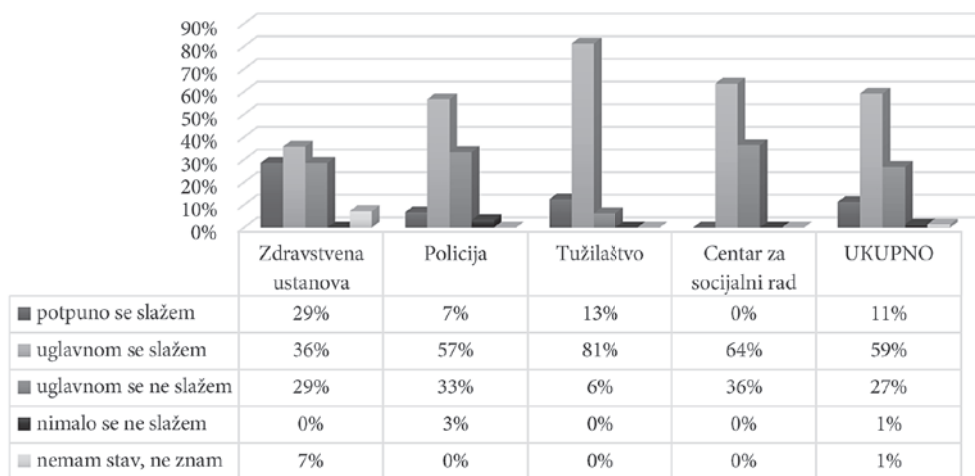
Nova zakonska rešenja o sprečavanju nasilja u porodici propisana Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici uspešno utiču na prevenciju nasilja u porodici

Grafikon 9

Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici (čl. 31) propisano je da grupa za koordinaciju i saradnju, po prijemu procene rizika kojom je ustanovljena neposredna opasnost od nasilja u porodici, izrađuje individualni plan zaštite i podrške žrtvi, koji sadrži celovite i delotvorne mere zaštite i podrške žrtvi i drugim članovima porodice žrtve kojima je ta podrška potrebna. Predviđena je i mogućnost da u izradi individualnog plana zaštite i podrške žrtvi učestvuje i žrtva ako to želi i ako to dozvoljava njeno emotivno i fizičko stanje. Kao i prilikom ocene uspešnosti rada grupe za koordinaciju i saradnju, tako su se ispitanici/ce i prilikom ocene uspešnosti mera utvrđenih individualnim planom za zaustavljanje daljeg nasilja, u najvećem procentu (59%) „uglavnom“ složili da ove mere uspešno deluju. Mali procenat ispitanika – 11% „potpuno“ se složio da mere utvrđene individualnim planom imaju uspeha u zaustavljanju daljeg nasilja, ali zato veći procenat ispitanika – 27% ne veruje u uspešnost mera i „uglavnom se ne slaže“ da ove mere uspešno deluju i zaustavljaju dalje nasilje – Grafikon 10.

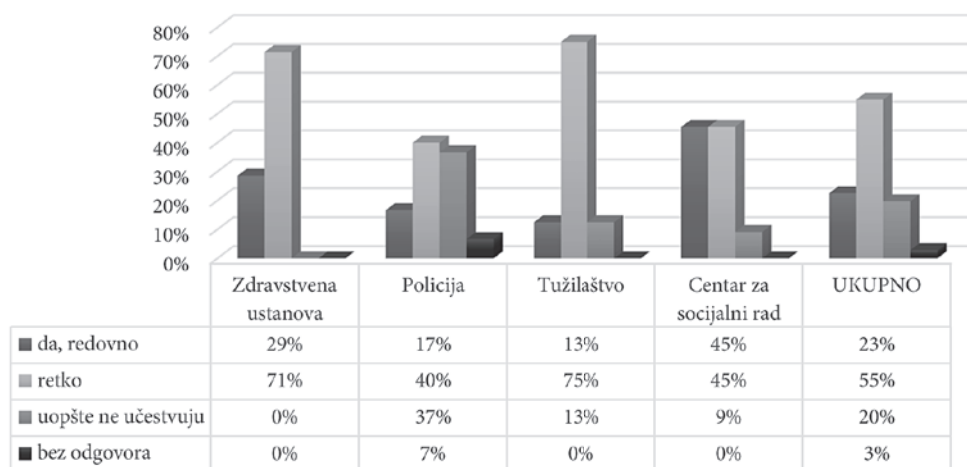
Mere utvrđene individualnim planom zaštite i podrške ženi žrtvi nasilja uspešno zaustavljaju dalje nasilje

Grafikon 10

U pogledu učešća žena žrtava nasilja u izradi individualnog plana ispitanici/ce su se u najvećem procentu složili da žene žrtve nasilja retko učestvuju u tome – 55%. Čak je 20% ispitanika odgovorilo da žene žrtve nasilja uopšte ne učestvuju u izradi individualnog plana, što pre može da bude rezultat nedovoljne informisanosti žena žrtava o tome da mogu da učestvuju u izradi individualnog plana zaštite i podrške žrtvi nego njihovog odbijanja – Grafikon 11.

Žene žrtve nasilja uvek učestvuju u izradi individualnog plana

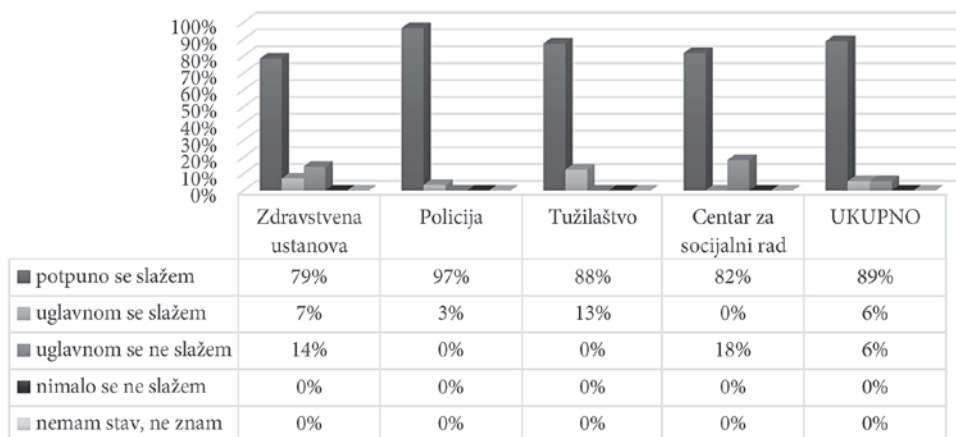
Grafikon 11

1.2.5. Obavezno ispitivanje posedovanja vatrenog oružja

Posedovanje vatrenog oružja smatra se značajnim egzogenim faktorom za ispoljavanje nasilja u porodici i nasilja prema ženama. Jedna od značajnih mera za sprečavanje nasilja u porodici i nasilja prema ženama je svakako pojačana kontrola posedovanja vatrenog oružja. Zbog toga je ispitanicima/cama postavljeno pitanje da li se slažu da nadležni organ treba obavezno da ispita da li nasilnik poseduje vatreno oružje uvek kada je institucijama prijavljeno nasilje u porodici. Najveći procenat ispitanika u svim ustanovama potpuno se slaže da je to neophodno – 89% i nijedan ispitanik nije odgovorio da se ne slaže, dok se samo 6% ispitanika „uglavnom slaže“ i „uglavnom ne slaže“. Prema tome, u svim ustanovama se obavezna kontrola posedovanja vatrenog oružja prepoznaje kao značajan segment preventivnog delovanja na nasilje – Grafikon 12.

Sve institucije kojima je prijavljeno nasilje u porodici treba obavezno da ispitaju da li nasilnik poseduje vatreno oružje

Grafikon 12

1.2.6. Uticaj izveštavanja medija o slučajeima nasilja u porodici na rad ustanova

Izveštavanje medija o slučajeima nasilja u porodici, posebno nasilja sa smrtnim ishodom, ima veliki značaj kako u kvalitativnom tako i u kvantitativnom smislu. S obzirom na to da u Srbiji još uvek ne postoje zvanične statistike o obimu femicida i njegovoj rasprostranjenosti, mediji svojim izveštavanjem doprinose potpunijem sagledavanju broja učinjenih femicida, naročito u onim slučajeima kada je posle femicida učinilac izvršio samoubistvo. Ipak, u medijskim izveštajima o nasilju u porodici i femicidu često ima dosta senzacionalizma, seksističkih stavova, podržavanja rodnih stereotipa o ženama, njihovom ponašanju i oblačenju. Osim toga, u novinskim člancima i izveštajima drugih sredstava masovnih komunikacija nalaze se opravdanja za učinjeno nasilje u porodici ili ubistvo žene u njenom neverstvu, napuštanju bračne zajednice, ali i ljubomori muškarca koja se poistovećuje sa ljubavlju. Zbog toga smo ispitanicima/cama postavili pitanje da li ih izveštavanje medija ometa u radu na slučajeima nasilja u porodici. Na osnovu odgovora ispitanika možemo da zaključimo da ih izveštavanje medija „samo ponekad“ ometa u radu na slučajeima nasilja u porodici (44%) ili „uopšte ne ometa“ (13%). Ipak, 40% predstavnika/ca policije i 36% predstavnika/ca centara za socijalni rad izveštavanje medija ometa u radu na slučajeima nasilja u porodici. Izveštavanje medija u najvećem procentu (21%) uopšte ne ometa predstavnika/ca zdravstvenih ustanova.

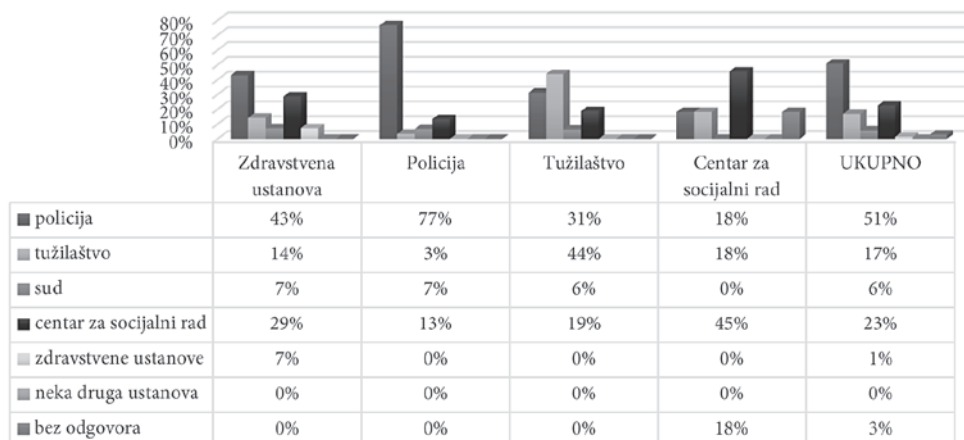
1.2.7. Ocena kapaciteta nadležnih institucija za rad na sprečavanju nasilja

Ocenjujući kapacitete nadležnih institucija za rad na sprečavanju nasilja u porodici, nasilja prema ženama, posebno ubistava žena, ispitanici/ce u najvećem broju – 51%, smatraju da policija ima najviše kapaciteta i daje najbolje rezultate, zatim centar za socijalni rad – 23%, pa tužilaštvo – 17% i najmanje sud – 6%. Posmatrano po ustanovama, predstavnici/ce policije su u najvećem broju – 77% procenili da imaju najviše kapaciteta za sprečavanje nasilja, a to su isto procenili za svoju ustanovu predstavnici/ce tužilaštva –

44% i centara za socijalni rad – 45%. Samo su zdravstvene ustanove svoje kapacitete procenile znatno nižim procentom, samo 7%, a najveći procenat predstavnika/ca ovih ustanova smatra da policija ima najviše kapaciteta – 43% i centri za socijalni rad – 29% - Grafikon 13.

Predstavnici/ce PU naveli su da bi centri za socijalni rad trebalo da imaju više kapaciteta (samo 13% predstavnika/ca policije smatra da centri za socijalni rad imaju dovoljno kapaciteta). U jednom CSR smatraju da nijedna institucija nema dovoljno kapaciteta zbog malog broja zaposlenih, ali i oni koji se bave ovim problemom uglavnom su opterećeni drugim poslovima i nemaju dovoljno vremena da se posvete žrtvi na adekvatan način.

Koja od nadležnih institucija ima najviše kapaciteta za rad na sprečavanju nasilja u porodici i nasilja prema ženama, posebno ubistva žena, i zbog toga daje najbolje rezultate

Grafikon 13

Prilikom opredeljivanja za ustanovu koja ima najmanje kapaciteta za sprečavanje nasilja, najveći procenat ispitanika – 46% smatra da su to centri za socijalni rad, iako je, prilikom odgovora na pitanje koja ustanova ima najviše kapaciteta za rad na slučajevima nasilja, posebno ubistava žena, 23% ispitanika procenilo da je to upravo centar za socijalni rad. U ukupnom uzorku predstavnika/ca ustanova koji su odgovarali na pitanje o tome koja ustanova ima najmanje kapaciteta nedostaju predstavnici/ce policije koji nisu odgovarali na ovo pitanje – Grafikon 14.

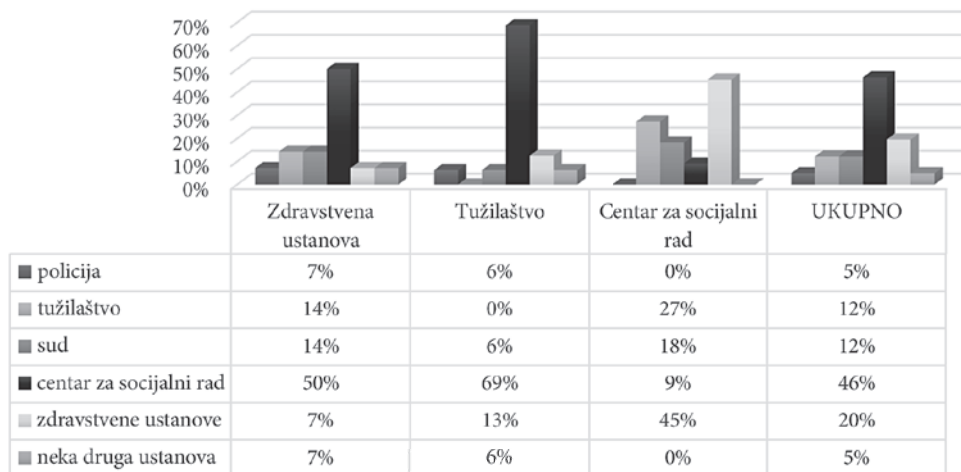
Predstavnici/ce zdravstvenih ustanova smatraju da je nadležna institucija koja nema dovoljno kapaciteta za rad na sprečavanju nasilja u porodici i nasilja prema ženama, posebno ubistva žena, i zbog toga kao tim ne daje najbolje rezultate centar za socijalni rad (50%), a zatim sud (14%) i tužilaštvo (14%), pa policija (7%), zdravstvene ustanove (7%) i „neke druge ustanove“ (7%).

Predstavnici/ce tužilaštva takođe smatraju da je nadležna institucija sa najmanje kapaciteta centar za socijalni rad – 69%, zatim zdravstvene ustanove (13%), policija (6%), sud (6%) i „neka druga ustanova“ (6%).

Za razliku od predstavnika/ca zdravstvenih ustanova i tužilaštva, predstavnici/ce centara za socijalni rad smatraju da zdravstvene ustanove nemaju dovoljno kapaciteta za rad na sprečavanju nasilja u porodici i nasilja prema ženama, posebno ubistva žena – 45%, zatim tužilaštvo – 27%, sud – 18% i centar za socijalni rad – 9%.

Predstavnici/ce jednog osnovnog javnog tužilaštvu službu psihijatrije ocenili su kao nadležnu instituciju sa najmanje kapaciteta, dok policijske uprave smatraju da je to škola.

Koja od nadležnih institucija nema dovoljno kapaciteta za rad na sprečavanju nasilja prema ženama, posebno ubistva žena, i zbog toga kao tim ne daje najbolje rezultate

1.2.8. Najdelotvornije mere prevencije

Sprečavanje i suzbijanje nasilja u porodici i ubistava žena, kao najtežeg oblika nasilja prema ženama zavisi od toga koliko ustanove koje se bave sprečavanjem i suzbijanjem ove negativne društvene pojave prepoznaju i preduzimaju najdelotvornije mere preventivnog delovanja. Ispitanicima/cama smo ponudili više mera prevencije i tražili od njih da procene koje su to mere koje najviše utiču na preventivno delovanje. Najveći procenat ispitanika smatra da je neophodno ženama žrtvama nasilja pružati podršku i pomoć za izlazak iz situacije nasilja kroz konsultacije i radionice – 80%, zatim organizovati policijske patrole za obilazak porodica u kojima je evidentirano nasilje – 65%, organizovati psihijatrijsko savetovanje za nasilnike – 62%, organizovati psihološko savetovanje za nasilnike – 59%, organizovati stalne kampanje protiv nasilja u porodici i femicida – 38%, vođenje tačnih evidencija o nasilju u porodici i nasilju prema ženama na svim nivoima u okviru institucija – 37% i „nešto drugo“ – 6%. Interesantno je da su svi predstavnici/ce centara za socijalni rad odgovorili da je najdelotvornija preventivna mera pružanje ženama žrtvama nasilja podrške i pomoći za izlazak iz situacije nasilja kroz konsultacije i radionice – Tabela 2.

Tabela 2 – Mere prevencije

Koje bi mere trebalo preduzeti kako bi se sprečilo ubistvo, ako postoji saznanje o nasilju u porodici?	Psihološko savetovanje za nasilnike	Psihijatrijsko savetovanje za nasilnike	Podrška i pomoć ženama za izlazak iz situacije nasilja kroz konsultacije i radionice	Policijske patrole za obilazak porodica u kojima je evidentirano nasilje	Stalne kampanje protiv nasilja i femicida	Vođenje tačnih evidencija o nasilju u porodici i nasilju prema ženama	Nešto drugo
Zdravstvena ustanova	4	9	12	11	10	8	1
Policija	22	22	21	17	8	7	2
Tužilaštvo	10	7	13	10	4	5	1
Centar za socijalni rad	6	6	11	8	5	6	
UKUPNO	42	44	57	46	27	26	4

Predstavnici/ce policije su kao najdelotvorniju preventivnu meru još naveli i „preventivni rad na najnižem uzrastu”, „edukaciju dece da ne bi došlo do nasilja”, „da se prepozna osoba koja je nasilnik”, „preventivni rad pre izvršenja nasilja” i „smeštaj žrtve u sigurnu kuću”. U jednom domu zdravlja smatraju da se najbolje preventivno dejstvo ostvaruje na taj način što će se ženama žrtvama nasilja obezbediti materijalni uslovi za samostalnu egzistenciju. U jednom osnovnom javnom tužilaštvu, kao najdelotvornija mera za sprečavanje nasilja prema ženama i nasilja u porodici sagledava se „povećanje standarda građana”.

1.2.9. Najveći doprinos institucije u borbi protiv nasilja u porodici

Svaka od anketiranih institucija ocenjivala je svoj doprinos u borbi protiv nasilja u porodici i davala različite odgovore. Najčešće se kao najveći doprinos navodio profesionalan odnos prema događaju i žrtvi, saradnja sa institucijama, stručna procena rizika, brzo i efikasno rešavanje problema, kontinuirana edukacija i dr. Međutim, često su se kao doprinos navodila postupanja koja su već propisana Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici kao obavezna, na primer hitnost u postupanju, procena rizika, izricanje hitnih mera, učesće u grupi za koordinaciju i sl.

Policijske uprave

Kao najveći doprinos policije u borbi protiv nasilja u porodici navedeno je:

- *veoma profesionalan, temeljan odnos prema prijavljenom događaju, žrtvi, praćenju daljeg toka dešavanja unutar porodice putem svih raspoloživih informacija i saznanja;*
- *objektivno sagledavanje porodične situacije, kao i konkretnog slučaja i hitnost u postupanju radi zaštite žrtve nasilja;*
- *brzo uključivanje, intervencija u borbi protiv nasilja u porodici, odnosno, kod događaja sa elementima narušenih porodičnih odnosa;*
- *nadležni policijski službenici koji su direktno uključeni svakodnevno u događaje sa narušenim porodičnim odnosima;*
- *kontinuirano praćenje stanja, stalna dostupnost, profesionalnost;*
- *profesionalizam i sveobuhvatno sagledavanje okolnosti;*
- *stalno angažovanje;*
- *preventivno delovanje;*
- *stručna procena rizika;*
- *urgentno postupanje i danonoćni rad;*
- *procena rizika, kao i procena da li hitne mere mogu da spreče dalje nasilje ili je neophodno zadržavanje nasilnika i sprovođenje OJT;*
- *odvajanje nasilnika i žrtve i davanje vremena (48 sati) da se strasti smire*

i da razmisle o svemu;

- *obaveštavanje žrtve i učinilaca o pravima i obavezama;*
- *mogućnost da u skladu sa procenom rizika lice/izvršioca lišim slobode i sprovedem u OJT;*
- *posvećenost u radu na liniji suzbijanja nasilja u porodici, saradnja sa OJT i CSR;*
- *izricanje hitnih mera u cilju sprečavanja nasilja u porodici;*
- *veći broj ljudi, veća stručnost, bolja saradnja sa institucijama, bolja podrška nadležnih, organizovanje saveta za žrtve nasilja, naročito decu.*

Osnovna i viša javna tužilaštva

- *Brzo i efikasno rešavanje predmeta i odlična saradnja sa drugim institucijama;*
- *Formiranje odeljenja za nasilje u porodici;*
- *Koordiniranim radom i efikasnom saradnjom spaseno više je života, a što se kasnije potvrdilo kroz sudske postupke;*
- *Inicijativu za sklapanje protokola za saradnju sa bolnicama za mentalno zdravlje, iniciranje postupaka u parničnim sudovima, redovne i u najvećem broju u Srbiji, održane koordinacione sastanke;*
- *Veoma dobra procena rizika. Blagovremeno delovanje i hitno postupanje u predmetima i veoma dobra saradnja sa drugim državnim organima i institucijama;*
- *Blagovremena reakcija u trenutku prijavljivanja nasilja od strane žrtve kroz saradnju sa policijom, pisanje predloga za produženje hitnih mera i prioritnog rešavanja postupaka po krivičnim prijavama za nasilje u porodici;*
- *Smanjenje nasilja u porodici;*
- *Ne mogu da izdvojim konkretno 'najveći doprinos' jer imam utisak da se pojam žrtve i nasilja generalizuje, da se gleda 'crno – belo'. Doprinos je možda u otkrivanju istine – da li postoji nasilje!*
- *Blagovremeno postupanje, hitnost u radu, spremnost na saradnju;*
- *Dobra saradnja sa institucijama koje primarno postupaju u predmetima nasilja u porodici, odnosno, nasilja po Zakonu o sprečavanju nasilja u porodici;*

- *Konstantna saradnja i koordinacija rada sa osnovnim javnim tužilaštvima;*
- *Efikasno delovanje, rukovođenje prekrivičnim postupkom;*
- *To što se svaki događaj posebno razmatra u saradnji sa drugim institucijama i dogovara najefikasniji način zaštite oštećenih kao i uticaj na izvršioca da delo ne ponovi.*

Centri za socijalni rad

- *Potpuno razumevanje fenomena nasilja u porodici i blagovremeno i hitno reagovanje u svim situacijama nasilja u porodici. Zakon i tematika se razume i adekvatno primenjuje;*
- *Gradski centar za socijalni rad je od početka primene novog Zakona o sprečavanju nasilja u porodici izdvojio kao posebnu celinu interni tim za nasilje u porodici koji se bavi isključivo pitanjima nasilja u porodici i partnerskim odnosima i koji prati izrečene hitne mere i učestvuje u radu koordinacione grupe. Izdvajanjem internog tima kao zasebne službe u okviru organizacione strukture doprinelo je kvalitetnijem i celovitijem pristupu ovoj problematici;*
- *Višegodišnja borba i rad na zaštiti, podrška žrtvama, javno propagiranje nenasilja, rad sa počiniocima, „alarmiranje“ drugih sistema, kontinuirani rad;*
- *To što smo sa trećinom stručnih radnika manje uspeali da procesuiramo najveći broj prijavi za nasilje u Srbiji;*
- *Psihosocijalna podrška, pružanje materijalne podrške;*
- *Savestan i odgovoran pristup u radu i aktivno učešće u Grupi za koordinaciju, te dobra saradnja i razmena;*
- *Senzibilisanost stručnih radnika, efikasnost i potenciranje međusektorske saradnje;*
- *Nulta tolerancija na nasilje, dobra saradnja sa PU I OJT;*
- *Povezivanje institucija koje imaju nadležnost i postupaju u slučajevima nasilja u porodici lokalnom nivou i potpisivanje lokalnog sporazuma o saradnji 2014. godine (51 potpisnik);*
- *Iniciranje da gradonačelnik formira radnu grupu za praćenje realizacije*

sporazuma o saradnji koja je formirana i od osnivanja se kontinuirano sastaje;

- *Iniciranje formiranja savetovališta za porodicu u kome se radi sa žrtvama nasilja u porodici;*
- *Povezivanje sa nevladinim organizacijama koje se bave zaštitom žrtava nasilja u porodici kojima se upućuju žrtve nasilja kojima je potrebna duža, kontinuirana pomoć i podrška;*
- *Organizovanje preventivnih aktivnosti na lokalnom nivou sa nevladinim organizacijama i to: radionice sa profesionalcima (prosvetni radnici, zdravstveni radnici, radnici centra za socijalni rad, policijski službenici) u cilju jačanja njihovih kompetencija da prepoznaju i adekvatno reaguju na nasilje u porodici, organizovanje i realizacija tribina;*
- *Aktivno učešće u svim aktivnostima koje se odnose na poboljšanje saradnje sa institucijama na lokalnom nivou i kontinuirani rad na unapređenju saradnje;*
- *Obezbeđivanje dnevne razmene informacija sa PU, OJT i sudom;*
- *Efikasnost u postupanju i obezbeđivanje celovite zaštite za žrtve uz korišćenje resursa zajednice;*
- *Najveći doprinos je svakodnevni odgovoran rad na svakom pojedinačnom slučaju nasilja u porodici.*

Zdravstvene ustanove

- *Radilo se na upoznavanju i implementaciji opštih i posebnih protokola koji se odnose na postupanje u slučajevima nasilja u porodici, u više navrata, kod većine zaposlenih;*
- *Najveći doprinos je zdravstvena pomoć žrtvama nasilja, to je samo jedan korak, a potrebno je mnogo saradnje i dobri i primenljivi zakoni, kako bi zaštitili žrtvu;*
- *Edukacije zdravstvenih radnika, edukacija stanovništva, promovisanje saradnje među institucijama;*
- *Dobra obučenost zdravstvenih radnika u prepoznavanju i postupanju u slučajevima nasilja nad ženama i nasilja u porodici;*
- *Pružanje svake vrste podrške žrtvama nasilja u porodici, počevši od*

zdravstvene nege i pružanja prve medicinske pomoći, pa i psihološke podrške;

- *Postupanje po protokolu Ministarstva zdravlja RS, obavezno popunjavanje obrazaca koji su u svakom trenutku dostupni ženama sa iskustvom nasilja, prijava nasilja i koordinisana saradnja sa svim institucijama državnog i civilnog sektora, organizovanje zajedničkih edukacija;*
- *Zdravstveno – vaspitni rad i ažurno prijavljivanje;*
- *U najvećem broju slučajeva, tokom uzimanja anamnestičkih podataka, zdravstvenom radniku pacijent saopšti na koji način je nastala i od koga je zadobijena povreda zbog koje se javio u zdravstvenu ustanovu. Lekar i medicinska sestra popunjavaju zakonom predviđen obrazac za evidentiranje i dokumentovanje nasilja i dostavljaju ga socijalnom radniku. Mali je broj slučajeva kada pacijent ne saopšti da je povrede zadobio nasilnim putem. Tada lekar prijavi sumnju da su evidentirane povrede nastale nasilnim putem. O navedenom, odmah po završenom zbrinjavanju pacijenta, medicinsko osoblje obaveštava MUP, usmenim putem, pozivanjem broja 192, a socijalni radnik, prvog dana, pismenim putem, obaveštava CSR i policijsku stanicu prema mestu prebivališta pacijenta. Dakle, najveći doprinos zdravstvene ustanove u borbi protiv nasilja u porodici je prepoznavanje i neodložna prijava nasilnog događaja nadležnim institucijama;*
- *Otvaranje Centra za žrtve seksualnog nasilja na Klinici za ginekologiju i akušerstvo. Multisektorska saradnja sa: OJT, Centrom za socijalni rad / Sigurna ženska kuća, PU Novi Sad, Odeljenje za maloletničku delikvenciju, NVO;*
- *Potpisan Protokol saradnje u vezi sa seksualnim nasiljem kod maloletnih lica sa Institutom za zdravstvenu zaštitu dece i omladine;*
- *Kontinuirana edukacija zdravstvenih radnika na temu fenomenologije nasilja, protokola prijave nasilja i zakonskih i etičkih obaveza;*
- *Imenovanje lica za praćenje prijave nasilja u svim organizacionim jedinicama KCV;*
- *Saradnja sa svim institucijama u lancu zaštite;*
- *Učešće (aktivno) predstavnika ustanove u timovima za prevenciju nasilja nad ženama. Blagovremena percepcija potencijalnih nasilnika i prijavljivanje istih;*

- *Mogućnost da se žrtva zbrine u potpunosti kroz Centar za žrtve seksualnog nasilja i da joj se omogući rad sa savetnicom koja joj pomaže da izađe iz nasilja;*
- *Podizanje svesti kod građana i osetljivosti kod zdravstvenih radnika na nasilje u porodici.*

1.2.10. „Uska grla“ u radu institucije na suzbijanju nasilja u porodici

Policijske uprave

Predstavnici/ce policije naveli su niz prepreka u radu, koje ih onemogućavaju da efikasno deluju u slučajevima nasilja u porodici. To su:

- *Nedostatak materijalno-tehničkih sredstava, nerazumevanje kolega i ostalih lica u postupku o kompleksnosti samog slučaja;*
- *Lica sa konstatovanom psihijatrijskom dijagnozom; lica sa određenim vidnim problemima koja nikad nisu lečena, a sklona su nasilnom ponašanju, odnosno, riziku u postupanju sa istim;*
- *Zakonske procedure – nedefinisane. Potrebna je jasnija zakonska regulativa, s obzirom na to da se u praksi dešavaju slučajevi za koje je potrebna jasnija procedura;*
- *Opterećenost poslom;*
- *Nedovoljno ljudi koji postupaju u predmetima i opterećenost drugim poslovima;*
- *Nedovoljna saradnja između određenih institucija;*
- *Mali broj izvršilaca na mestu nadležnog policijskog službenika;*
- *Nedovoljna obučenost policije opšte nadležnosti;*
- *Neadekvatan broj prostorija (radni prostor) dešava se da postoji više slučajeva, samo dve kancelarije;*
- *Podnošenje prijava i kod najlakših oblika nasilja u porodici;*
- *Što hitnije postupanje policije i vršenje procene rizika;*
- *Veliki broj predmeta i papirologije za svaki pojedinačan slučaj koji se mora odraditi; manjak ljudi što uzrokuje manje ili nedostatak vremena*

za preventivni rad, tačnije, operativni rad koji bi bio usmeren na najveći problem, a to je suzbijanje „tamne brojke“, odnosno, broj neotkrivenih slučajeva, koji upravo mogu biti najopasniji. Naime, broj slučajeva kod nas koji je uključivao smrtnu posledicu kod žena u partnerskim ili bračnim odnosima, odnosno koje su ubijene od strane partnera, nisu imale prethodnih prijava porodičnog nasilja, ni u policiji, ni u tužilaštvima, ni u centrima za socijalni rad.

Osnovna i viša javna tužilaštva

- *Veliki broj predmeta;*
- *Nedovoljno kadra, veliki broj predmeta i po jedno lice koje pokriva jednu opštinu;*
- *Nedovoljno zamenika koji bi se bavili samo nasiljem i nepostojanje efikasnih mehanizama za sankcionisanje nepostupanja centra i policije u porodičnim slučajevima;*
- *Veliki broj prijavljenih slučajeva, a manjak kadra, tj. preopterećenost obrađivača teškim i delikatnim situacijama, kratki rokovi;*
- *Potreba za većim brojem zamenika u ovoj oblasti zaduženih, kao i potreba za većim brojem zapisničara i drugačijom organizacijom rada daktilografa i to na način što bi svaki zamenik radio sa dodeljenim zapisničarem koji neće biti menjan svake nedelje na sastancima grupe za koordinaciju i saradnju, kao ni prilikom sprovođenja istrage, što u našem OJT nije slučaj i što u bitnom može da usporava rad i neretko usporava rad;*
- *Precrtane linije za upisivanje i dole dodato: Ovo je potpuno nepotreban upitnik. Povećanjem standarda građana, ulaganjem sredstava u obrazovanje i kulturu doći će do podizanja svesti građana o toleranciji, solidarnosti i nepoželjnosti agresije i nasilja;*
- *Nedovoljan broj izvršilaca, a veliki obim posla;*
- *Bez ‘uskih grla’;*
- *Vreme;*
- *Nedovoljan broj zaposlenih lica, imajući u vidu obim posla;*
- *Dostupnost jedinstvene centralne evidencije u svakoj fazi postupka;*

- *Nedovoljna obučenost zaposlenih;*
- *Nedovoljna saradnja sa drugim institucijama;*
- *To što tužilaštvo postupa tek onda kada dođe do radnji koje se definišu kao nasilje u porodici.*

Centri za socijalni rad

- *Nedovoljan broj stručnih radnika;*
- *Svi stručni radnici rade predmete nasilja što uvek ne daje rezultate;*
- *Sud i tužilaštvo nam ne dostavljaju povratne informacije o krivičnim prijavama, niti presude u krivičnom postupku, čak i kada je CSR podneo krivičnu prijavu;*
- *Kao „usko grlo“ GCSR izdvaja nedovoljan broj stručnih radnika u odnosu na broj prijavi na godišnjem nivou, kao i manjak resursa za pružanje kvalitetnijih i potpunijih usluga zaštite (pomoć u pronalaženju zaposlenja, rešavanju stambenog pitanja, uključivanje u grupe samopodrške, nedostatak savetovaništva i sos linije i sl.);*
- *Preopterećenost, obim posla, nedostatak programa podrške i rad sa počinocima, efikasnost praćenja porodice;*
- *Nedovoljan broj stručnih radnika i nedovoljno edukacija iz ove oblasti;*
- *Nedostatak vremena i specijalizovanih timova;*
- *Manjak stručnih radnika i preopterećenost ostalim vrstama usluga, zahteva i problema korisnika;*
- *Finansijska sredstva, nedovoljne edukacije;*
- *Nedovoljan broj zaposlenih stručnih radnika i neadekvatan prostor za individualni i grupni rad sa korisnicima;*
- *Nedovoljan broj zaposlenih.*

Zdravstvene ustanove

- *Povećan obim svakodnevne administracije u obavljanju redovnog posla;*
- *Brzina reagovanja, procesuiranja svakog pojedinačnog slučaja;*
- *Mnogo brža reakcija drugih institucija koje saraduju sa nama i da sve ne bude samo brojka na papiru, već prava pomoć celokupnog društva;*
- *Proces rada je takav da zdravstvenom radniku ne ostavlja dovoljno vremena da se potpuno posveti pacijentu pod sumnjom da je žrtva porodičnog nasilja;*
- *Opterećenost drugim poslovima;*
- *Preopterećenost administrativnim poslovima i nedovoljno vremena za rad sa ženama;*
- *Preopterećenost „redovnim“ poslom;*
- *Strah žena da prijave nasilje i strah šta će biti sa njima kada nasilnik izađe iz zatvora, loša finansijska situacija žena, najčešće nerešeno stambeno pitanje, nerazumevanje porodice;*
- *Motivacija korisnika zdravstvenih usluga da blagovremeno prijave nasilje;*
- *U prijemnim dežurstvima, usled preopterećenosti, nedovoljnog broja zdravstvenih radnika i velikog broja hitnih pacijenata, zdravstveni radnici ne mogu da izdvoje vreme za popunjavanje zakonom predviđenog obrasca za evidentiranje i dokumentovanje nasilja ili isti bude popunjen samo delimično;*
- *Takođe, neki pacijenti iz straha ne žele da saraduju i daju podatke koji su predviđeni obrascem ili smatraju da to nije nadležnost medicinskog osoblja. Bez obzira na navedeno, svaki prepoznat slučaj nasilja u KBC bude prijavljen nadležnim ustanovama (CSR i MUP-u) sa ili bez popunjenog obrasca;*
- *Preopterećenost poslom, te preobimna dokumentacija često ne daju mogućnost maksimalne podrške žrtvama nasilja. Nepostojanje organizovanog skrininga na nasilje, nemogućnost uvida u E-karton pacijenata/kinja u domu zdravlja i negiranje žrtve o počinjenom nasilju ostavljaju mogućnost za propuste prijavljivanja;*
- *Nedovoljan broj zdravstvenih saradnika u sistemu zdravstva (psihologa i socijalnih radnika) rezultira nedovoljnom psihosocijalnom podrškom tokom boravka u zdravstvenoj ustanovi;*

- *Obimnost formulara za prijavu nasilja;*
- *Nemogućnost da samo „obučeni“ kadar koji je prošao edukacije o rodno zasnovanom nasilju u porodici radi na zbrinjavanju, već su primorani da rade svi koji su se tog momenta zatekli da su po rasporedu na radu.*

1.3. Zaključna zapažanja

Analiza odgovora pokazala je da predstavnici/ce svih institucija nemaju kritički odnos kada je u pitanju ocena nivoa znanja i obučenosti u institucijama jer je većina ispitanika/ca ocenila nivo znanja i obučenosti za rad na slučajevima nasilja u porodici odličnom i vrlo dobrom ocenom. Ipak, predstavnici/ce svih institucija smatraju da je kontinuirana edukacija veoma značajna za njihov uspeh u radu. Isto tako, odličnom ocenom je ocenjena saradnja između samih institucija, onih koje su anketirane i drugih institucija. S druge strane, veliki procenat ispitanika/ca sumnja i dvoumi se oko toga da li je potrebna saradnja sa ženskim nevladinim organizacijama, a čak 57% predstavnika/ca policije sumnja u neophodnost ove saradnje, dok 27% tvrdi da ovakva saradnja uopšte nije potrebna.

Kada su ocenjivali uspešnost novih zakonskih rešenja u prevenciji nasilja u porodici, najviše predstavnika/ca institucija se uglavnom složilo da nova zakonska rešenja propisana Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici uspešno utiču na prevenciju nasilja u porodici. Većina ispitanika/ca se takođe uglavnom složila da grupe za koordinaciju i saradnju uspešno ostvaruju svoje zadatke i da uspešno deluju mere utvrđene individualnim planom za zaustavljanje daljeg nasilja, što pokazuje da ni u odgovorima na ova pitanja nije realno sagledana situacija u praksi. Prilikom opredeljivanja za najdelotvornije mere prevencije, najveći broj ispitanika/ca se zalaže za konsultacije i radionice sa ženama žrtvama nasilja, organizaciju policijskih patrola za obilazak porodica u kojima je evidentirano nasilje, kao i organizovanje psihijatrijskih i psiholoških savetovanja za nasilnike.

Procenjujući ključne prepreke u radu, najveći broj ispitanika/ca istakao je opterećenost drugim poslovima, loša zakonska rešenja i komplikovane procedure, nedovoljnu obučenost za pravilnu procenu rizika i nedostatak saradnje i lošu komunikaciju između institucija. Navedeni odgovori se ne slažu sa ocenama o nivou znanja i obučenosti, koji su procenjeni

kao odlični, kao ni sa ocenama o saradnji sa drugim institucijama, koja je takođe ocenjena najvišom ocenom. Interesantno je da samo 10% ispitanika u ukupnom uzorku sagledava rodne stereotipe i predrasude kod zaposlenih kao ključnu prepreku delotvornog rada na slučajevima nasilja u porodici i nasilja prema ženama, što pokazuje da anketirani predstavnici/ce ustanova nemaju svest o negativnom uticaju rodnih stereotipa i predrasuda na rad profesionalaca.

Kao „uska grla“ u radu institucija na suzbijanju nasilja u porodici ispitanici/ce su naveli niz teškoća, najčešće su to: nedostatak materijalno tehničkih sredstava, nedovoljan broj stručnih radnika koji postupaju, opterećenost drugim poslovima i veliki obim posla.

Prilikom ocenjivanja kapaciteta nadležnih institucija za rad na sprečavanju nasilja u porodici i ubistava žena, ispitanici/ce svih institucija u najvećem broju smatraju da policija ima najviše kapaciteta i daje najbolje rezultate, zatim centar za socijalni rad, tužilaštvo i najmanje sud. Predstavnici/ce institucija su prilikom procene najvećeg doprinosa koji institucija daje u borbi protiv nasilja u porodici uglavnom isticali da je to: profesionalnost, brza i efikasna intervencija, stalna dostupnost, urgentno postupanje, posvećenost u radu (policija); brzo i efikasno rešavanje predmeta, odlična saradnja sa drugim institucijama, dobra procena rizika, blagovremeno i hitno postupanje (tužilaštvo); odgovoran pristup u radu, senzibilisanost stručnih radnika, efikasno postupanje (centri za socijalni rad); medicinska pomoć žrtvama nasilja, pružanje zdravstvene nege i pomoći, podizanje svesti kod građana i osetljivosti kod zdravstvenih radnika na nasilje u porodici (zdravstvene ustanove).

2. STAVOVI PROFESIONALAC/KI O NASILJU PREMA ŽENAMA, FEMICIDU, PRAVNOM OKVIRU I DELOVANJU INSTITUCIJA

2.1. Opšti podaci

Razumevanje rodne zasnovanosti nasilja prema ženama u porodičnom i partnerskom kontekstu i raširenost rodni stereotipa i predrasuda među profesionalcima/kama predstavljaju faktore koji značajno utiču na način reagovanja i delovanja profesionalaca/ki zaposlenih u institucijama sistema nadležnim za postupanje u slučajevima nasilja prema ženama. To posledično utiče i na efikasnost institucija sistema u sprečavanju femicida, s obzirom da femicidu koji vrše muški članovi porodice, odnosno, intimni partneri najčešće prethodi nasilje kome su žene izložene u dužem ili kraćem vremenskom periodu. Zbog toga je jedan od segmenata istraživanja bio usmeren na ispitivanje stavova profesionalaca/ki o nasilju prema ženama, kao i na utvrđivanje raširenosti rodni stereotipa i predrasuda prema ženama. Istraživanjem je obuhvaćeno 134 profesionalaca/ki, i to 96 žena i 38 muškaraca, zaposlenih u policiji, centrima za socijalni rad, tužilaštvu i zdravstvenim ustanovama – Tabela 3.

Tabela 3 – Struktura uzorka prema pripadnosti instituciji i polu

Naziv ustanove	Broj ispitanika/ca	Ž	M
Policija	31	19	12
Centri za socijalni rad	26	23	3
Tužilaštvo	41	24	17
Zdravstvene ustanove	30	25	5
Sigurne kuće	6	5	1
Ukupno	134 (100%)	96 (72%)	38 (28%)

Ustanove čiji su zaposleni obuhvaćeni uzorkom su: Policijska uprava za Grad Beograd (3), Policijska uprava Niš (3), Policijska uprava Požarevac (3), Policijska uprava Pančevo (1), Policijska uprava Zaječar (3), Policijska uprava Zrenjanin (3), Policijska uprava Subotica (3) i Policijska uprava Vranje (2). Na deset upitnika nije naznačeno o kojoj se policijskoj upravi radi. Zaposleni koji su popunjavali upitnike, zaposleni su na sledećim radnim mestima: policijski službenik (8), iz odeljenja za suzbijanje maloletničke delinkvencije i nasilja u porodici (7), iz odeljenja za suzbijanje maloletničke delinkvencije (3), iz odeljenja za suzbijanje nasilja u porodici (10), iz odeljenja za imovinske delikte (2) i iz odeljenja za suzbijanje kriminaliteta (1).

Ispitanici/ce iz centara za socijalni rad zaposleni su u centrima za socijalni rad u Jagodini (1), Nišu (4), Subotici (3), Vranju (5), Zaječaru (3), Zrenjaninu (7), Požarevcu (1) i Beogradu – opština Vračar (1). Na jednom upitniku nije naznačeno o kom se centru za socijalni rad radi. Ispitanici/ce rade na sledećim radnim mestima: rukovodilac tima za nasilje u porodici (2), voditelj slučaja (15), diplomirani pravnik (4), porodični terapeut (1), supervizor bračnog rada (1), psiholog (1) i socijalni radnik (2).

Ispitanici/ce iz sigurnih kuća zaposleni su u sigurnim kućama u Novom Sadu (1), Nišu (2), Vranju (2) i Zrenjaninu (2), i to na sledećim radnim mestima: stručni saradnik u sigurnoj kući (3), pedagog (1), rukovodilac (1) i socijalni radnik (2).

Tužilaštvima je podeljen ukupno 41 upitnik. Upitnike su popunili zaposleni u Osnovnom javnom tužilaštvu u Beogradu I (6), Osnovnom javnom tužilaštvu u Beogradu II (3), Osnovnom javnom tužilaštvu u Beogradu III (1), Osnovnom javnom tužilaštvu u Jagodini (1), Osnovnom javnom tužilaštvu u Pančevu (7), Osnovnom javnom tužilaštvu u Senti (2), Osnovnom javnom tužilaštvu u Zaječaru (5), Osnovnom javnom tužilaštvu u Zrenjaninu (1), Višem javnom tužilaštvu u Novom Sadu (1), Višem javnom tužilaštvu u Beogradu (3), Višem javnom tužilaštvu u Jagodini (3), Višem javnom tužilaštvu u Požarevcu (3), Višem javnom tužilaštvu u Vranju (4) i Višem javnom tužilaštvu u Zaječaru (1). Zaposleni koji su popunjavali ankete su zaposleni na sledećim radnim mestima: javni tužilac (2), zamenik javnog tužioca (33), tužilački pomoćnik (4), tužilački saradnik (1) i službenik (1).

U uzorku je 30 ispitanika/ca zaposlenih u zdravstvenim ustanovama, i to: Kliničko bolnički centar Zemun (1), Klinika Betanije Novi Sad (1), Opšta bolnica Pančevo (1), Opšta bolnica Požarevac (5), Opšta bolnica Zrenjanin (5), Dom zdravlja Pančevo (3), Dom zdravlja Niš (1), Dom zdravlja Zaječar (1), Dom zdravlja Sopot (5), Dom zdravlja Čukarica (3) i Dom zdravlja Stari Grad (3). Na jednom upitniku nije naznačena zdravstvena ustanova čiji je zaposleni popunio upitnik. Ispitanici/ce su zaposleni na radnim mestima: koordinator tima za postupak sa ženama žrtvama nasilja u porodici (1), više medicinske sestre i medicinske sestre (8), lekari (9), lekari specijalisti (4), psihijatar (1), psiholog (4) i socijalni radnik (3).

Ispitanicima/cama je ponuđeno 30 tvrdnji, koje su formulisane s obzirom na ciljeve istraživanja. Tvrdnje su grupisane u četiri celine:

- 1) Nasilje u porodici i nasilje prema ženama
- 2) Femicid
- 3) Zakonski okvir
- 4) Delovanje institucija

Tvrdnje su bazirane na široko rasprostranjenim zabludama o nasilju u porodici i nasilju prema ženama i femicidu, njihovim uzorcima i posledicama, na koji nisu imuni ni profesionalci/ke u institucijama sistema, što je deo uzroka njihovog visokog praga tolerancije na nasilje i nedovoljne

senzibilisanosti za probleme koje nasilje u porodici izaziva. Jedan deo tvrdnji odnosi se na postojeći zakonski okvir i delovanje institucija sistema na planu sprečavanja i sankcionisanja nasilja u porodici i femicida. Odgovori ispitanika/ca omogućili su da steknemo uvid u njihove stavove, što može biti od značaja za kreiranje preporuka za unapređenje efikasnosti u prevenciji rodno zasnovanog nasilja prema ženama, uključujući i femicid.

Za procenu stavova korišćena je skala Likertovog tipa, ocene se izražavaju na skali od 1 (uopšte se ne slažem) do 5 (potpuno se slažem). Anketni upitnik je priložen na kraju teksta.

Prilikom obrade podataka korišćeni su postupci deskriptivne statistike i statistike zaključivanja. Kao osnovne mere deskriptivne statistike korišćene su aritmetička sredina i standardna devijacija. Za ispitivanje statističke značajnosti razlika poređenih grupa primenjeni su Kruskal-Wallis test i Mann-Whitney U test, u zavisnosti od toga da li smo poredili dve ili više grupa. Najpre je urađen test normalnosti distribucije (Kolmogorov-Smirnov test). Utvrđeno je da ima statistički značajnih odstupanja od normalne distribucije, zbog čega su korišćene neparametrijske metode.

Sve statističke analize su rađene u okviru IBM SPSS Statistics 23.0.

2.2. Nalazi i diskusija rezultata istraživanja

2.2.1. Nasilje u porodici i nasilje prema ženama

Tabela 4 – Razumevanje nasilja u porodici i nasilja prema ženama: distribucija stavova prema pripadnosti instituciji

		N	AS	SD	Hi- kvadrat	Sig.
1. Nasilje u porodici nije toliko rasprostranjeno koliko se o njemu priča.	Policija	28	2,5714	,99735	23,877**	,000
	Javno tužilaštvo	41	2,3171	1,05922		
	Centar za socijalni rad	27	1,6296	,88353		
	Druga socijalna ustanova	2	1,0000	,00000		
	Zdravstvena ustanova	30	1,8000	,84690		
	Sigurna kuća	2	1,0000	,00000		
	Ukupno	130	2,0692	1,02063		
2. Nasilje u porodici je manje opasan oblik kriminaliteta.	Policija	28	1,9286	1,21499	7,657	,176
	Javno tužilaštvo	41	1,6829	,84968		
	Centar za socijalni rad	27	1,3333	,55470		
	Druga socijalna ustanova	2	1,0000	,00000		
	Zdravstvena ustanova	30	1,4667	,73030		
	Sigurna kuća	2	1,0000	,00000		
	Ukupno	130	1,5923	,87777		

3. Žene žrtve nasilja potiču iz socijalno ugroženih slojeva, one su neobrazovane i nekvalifikovane.	Policija	28	2,1786	1,09048	23,287**	,000
	Javno tužilaštvo	41	2,0244	,79018		
	Centar za socijalni rad	27	1,2593	,44658		
	Druga socijalna ustanova	2	1,5000	,70711		
	Zdravstvena ustanova	30	1,5667	,62606		
	Sigurna kuća	2	1,5000	,70711		
	Ukupno	130	1,7769	,83773		
4. Nasilnici su uglavnom nezaposleni muškarci, iz socijalno ugroženih slojeva.	Policija	28	1,9643	,96156	16,733**	,005
	Javno tužilaštvo	41	1,9756	,96145		
	Centar za socijalni rad	27	1,2593	,44658		
	Druga socijalna ustanova	2	1,5000	,70711		
	Zdravstvena ustanova	30	1,5000	,62972		
	Sigurna kuća	2	1,5000	,70711		
	Ukupno	130	1,7000	,84128		

5. Ako se nasilnik iskreno kaje, verovatno više neće vršiti nasilje.	Policija	28	1,9286	,81325	8,449	,133
	Javno tužilaštvo	41	1,9756	,75789		
	Centar za socijalni rad	27	1,5556	,69798		
	Druga socijalna ustanova	2	1,5000	,70711		
	Zdravstvena ustanova	30	1,6333	,85029		
	Sigurna kuća	2	1,5000	,70711		
	Ukupno	130	1,7846	,78735		
6. Ako žena prevarila svog supruga/partnera, razumljivo je da će je on kazniti.	Policija	28	1,7857	1,06657	8,244	,143
	Javno tužilaštvo	41	1,6585	,65612		
	Centar za socijalni rad	27	1,2963	,54171		
	Druga socijalna ustanova	2	1,0000	,00000		
	Zdravstvena ustanova	30	1,4333	,62606		
	Sigurna kuća	2	1,5000	,70711		
	Ukupno	130	1,5462	,74824		

7. Romkinje su manje izložene partnerskom nasilju od žena iz većinske populacije jer su naučene da poštuju svoje muževe.	Policija	28	1,7143	,65868	16,933**	,005
	Javno tužilaštvo	41	1,7073	,71568		
	Centar za socijalni rad	27	1,1111	,32026		
	Druga socijalna ustanova	2	1,5000	,70711		
	Zdravstvena ustanova	30	1,5667	,72793		
	Sigurna kuća	2	1,5000	,70711		
	Ukupno	130	1,5462	,67182		
8. Nema krivičnog dela nasilja u porodici ako se nasilje nije kontinuirano vršilo u dužem vremenskom periodu.	Policija	28	1,4643	,63725	3,173	,673
	Javno tužilaštvo	41	1,5854	,66991		
	Centar za socijalni rad	27	1,4444	,69798		
	Druga socijalna ustanova	2	1,0000	,00000		
	Zdravstvena ustanova	30	1,6000	,72397		
	Sigurna kuća	2	1,5000	,70711		
	Ukupno	130	1,5231	,67302		

** Značajnost na nivou 0,01

*Značajnost na nivou 0,05

Tabela 5 – Razumevanje nasilja u porodici i nasilja prema ženama: distribucija stavova prema polu

		N	AS	SD	Man-Vitni U test	Sig.
1. Nasilje u porodici nije toliko rasprostranjeno koliko se o njemu priča.	muški	38	2,7105	1,11277	936,000**	,000
	ženski	92	1,8043	,85471		
	ukupno	130	2,0692	1,02063		
2. Nasilje u porodici je manje opasan oblik kriminaliteta.	muški	38	1,9737	1,07771	1213,500**	,002
	ženski	92	1,4348	,73086		
	ukupno	130	1,5923	,87777		
3. Žene žrtve nasilja potiču iz socijalno ugroženih slojeva, one su neobrazovane i nekvalifikovane.	muški	38	1,9737	,99964	1500,500	,168
	ženski	92	1,6957	,75213		
	ukupno	130	1,7769	,83773		
4. Nasilnici su uglavnom nezaposleni muškarci, iz socijalno ugroženih slojeva.	muški	38	1,8421	,94515	1544,000	,250
	ženski	92	1,6413	,79257		
	ukupno	130	1,7000	,84128		
5. Ako se nasilnik iskreno kaje, verovatno više neće vršiti nasilje.	muški	38	2,0526	,83658	1305,000*	,015
	ženski	92	1,6739	,74286		
	ukupno	130	1,7846	,78735		
6. Ako žena prevarila svog supruga/partnera, razumljivo je da će je on kazniti.	muški	38	1,6842	,93304	1594,500	,372
	ženski	92	1,4891	,65456		
	ukupno	130	1,5462	,74824		

7. Romkinje su manje izložene partnerskom nasilju od žena iz većinske populacije jer su naučene da poštuju svoje muževe.	muški	38	1,6316	,75053	1623,000	,471
	ženski	92	1,5109	,63755		
	ukupno	130	1,5462	,67182		
8. Nema krivičnog dela nasilja u porodici ako se nasilje nije kontinuirano vršilo u dužem vremenskom periodu.	muški	38	1,6053	,63839	1538,500	,222
	ženski	92	1,4891	,68732		
	ukupno	130	1,5231	,67302		

**Značajnost na nivou 0,01

* Značajnost na nivou 0,05

Jedna od široko rasprostranjenih zabluda o nasilju u porodici jeste da ono nije velikog obima, pa zato ne zahteva veliku društvenu mobilizaciju i delovanje na planu njegovog sprečavanja i suzbijanja. To tvrdjenje smo ponudili ispitanicima/ca na procenu. Sa tvrdnjom *Nasilje u porodici nije toliko rasprostranjeno koliko se o njemu priča*, nije se složila statistički značajna većina ispitanika/ca. Pre svih, to su zaposleni/ne u sigurnim kućama, zatim u centrima za socijalni rad, zdravstvenim ustanovama, a na silaznoj liniji nalaze se odgovori zaposlenih u tužilaštvima i policiji – Tabela 4. Ova opadajuća amplituda, koja obeležava stavove zaposlenih u tužilaštvu i policiji ukazuje na percepciju nasilja u porodici koju, još uvek, obeležava minimiziranje i tradicionalni pristup nasilju u porodici i njegovim posledicama. Takođe, statistički značajna većina ispitivanih osoba ženskog pola ne slaže sa navedenom tvrdnjom u odnosu na stavove koje su iskazali ispitanici muškog pola – Tabela 5. Razumevanje nasilja u porodici iz perspektive žena zaposlenih u institucijama verovatno je indikator većeg, posrednog ili neposrednog, „susreta“ žena sa fenomenom nasilja u porodici, kao i sa povećanim senzibilitetom žena za prisustvo i posledice nasilja u porodici.

U javnosti, kao i među profesionalcima/kama nasilje u porodici često se percipira kao pojava koja nije društveno opasna u meri u kojoj su to ostali oblici nasilja. Sa tvrdnjom *Nasilje u porodici je manje opasan oblik kriminaliteta* nisu se složile ispitanici/ce zaposleni u sigurnim kućama, centrima za socijalni rad i zdravstvenim ustanovama. Da je nasilje u porodici manje opasan oblik kriminaliteta misle donekle zaposleni u tužilaštvu, kao i u policiji – Tabela 4.

Smatramo da bi pre svih institucija policija trebalo da bude senzibilisanija za različite fizionomije situacija nasilja u porodičnom okruženju i njihov uticaj na stabilnost i sigurnost u društvu. Distribucija ovog stava po polu pokazala je i da se statistički respektabilna većina žena i nešto manje muškaraca koji rade u institucijama ne slaže sa stavom *Nasilje u porodici je manje opasan oblik kriminaliteta* – Tabela 5. To je pokazatelj da muškarci i žene ipak fenomen nasilja u porodici prepoznaju kao opasnu i socijalno destruktivnu pojavu.

Kada smo pitali da li *Žene žrtve nasilja potiču iz socijalno ugroženih slojeva, one su neobrazovane i nekvalifikovane*, distribucija odgovora ukazala je da postoji značajna statistička razlika u odgovorima institucija. Naime, centri za socijalni rad i zdravstvene ustanove, u metodološkom smislu, pokazale su ozbiljno neslaganje zaposlenih sa datom tvrdnjom, koja je, zapravo, jedna od izraženijih vrsta predrasuda u tipologiji žena kao žrtava nasilja, a kojom se žene stigmatizuju i diskvalifikuju u socijalnom kontekstu. Međutim, tužilaštvo i policija pokazuju tendenciju ostajanja kod, više ili manje, stereotipne percepcije žena koje su izložene nasilju u porodici – Tabela 4. Ohrabrujući je što se ovaj tip predrasude polako „briše“ iz percepcije zaposlenih u institucijama. Izvesne razlike u stavovima žena i muškaraca nisu statistički značajne.

Takođe, i distribucija stava da *Nasilnici su uglavnom nezaposleni muškarci, iz socijalno ugroženih slojeva*, pokazala je kako se statistički značajna većina ispitanika/ca, u bitnom smislu, ne slaže sa ovom tvrdnjom. Zaposleni/ne u centrima za socijalni rad i zdravstvenim ustanovama pokazali su svojim odgovorima da se ne slažu u većoj meri sa ovako definisanom tvrdnjom i da skoro uopšte nemaju dilemu, u odnosu na zaposlene u tužilaštvima i policiji – Tabela 4.

Naravno, treba ukazati da statističke analize profila nasilnika pokazuju da su: nasilnici muškarci koji dolaze iz različitih profesija, stepena

obrazovanja, ekonomskog statusa, društvenog položaja, itd. Najčešće, nasilnici ne mogu da se prepoznaju, oni su ljudi koji su socijalno i profesionalno prihvaćeni u svom okruženju. U pogledu rodne distribucija stavova, nema statistički značajnijih razlika.

Stav *Ako se nasilnik iskreno kaje verovatno više neće vršiti nasilje*, takođe, nije naišao na slaganje ispitanika/ca. Zaposleni/e u zdravstvenim ustanovama, centrima za socijalni rad, u odnosu na zaposlene u tužilaštvu, pokazali su značajnije neslaganje sa ovom tvrdnjom – Tabela 4. Konstatovali smo takođe da u ispitivanju ovog stava postoji statistički značajno neslaganje između muškaraca i žena – Tabela 5. Naime, žene se izraženije ne slažu da se nasilnik iskreno kaje i da nasilje neće ponoviti. Statistički relevantan nalaz pokazuje da stav koji smo merili spada u uobičajeni niz „gotovih istina“, povezanih sa socijalno-kulturnim statusom muškaraca i žena, kao i strogo tradicionalno/patrijarhalnim muško-ženskim odnosima. Iz istraživanja nasilja prema ženama poznato je da postoji „ciklus nasilja“, da muškarac koji zlostavlja ženu ima faze kada je ljubazan, pun kajanja za svoje postupke i dobar, sve do sledećeg čina nasilja. Svojim „dobrim“ ponašanjem, najčešće, daje ženi nadu da će se promeniti i tako sve do sledeće situacije nasilja. Ohrabrujuće je, kako na nivou zajednice, tako i na individualnom nivou i nivou pojedinačnih stavova profesionalaca/ki, zauzimanje ovakvog odnosa prema nasilju i nasilnicima. Oni, između ostalog, pokazuju i da nasilje i nasilnike treba razumeti kao deo strukture socijalno-psiholoških odnosa i veza, kako na nivou društva, tako i na nivou porodice i pojedinca.

Kada potražimo odgovore na tvrdnju *Ako je žena prevarila svog supruga/partnera razumljivo je da će je on kazniti*, očekivano je, rekli bismo, da je ona izazvala odlučno neslaganje ispitivanih profesionalaca/ki. Sa ponuđenim stavom se ne slažu, pre svih, zaposleni/ne u centrima za socijalni rad u odnosu na stavove koje su pokazali zaposleni u tužilaštvu – Tabela 4. Rodna distribucija ovog stava pokazala je da se sa njim ne slaže ogromna većina žena i nešto manje ispitivanih muškaraca iz institucija, mada razlika nije statistički značajna – Tabela 5. Ovakav stav smatramo očekivanim, jedino prihvatljivim odgovorom, na nivou profesionalne etike, zaposlenih u ovim institucijama. Većina ispitanika/ca ne odobrava i ne prihvata da je nasilje čin koji se, bar među profesionalcima, ne podrazumeva. Rečju,

nenasilje je *sine qua non* za opstanak svake zajednice muškarca i žene ili uopšte, bilo koje, ljudske zajednice.

Zatim, pitali smo zaposlene kako procenjuju stav *Romkinje su manje izložene partnerskom nasilju od žena iz većinske populacije jer su naučene da poštuju svoje muževe* i dobili odgovore koji upućuju na izričito neslaganje zaposlenih u institucijama sa ovom tvrdnjom. Statistički je značajna razlika u stavovima po ovom pitanju između profesionalaca u centrima za socijalni rad, policiji, tužilaštvu i zdravstvenim ustanovama, s tim što je izraženije neslaganje profesionalaca/ki zaposlenih u centrima za socijalni rad. I u sigurnim kućama većina profesionalaca/ki, takođe, ne slaže se sa ovom tvrdnjom – Tabela 4. Ne postoje statistički značajne rodne razlike u stavovima – Tabela 5. Treba znati da su kultura življenja i običaji Romkinja, nedostatak obrazovanja, nezaposlenost, izloženost nasilju od ranog doba, siromaštvo i borba za preživljavanje, faktori koji snažno određuju njihov život, kao jedne od najosetljivijih društvenih grupa. One su socijalizovane ili definisane romskom kulturom i običajima da poštuju svoje muževe, ali muševci *ne poštuju* svoje žene. O tome najrečitije govore podaci romskog SOS telefona za žene žrtve nasilja, kao i podaci iz institucija koje smo istraživali.

Tvrdnja da *Nema krivičnog dela nasilja u porodici ako se nasilje nije kontinuirano vršilo u dužem vremenskom periodu* proizvela je decidirano neslaganje među profesionalcima/kama, ali nema statistički značajne razlike među zaposlenima/nama u različitim institucijama – Tabela 4. Ni u rodnoj distribuciji stava nema statističke razlike – i žene i muškarci se u ogromnoj većini ne slažu sa navedenim stavom – Tabela 5. Taj visok statistički skor možemo da pripišemo tome da je konačno prevladao ispravan stav da je nasilje u porodici svaki pojedinačni akt nasilja, te da nije neophodno da se vrši u kontinuitetu, na čemu se insistiralo u početnom periodu procesuiranja ovog krivičnog dela. On je, čini se, i pokazatelj izvesne promena u stavovima i odnosu prema nasilju u porodici.

2.2.2. Femicid

Tabela 6 – Razumevanje femicida: distribucija stavova prema pripadnosti instituciji

		N	AS	SD	Hi-kvadrat	Sig.
1. Femicid (ubistvo žene) treba tretirati kao rodno zasnovan zločin iz mržnje prema ženama.	Policija	28	2,5714	,92009	9,597	,087
	Javno tužilaštvo	41	2,5366	1,09767		
	Centar za socijalni rad	27	2,7778	1,01274		
	Druga socijalna ustanova	2	2,5000	,70711		
	Zdravstvena ustanova	30	3,2667	1,14269		
	Sigurna kuća	2	3,5000	2,12132		
	Ukupno	130	2,7769	1,08739		
2. Žene najčešće ubijaju njihovi bračni i vanbračni partneri.	Policija	28	3,5000	,83887	11,983*	,035
	Javno tužilaštvo	41	3,7805	,75869		
	Centar za socijalni rad	27	4,0370	,70610		
	Druga socijalna ustanova	2	4,0000	,00000		
	Zdravstvena ustanova	30	4,0333	,61495		
	Sigurna kuća	2	4,5000	,70711		
	Ukupno	130	3,8462	,75186		

3. Ubistvu žene od strane partnera u najvećem broju slučajeva je prethodilo porodično nasilje.	Policija	28	3,4286	1,03382	22,150**	,000
	Javno tužilaštvo	41	3,5366	,86884		
	Centar za socijalni rad	27	4,2222	,75107		
	Druga socijalna ustanova	2	4,5000	,70711		
	Zdravstvena ustanova	30	4,0000	,74278		
	Sigurna kuća	2	5,0000	,00000		
	Ukupno	130	3,8000	,90989		

** Značajnost na nivou 0,01

*Značajnost na nivou 0,05

Tabela 7 – Razumevanje femicida: distribucija stavova prema polu

		N	AS	SD	Man-Vitni U test	Sig.
1. Femicid (ubistvo žene) treba tretirati kao rodno zasnovan zločin iz mržnje prema ženama.	muški	38	2,5789	1,05604	1533,000	,250
	ženski	92	2,8587	1,09526		
	ukupno	130	2,7769	1,08739		
2. Žene najčešće ubijaju njihovi bračni i vanbračni partneri.	muški	38	3,7105	,80229	1530,000	,206
	ženski	92	3,9022	,72718		
	ukupno	130	3,8462	,75186		
3. Ubistvu žene od strane partnera u najvećem broju slučajeva je prethodilo porodično nasilje.	muški	38	3,3947	1,07903	1221,000**	,003
	ženski	92	3,9674	,77674		
	ukupno	130	3,8000	,90989		

**Značajnost na nivou 0,01

* Značajnost na nivou 0,05

Distribucija stava *Femicid (ubistvo žene) treba tretirati kao rodno zasnovan zločin mržnje prema ženama* pokazala je da se sa ovako definisanim ubistvom žene ne slažu profesionalci u policiji i tužilaštvu, dok su profesionalci u zdravstvenim ustanovama neodlučni –Tabela 6. Ova statistički značajna razlika među stavovima ukazuje da ne postoje optimalni uslovi za saradnju među institucijama sistema, jer nema saglasnosti u pogledu razumevanja samog pojma femicida i njegovih suštinskih uzorka. S druge strane, ovakvi stavovi mogu biti prepreka u stvaranju jedinstvene definicije femicida, koja je neophodna za statističko praćenje i utvrđivanje obima femicida u određenim vremenskim intervalima. Pored toga, nerazumevanje pojave femicida kao najekstremnijeg oblika rodno zasnovanog nasilja prema ženama i ubistva motivisano mržnjom, osećanjem vlasništva i nadmoći muškaraca prema ženama može biti razlog zbog koga se femicid ne sagledava kao specifičan oblik ubistva. Takvi stavovi mogu biti kočnica budućem radu na unapređenju inkriminacije femicida kao posebnog krivičnog dela protiv života i tela ili kao posebnog oblika teškog ubistva, što bi znatno unapredilo mogućnosti za njegovo suzbijanje. Ne postoje statistički značajne rodne razlike u stavovima – Tabela 7.

Sa stavom da *Žene najčešće ubijaju njihovi bračni ili vanbračni partneri* složili su se, u velikom broju zaposleni u centrima za socijalni rad i zdravstvenim ustanovama, a profesionalci u policiji su neodlučni – Tabela 6. Kako što vidimo, sa ovim nalazom složili su se profesionalci/ke u onim institucijama koje se najčešće sreću u svom radu sa tom vrstom nasilja prema ženama, a to su centri za socijalni rad i zdravstvene ustanove. Policija je neodlučna, što možemo da objasnimo činjenicom da se njeni pripadnici/ce u svom radu susreću ne samo i ne uvek, sa ubistvima žena od strane njihovih bračnih ili vanbračnih partnera. Međutim, s obzirom da sva istraživanja pokazuju, i to je skoro univerzalan nalaz, da nasilje prema ženi u pretežnom broju slučajeva vrši neko od njoj najbližih osoba, sadašnji partner ili bivši partner, neslaganje policije sa navedenim stavom može biti i izraz potrebe da se umanjí odgovornost za propuste u sprečavanju nasilja u porodici i partnerskog nasilja. U rodnoj distribuciji uočljivo je slaganje žena i muškaraca sa ponuđenom tvrdnjom – Tabela 7.

Distribucija stava *Ubistvu žene od strane partnera u najvećem broju slučajeva je prethodilo porodično nasilje* pokazala je da se sa ovim stavom

najviše slažu zaposleni u centrima za socijalni rad, sigurnim kućama i zdravstvenim ustanovama. Profesionalci u policiji i tužilaštvu ne izjašnjavaju se decidirano ni za jednu opciju – Tabela 6. U pogledu rodne distribucije, muškarci su neodlučniji u odnosu na žene – Tabela 7. Ovi podaci govore o nerazumevanju nasilja u partnerskom odnosu, njegove dinamike i eskalacije koja ga prati, iako je to ključni uslov za efikasno sprečavanje ubistva.

2.2.3. Zakonski okvir

Tabela 8 – Ocena zakonskog okvira: distribucija prema pripadnosti instituciji

		N	AS	SD	Hi-kvadrat	Sig.
1. Važeći zakonski propisi o nasilju u porodici otvaraju ženama veliki prostor za zloupotrebe.	Policija	28	3,7857	,83254	22,526**	,000
	Javno tužilaštvo	41	3,1951	1,07749		
	Centar za socijalni rad	27	2,7037	1,06752		
	Druga socijalna ustanova	2	2,0000	,00000		
	Zdravstvena ustanova	30	2,7667	,93526		
	Sigurna kuća	2	2,5000	,70711		
	Ukupno	130	3,0923	1,05981		
2. Protokoli za postupanje institucija u slučajevima nasilja u porodici isuviše su komplikovani i nisu usaglašeni sa zakonom.	Policija	28	3,3214	1,09048	11,913*	,036
	Javno tužilaštvo	41	3,0976	,91665		
	Centar za socijalni rad	27	2,5926	,93064		
	Druga socijalna ustanova	2	2,0000	,00000		
	Zdravstvena ustanova	30	2,8333	,69893		
	Sigurna kuća	2	2,5000	,70711		
	Ukupno	130	2,9538	,93892		

3. Mere iseljenja nasilnika i zabrana približavanja u praksi nisu delotvorne i mogu biti „okidač“ za ubistvo žene.	Policija	28	3,3929	,99403	15,910**	,007
	Javno tužilaštvo	41	2,9268	1,05807		
	Centar za socijalni rad	27	2,5185	,89315		
	Druga socijalna ustanova	2	2,0000	,00000		
	Zdravstvena ustanova	30	3,3333	,95893		
	Sigurna kuća	2	3,5000	2,12132		
	Ukupno	130	3,0308	1,04131		
4. Zakonske kazne za nasilje prema ženama su isuviše blage.	Policija	28	3,4643	1,13797	23,732**	,000
	Javno tužilaštvo	41	3,0732	1,08144		
	Centar za socijalni rad	27	4,1111	,80064		
	Druga socijalna ustanova	2	4,0000	,00000		
	Zdravstvena ustanova	30	3,9333	,78492		
	Sigurna kuća	2	1,5000	,70711		
	Ukupno	130	3,5615	1,07114		
5. Liberalni propisi o posedovanju i nošenju oružja povećavaju rizik od vršenja nasilja prema ženama.	Policija	28	3,0000	1,33333	8,815	,117
	Javno tužilaštvo	41	3,1463	1,10817		
	Centar za socijalni rad	27	3,7407	1,02254		
	Druga socijalna ustanova	2	4,0000	,00000		
	Zdravstvena ustanova	30	3,5333	,81931		
	Sigurna kuća	2	4,0000	1,41421		
	Ukupno	130	3,3538	1,10574		

** Značajnost na nivou 0,01

*Značajnost na nivou 0,05

Tabela 9 – Ocena zakonskog okvira: distribucija prema polu

		N	AS	SD	Man-Vitni U test	Sig.
1. Važeći zakonski propisi o nasilju u porodici otvaraju ženama veliki prostor za zloupotrebe.	muški	38	3,5263	1,05873	1188,500**	,003
	ženski	92	2,9130	1,01258		
	ukupno	130	3,0923	1,05981		
2. Protokoli za postupanje institucija u slučajevima nasilja u porodici isuviše su komplikovani i nisu usaglašeni sa zakonom.	muški	38	3,2632	1,08264	1326,000*	,023
	ženski	92	2,8261	,84657		
	ukupno	130	2,9538	,93892		
3. Mere iseljenja nasilnika i zabrana približavanja u praksi nisu delotvorne i mogu biti „okidač“ za ubistvo žene.	muški	38	3,3158	1,11756	1333,000*	,027
	ženski	92	2,9130	,99064		
	ukupno	130	3,0308	1,04131		
4. Zakonske kazne za nasilje prema ženama su isuviše blage.	muški	38	3,0789	,99679	1111,000**	,001
	ženski	92	3,7609	1,04166		
	ukupno	130	3,5615	1,07114		
5. Liberalni propisi o posedovanju i nošenju oružja povećavaju rizik od vršenja nasilja prema ženama.	muški	38	2,8421	1,15141	1146,000**	,001
	ženski	92	3,5652	1,01964		
	ukupno	130	3,3538	1,10574		

**Značajnost na nivou 0,01

* Značajnost na nivou 0,05

Tvrđnja da *Važeći zakonski propisi o nasilju u porodici otvaraju veliki prostor ženama za zloupotrebu*, podelila je stavove ispitanika/ca u institucijama. Evidentno je da se većina profesionalaca/ki u sigurnim kućama ne slaže sa ovom tvrdnjom. Statistički je značajno da se profesionalci/ke u centrima za socijalni rad i zdravstvenim ustanovama ne slažu sa ovim stavom u odnosu na policiju koja je neodlučna. Kada se upoređuju stavovi tužilaštava i policije, može se konstatovati da su zaposleni/e u tužilaštvima u većoj meri neodlučni – Tabela 8. U ovom kontekstu treba primetiti da postoji čitav sistem predrasuda koje premrežuju polje nasilja u porodici i sve njegove učesnike (npr. žene žrtve i njihove nasilnike) i one se reflektuju i na način rada u institucijama, kao i na njihovu delotvornost, što je vidljivo i na ovom nivou uporedne analize stavova profesionalaca/ki u institucijama. U rodnoj distribuciji pokazalo se da se statistički značajna većina žena uopšte ne slaže sa ovim stavom, dok su muškarci uglavnom neopredeljeni – Tabela 9.

Pitali smo ispitanike/ce šta misle o tvrdnji *Protokoli za postupanje institucija u slučajevima nasilja u porodici isuviše su komplikovani i nisu usaglašeni sa zakonom*. Analiza rezultata pokazala je da se zaposleni/e u centrima za socijalni rad ne slažu sa ovom tvrdnjom, dok su zaposleni u tužilaštvu i policiji, po ovom pitanju, neodlučni. Polovina zaposlenih u sigurnim kućama ne slaže se sa ponuđenom tvrdnjom – Tabela 8. Dakle, kako vidimo, postoje polarizovani stavovi između profesionalaca/ki iz sigurnih kuća i centara za socijalni rad, sa jedne strane, i tužilaštava i policije, sa druge strane. Očigledno je da su stavovi zaposlenih u institucijama podeljeni kada su u pitanju protokoli, njihova efikasnost, svrhovitost i delotvornost. Rodna distribucija stavova ukazuje kako se sa ovim tvrđenjem žene ne slažu, dok su muškarci neodlučni – Tabela 9.

Distribucijom veoma raširenog stava među profesionalcima/cama da *Mere iseljenja nasilnika i zabrana približavanja u praksi nisu delotvorne i mogu biti 'okidač' za ubistvo žena* dobili smo odgovore koji se kreću u opsegu od slaganja do neslaganja sa iznetom tvrdnjom. Naime, uočljivo je da se na jednoj strani značajnog neslaganja nalaze centri za socijalni rad u kome se zaposleni ne slažu sa takvim stavom, u odnosu na policiju i zdravstvene ustanove u kojima zaposleni/e nisu sigurni i ne mogu da se opredele – Tabela 8. Statistički je značajno da se žene zaposlene u svim ustanovama ne slažu

sa ovim stavom, dok su muškarci uglavnom neodlučni – Tabela 9. Taj, statistički, uočljiv „sukob“ među zaposlenima u različitim institucijama možda se može objasniti različitim razumevanjem delovanja represivnih mera, a u izvesnoj meri i pojedinačnim iskustvima ispitanika/ca.

Kada smo ispitanicima/cama ponudili na izjašnjavanje stav *Zakonske kazne za nasilje prema ženama su isuviše blage*, rezultat je bio da se zaposleni u centrima za socijalni rad slažu sa ovom konstatacijom, dok su zaposleni u tužilaštvu, policiji i zdravstvenim ustanovama bili neodlučni. Treba konstatovati da postoji razlika, ne tako statistički uverljiva, koja ipak govori o dve strane institucionalnog razumevanja zakonskog okvira nasilja prema ženama. Stavovi profesionalaca po ovom pitanju su podeljeni – Tabela 8. Može se pretpostaviti da su oni izraz različitih stavova o svrsi kažnjavanja i uticaju kazni na promenu ponašanja učinilaca krivičnih dela uopšte, pa i dela nasilja prema ženama. S druge strane, to može biti i izraz različitog sagledavanja stepena društvene opasnosti krivičnih dela nasilja prema ženama i izvesne „blagonaklonosti“ prema učiniocima. U rodnoj distribuciji stavova pokazalo se da su žene i muškarci podjednako nesigurni u odnosu na ovaj stav, s tim što su muškarci pokazali malo veću dozu nesigurnosti – Tabela 9.

Pitali smo ispitanike/ce kako razumeju tvrdnju *Liberalni propisi o posedovanju i nošenju oružja povećavaju rizik od vršenja nasilja prema ženama* i ustanovili smo da njihov stav nije strogo određen i da su nesigurni u tvrdnji. Profesionalci u policiji i tužilaštvu pokazali su veću nesigurnost kada je ovaj stav u pitanju u odnosu na profesionalce u centrima za socijalni rad - Tabela 8. U rodnoj distribuciji uočava se da se muškarci sa ovim stavom ne slažu, dok su žene nesigurne i neodlučne - Tabela 9. Neodlučnost u stavovima profesionalaca/ki je zabrinjavajuća, s obzirom da je sasvim izvesno da posedovanje oružja od strane članova porodice uvećava rizik od ubistva žena. Istraživanja, naime, pokazuju da je verovatnoća da će žena prema kojoj je izvršeno nasilje biti ubijena od strane nasilnika pet puta veća ako on poseduje vatreno oružje, dok je za akt nasilja u porodici u kojima je prisutno vatreno oružje, 12 puta veća verovatnoća smrtnog ishoda, nego u slučajevima u kojima se koristi drugo oružje ili fizička sila. O tome je bilo više reči u našem istraživanju sudske prakse u procesuiranju femicida, čiji su rezultati sadržani u prvoj knjizi.

2.2.4. Delovanje institucije

Tabela 10 – Delovanje institucija: distribucija prema pripadnosti instituciji

		N	AS	SD	Hi- kvadrat	Sig.
1. Postoji dobra saradnja i koordinacija u radu policije, tužilaštva i centara za socijalni rad u zaštiti žena od nasilja.	Policija	28	4,2857	,80999	27,254**	,000
	Javno tužilaštvo	41	3,8537	,82344		
	Centar za socijalni rad	27	3,6296	1,14852		
	Druga socijalna ustanova	2	4,0000	,00000		
	Zdravstvena ustanova	30	3,0333	,85029		
	Sigurna kuća	2	3,0000	1,41421		
	Ukupno	130	3,7000	,99339		
2. Ženske organizacija koje se bave nasiljem prema ženama ne treba da se mešaju u procedure koje sprovode državni organi i ustanove.	Policija	28	3,4643	1,29048	22,351**	,000
	Javno tužilaštvo	41	3,4878	1,00304		
	Centar za socijalni rad	27	2,6667	1,10940		
	Druga socijalna ustanova	2	4,0000	,00000		
	Zdravstvena ustanova	30	2,5000	,97379		
	Sigurna kuća	2	2,0000	1,41421		
	Ukupno	130	3,0692	1,16930		
3. Žene žrtve nasilja dobijaju odgovarajuću društvenu pomoć i podršku za izlazak iz situacije nasilja i oporavak.	Policija	28	2,4286	,87891	10,225	,069
	Javno tužilaštvo	41	2,7073	,87304		
	Centar za socijalni rad	27	2,3704	,83887		
	Druga socijalna ustanova	2	4,0000	,00000		
	Zdravstvena ustanova	30	2,4667	,68145		
	Sigurna kuća	2	2,0000	,00000		
	Ukupno	130	2,5308	,83702		

4. Ubistvo žena od strane partnera bilo bi u većini slučajeva sprečeno da su nadležni organi bolje reagovali.	Policija	28	2,7500	1,10972	23,852**	,000
	Javno tužilaštvo	41	2,8780	1,05345		
	Centar za socijalni rad	27	3,1852	1,11068		
	Druga socijalna ustanova	2	2,0000	,00000		
	Zdravstvena ustanova	30	3,9000	,75886		
	Sigurna kuća	2	2,5000	2,12132		
	Ukupno	130	3,1308	1,10943		
5. Uslovne osude negativno utiču na sprečavanje nasilja.	Policija	28	3,2857	,85449	23,848**	,000
	Javno tužilaštvo	41	2,8049	1,05403		
	Centar za socijalni rad	27	3,1111	,97402		
	Druga socijalna ustanova	2	4,0000	,00000		
	Zdravstvena ustanova	30	3,7667	,67891		
	Sigurna kuća	2	1,5000	,70711		
	Ukupno	130	3,1923	,98906		
6. Sudije izriču neprimereno blage kazne nasilnicima.	Policija	28	4,0000	,76980	12,591*	,028
	Javno tužilaštvo	41	3,1707	1,02231		
	Centar za socijalni rad	27	3,8148	,92141		
	Druga socijalna ustanova	2	4,0000	1,41421		
	Zdravstvena ustanova	30	3,6333	,76489		
	Sigurna kuća	2	3,5000	2,12132		
	Ukupno	130	3,6077	,95232		

7. Žene su u toku postupka pred nadležnim organima izložene dodatnoj traumatizaciji.	Policija	28	3,9643	,88117	4,977	,419
	Javno tužilaštvo	41	3,8537	,76030		
	Centar za socijalni rad	27	4,1481	,71810		
	Druga socijalna ustanova	2	3,5000	,70711		
	Zdravstvena ustanova	30	4,1333	,57135		
	Sigurna kuća	2	4,0000	,00000		
	Ukupno	130	4,0000	,73664		
8. Ako žrtva nasilja u porodici ne želi da svedoči ili menja iskaz, ne treba goniti počinioca.	Policija	28	1,7500	,92796	28,040**	,000
	Javno tužilaštvo	41	2,5610	1,11912		
	Centar za socijalni rad	27	1,4074	,57239		
	Druga socijalna ustanova	2	1,0000	,00000		
	Zdravstvena ustanova	30	1,7333	,63968		
	Sigurna kuća	2	1,5000	,70711		
	Ukupno	130	1,9154	,97277		
9. Troškove lečenja i oporavka od posledica nasilja žene bez zdravstvenog osiguranja treba da snosi država.	Policija	28	4,1071	1,13331	9,768	,082
	Javno tužilaštvo	41	4,1463	,98896		
	Centar za socijalni rad	27	4,4444	,89156		
	Druga socijalna ustanova	2	5,0000	,00000		
	Zdravstvena ustanova	30	3,9000	1,06188		
	Sigurna kuća	2	5,0000	,00000		
	Ukupno	130	4,1692	1,02025		

10. Svaki slučaj nasilja u porodici treba da bude povod za procenu rizika od ubistva žrtve nasilja.	Policija	28	3,8214	1,12393	14,577*	,012
	Javno tužilaštvo	41	3,5122	1,18579		
	Centar za socijalni rad	27	4,2222	,84732		
	Druga socijalna ustanova	2	4,0000	,00000		
	Zdravstvena ustanova	30	4,3667	,49013		
	Sigurna kuća	2	5,0000	,00000		
	Ukupno	130	3,9538	1,01814		
11. Mediji senzacionalističkim izveštavanjem o ubistvima žena negativno utiču na objektivnost u radu institucija.	Policija	28	3,7143	1,11744	8,238	,144
	Javno tužilaštvo	41	3,8293	,91931		
	Centar za socijalni rad	27	3,4444	1,01274		
	Druga socijalna ustanova	2	1,5000	,70711		
	Zdravstvena ustanova	30	3,5000	1,10641		
	Sigurna kuća	2	3,5000	2,12132		
	Ukupno	130	3,6077	1,06746		
12. Ako nadležne institucije ne preduzmu propisane mere za zaštitu žene od nasilja, država treba da joj naknadi štetu koju je pretrpela.	Policija	28	3,1071	,83174	11,258*	,047
	Javno tužilaštvo	41	3,3171	1,08257		
	Centar za socijalni rad	27	3,7407	,76423		
	Druga socijalna ustanova	2	3,5000	,70711		
	Zdravstvena ustanova	30	3,6667	,92227		
	Sigurna kuća	2	4,5000	,70711		
	Ukupno	130	3,4615	,94953		

13. Postoji dobra evidencija slučajeva nasilja u porodici i ubistava žena.	Policija	28	3,5000	1,00000	14,628*	,012
	Javno tužilaštvo	41	3,4390	,80774		
	Centar za socijalni rad	27	2,8519	1,26198		
	Druga socijalna ustanova	2	3,5000	,70711		
	Zdravstvena ustanova	30	2,7000	,95231		
	Sigurna kuća	2	4,0000	1,41421		
	Ukupno	130	3,1692	1,04279		
	Sigurna kuća	2	3,5000	2,12132		
	Ukupno	130	2,7769	1,08739		
14. Kažnjavanje nasilnika zbog nasilja u porodici kaznom zatvora u dužem trajanju najbolji je način da se spreči ubistvo žene.	Policija	28	3,4643	,79266	13,453*	,019
	Javno tužilaštvo	41	3,2927	,90122		
	Centar za socijalni rad	27	3,6667	,78446		
	Druga socijalna ustanova	2	4,0000	,00000		
	Zdravstvena ustanova	30	3,9333	,58329		
	Sigurna kuća	2	3,0000	1,41421		
	Ukupno	130	3,5615	,81653		

** Značajnost na nivou 0,01

*Značajnost na nivou 0,05

Tabela 11 – Delovanje institucija: distribucija prema polu

		N	AS	SD	Man-Vitni U test	Sig.
1. Postoji dobra saradnja i koordinacija u radu policije, tužilaštva i centara za socijalni rad u zaštiti žena od nasilja.	muški	38	3,7105	,98387	1739,500	,963
	ženski	92	3,6957	1,00262		
	ukupno	130	3,7000	,99339		
2. Ženske organizacija koje se bave nasiljem prema ženama ne treba da se mešaju u procedure koje sprovode državni organi i ustanove.	muški	38	3,3158	1,21043	1445,500	,110
	ženski	92	2,9674	1,14307		
	ukupno	130	3,0692	1,16930		
3. Žene žrtve nasilja dobijaju odgovarajuću društvenu pomoć i podršku za izlazak iz situacije nasilja i oporavak.	muški	38	2,5263	,82975	1744,000	,983
	ženski	92	2,5326	,84452		
	ukupno	130	2,5308	,83702		
4. Ubistvo žena od strane partnera bilo bi u većini slučajeva sprečeno da su nadležni organi bolje reagovali.	muški	38	3,0000	1,18550	1586,000	,391
	ženski	92	3,1848	1,07856		
	ukupno	130	3,1308	1,10943		
5. Uslovne osude negativno utiču na sprečavanje nasilja.	muški	38	3,0526	,95712	1563,000	,321
	ženski	92	3,2500	1,00137		
	ukupno	130	3,1923	,98906		
6. Sudije izriču neprimereno blage kazne nasilnicima.	muški	38	3,4211	1,03013	1506,000	,194
	ženski	92	3,6848	,91302		
	ukupno	130	3,6077	,95232		
7. Žene su u toku postupka pred nadležnim organima izložene dodatnoj traumatizaciji.	muški	38	3,8684	,74148	1500,500	,145
	ženski	92	4,0543	,73176		
	ukupno	130	4,0000	,73664		

8. Ako žrtva nasilja u porodici ne želi da svedoči ili menja iskaz, ne treba goniti počinioca.	muški	38	2,2632	1,13147	1319,500*	,019
	ženski	92	1,7717	,86575		
	ukupno	130	1,9154	,97277		
9. Troškove lečenja i oporavka od posledica nasilja žene bez zdravstvenog osiguranja treba da snosi država.	muški	38	3,8421	1,15141	1311,000*	,016
	ženski	92	4,3043	,93455		
	ukupno	130	4,1692	1,02025		
10. Svaki slučaj nasilja u porodici treba da bude povod za procenu rizika od ubistva žrtve nasilja.	muški	38	3,6053	1,17495	1347,500*	,029
	ženski	92	4,0978	,91459		
	ukupno	130	3,9538	1,01814		
11. Mediji senzacionalističkim izveštavanjem o ubistvima žena negativno utiču na objektivnost u radu institucija.	muški	38	3,9211	,96930	1339,500*	,029
	ženski	92	3,4783	1,08413		
	ukupno	130	3,6077	1,06746		
12. Ako nadležne institucije ne preduzmu propisane mere za zaštitu žene od nasilja, država treba da joj naknadi štetu koju je pretrpela.	muški	38	3,3947	1,05368	1669,000	,672
	ženski	92	3,4891	,90778		
	ukupno	130	3,4615	,94953		
13. Postoji dobra evidencija slučajeva nasilja u porodici i ubistava žena.	muški	38	3,1316	,90557	1636,000	,549
	ženski	92	3,1848	1,09874		
	ukupno	130	3,1692	1,04279		
Kažnjavanje nasilnika zbog nasilja u porodici kaznom zatvora u dužem trajanju najbolji je način da se spreči ubistvo žene.	muški	38	3,2632	,92076	1339,000*	,022
	ženski	92	3,6848	,74020		
	ukupno	130	3,5615	,81653		

**Značajnost na nivou 0,01

* Značajnost na nivou 0,05

Sa tvrdnjom da *Postoji dobra saradnja i koordinacija u radu policije, centara za socijalni rad i tužilaštva u zaštiti žena od nasilja*, ispitanici/ce su se složili. Najviše se sa tom tvrdnjom slažu zaposleni u policiji, dok su zaposleni u tužilaštvima, centrima za socijalni rad i zdravstvenim ustanovama uglavnom neodlučni. Statistički je značajno da su zaposleni u zdravstvenim ustanovama neodlučniji u ovom stavu u odnosu na tužilaštva i centre za socijalni rad. Podaci ukazuju da su zaposleni u ovim institucijama u statistički dobrom broju zadovoljni intersektorskom saradnjom, i to u najvećem broju zaposleni u policiji i tužilaštvu – Tabela 10. Ovi podaci mogu biti pokazatelj dobre saradnje, ali se mogu tumačiti i kao izraz nastojanja da se saradnja prikaže u što boljem svetlu, kako bi se „odbranili“ od učestalih primedbi javnosti zbog nekoordinisanog delovanja institucija. Nema statistički značajne razlike u stavovima žena i muškaraca – Tabela 11.

Podaci koje smo prikupili istražujući odgovore na stav *Ženske organizacije koje se bave nasiljem prema ženama ne treba da se mešaju u procedure koje sprovode državni organi i ustanove*, ukazuju na uočljivu podelu u stavovima između zaposlenih u centrima za socijalni rad i zdravstvenim ustanovama, koji su iskazali neslaganje sa ponuđenim stavom, i zaposlenih u policiji, tužilaštvu, koji su pokazali neodlučnost u odnosu na ovaj stav – Tabela 10. Ova razlika u stavovima može se objasniti time da institucije u sistemu socijalne zaštite imaju više neposrednih iskustava u saradnji sa ženskim nevladinim organizacijama i upoznata su više nego pripadnici/ce policije i tužilaštva sa njihovim radom i podrškom koju pružaju ženama žrtvama nasilja. U rodnoj distribuciji odgovora nema statistički značajnih razlika - Tabela 11.

Sa stavom *Žene žrtve nasilja dobijaju odgovarajuću društvenu pomoć i podršku za izlazak iz situacije nasilja i oporavak* ne slažu se zaposleni u policiji, tužilaštvu, centrima za socijalni rad i zdravstvenim ustanovama – Tabela 10. Dakle, ipak, statistički uočljiv broj zaposlenih se ne slaže sa ponuđenom konstatacijom. I zaista, kako istraživanja pokazuju, žene žrtve nasilja ne dobijaju odgovarajući zaštitu i podršku institucija sistema, čega su profesionalci/ke očigledno svesni. Izvesne razlike u stavovima žena i muškaraca nisu statistički značajne – Tabela 11.

Na tvrdnju *Ubistvo žena od strane partnera bilo bi u većini slučajeva sprečeno da su nadležni organi bolje reagovali*, nisu se složili, pre svih,

zaposleni u policiji i tužilaštvu, dok su zaposleni u zdravstvenim ustanovama neodlučni. Postoji statistički značajna razlika između zaposlenih u centrima za socijalni rad i zdravstvenim ustanovama, jer su zaposleni u centrima za socijalni rad pokazali veću neodlučnost u odnosu na zaposlene u zdravstvenim ustanovama -Tabela 10. Policija i tužilaštvo predstavljaju dva punkta koja bi trebalo da najneposrednije reaguju u slučajevima nasilja u porodici i spreče ubistvo žena, tako da je njihovo neslaganje sa ovim stavom svojevrsna odbrana njihovog rada i kompetencija. Takođe, centri za socijalni rad i zdravstvene ustanove imaju značajnu ulogu u postraumatičnom i egzistencijalnom zbrinjavanju i pomoći žrtvama, te je ovakav nalaz o njihovoj neodlučnosti u odnosu na ovu tvrdnju pokazatelj nedovoljne samokritičnosti sopstvenog rada. Nema statistički značajne razlike u stavovima žena i muškaraca.

Sa stavom *Uslovne osude negativno utiču na sprečavanje nasilja* složila se većina ispitanika/ca, ali je zanimljivo i kakve je podele izazvala ova tema, odnosno, stav. Zaposleni u sigurnim kućama i u izvesnoj meri u tužilaštvu, ne slažu se sa ovim stavom, dok su u ostalim ustanovama ambivalentni – Tabela 10. Ne postoji statistički značajna razlika u stavovima žena i muškaraca – Tabela 11. Na pitanje zašto postoji ovako vidljiva statistička razlika između institucija u proceni efikasnosti uslovnih osuda za sprečavanje nasilja, ne može se dati decidirani odgovor. Generalno, ti stavovi se formiraju pod uticajem ličnih iskustava u profesionalnom radu. U vezi s tim, treba konstatovati da ne postoje validna istraživanja o uticaju uslovnih osuda na promenu ponašanja učinilaca krivičnih dela, što važi i za učinioce krivičnih dela nasilja prema ženama.

Sudije izriču neprimereno blage kazne nasilnicima bila je tvrdnja na koju su profesionalci/ke dali odgovore koji impliciraju da se najveći broj njih slaže sa ovom tvrdnjom. Međutim, profesionalci/ke u tužilaštvu nisu jasno iskazali stav o neslaganju, već su pokazali neodlučnost. Pripadnici/ce policije, međutim, smatraju da su kazne blage – Tabela 10. Ova razlika se može objasniti činjenicom da su pripadnici policije neposredno suočeni sa često veoma brutalnim načinima izvršenja nasilja i sa patnjama žena žrtava nasilja, za razliku od pripadnika/ca tužilaštva, koji o nasilju saznaju *post festum*, iz iskaza žrtava i na druge načine. Nema statistički značajnih rodni razlika u stavovima -Tabela 11.

Stav *Žene su u toku postupka pred nadležnim organima izložene dodatnoj traumatizaciji* izazvala je kod zaposlenih u institucijama nedvosmisleno odobravanje – Tabela 10. Rodna distribucija stava pokazala je da se većina žena i nešto manje muškaraca slaže sa ovim stavom – Tabela 11. Ovako ujednačeno slaganje zaposlenih u institucijama nadležnim za pružanje zaštite i podrške ženama žrtvama nasilja potvrda je da su procedure neadekvatne ili neprimerene stanju i psihofizičkom statusu žena žrtava. Iako je između svih institucija postignuta jedna vrsta konsenzusa o neadekvatnim procedurama, racionalno i suštinsko pitanje za profesionalce/ke u svim institucijama je na koji način to promeniti.

Tvrdnja *Ako žrtva nasilja u porodici ne želi da svedoči ili menja iskaz, ne treba goniti učinioca* nije prihvaćena u skoro svim institucijama u statistički značajnom skor. Sa njom se svi profesionalci ne slažu, s tim što se zaposleni u drugim socijalnim ustanovama, centrima za socijalni rad, zdravstvenim ustanovama i policiji izraženije ne slažu u odnosu na zaposlene u tužilaštvu - Tabela 10. Statistički je značajna razlika kada je u pitanju pol jer su žene izričito protiv ovog stava u odnosu na muškarce – Tabela 11. Treba primetiti, kada su ovi nalazi u pitanju, da su upravo tužioci/teljke ti od kojih zavisi da li će protiv učinioca biti pokrenut krivični postupak. S obzirom da su često pod udarom kritike da se isuviše oslanjaju na svedočenje žrtava, ovakav njihov stav se može razumeti i kao izvesna odbrana od navedenih optužbi. Razlika u stavovima žena i muškaraca je indikator da žene bolje nego muškarci razumeju položaj žene žrtve, njen mogući strah i njenu nespremnost da svedoči o nasilju.

Sa stavom da *Troškove lečenja i oporavka od posledica nasilja žene bez zdravstvenog osiguranja treba da snosi država*, statistički značajno više slažu se profesionalci u centrima za socijalni rad, u odnosu na profesionalce u zdravstvenim ustanovama, koji su neodlučni – Tabela 10. U pogledu rodne distribucije, statistički je značajna razlika između žena i muškaraca, jer se žene sa ovim stavom slažu, a muškarci su neodlučni – Tabela 11. Možemo da pretpostavimo da je ovakva distribucija stavova posledica činjenice da zaposleni u centrima za socijalni rad imaju bolji uvid u socijalni položaj žena žrtava nasilja i da su senzibilisaniji za probleme sa kojima se one suočavaju. S druge strane, zaposleni u zdravstvenim ustanovama verovatno svoj stav zasnivaju na saznanju o ograničenim sredstvima koja su na

raspolaganju zdravstvenim osiguranicima/ca i prioritetima u zdravstvenom zbrinjavanju drugih kategorija stanovništva.

Stav da *Svaki slučaj nasilja u porodici treba da bude povod za procenu rizika od ubistva žrtve nasilja* procenjen je kao ispravan i prihvatljiv od strane zaposlenih u centrima za socijalni rad i zdravstvenim ustanovama, kao i sigurnim kućama, dok takvog izrazitog opredeljenja nema kod zaposlenih u policiji i tužilaštvu – Tabela 10. Kada je reč o rodnoj distribuciji, sa ovim stavom se slaže većina žena, dok su muškarci neodlučni – Tabela 11. Ovakvi nalazi su zabrinjavajući i svedoče o tome da pripadnici policije koji su primarno odgovorni za procenu rizika od ponavljanja nasilja i mogućeg ubistva žrtve nasilja nemaju svest o tome da je bitno obeležje nasilja u porodici njegova eskalacija.

U pogledu stava da *Mediji senzacionalističkim izveštavanjem o ubistvima žena negativno utiču na objektivnost u radu institucija* statistički je značajno da profesionalci/ke u svim institucijama pokazuju ambivalentnost i nemaju jasno definisan stav, ni „za” ni „protiv” – Tabela 10. Rodna slika i distribucija u ovom slučaju pokazuje zanimljiv nalaz po kome su žene profesionalci neodlučnije u prihvatanju ovog tvrđenja u odnosu na muškarce – Tabela 11. Ovakav nalaz govori da profesionalci/ce ne percipiraju dovoljno uticaj medija na rad institucija, iako je poznato da senzacionalističko, aferaško i vulgarno prikazivanje slučajeva ubistva žena i porodičnog nasilja predstavlja veliku prepreku za proces osvešćivanja i menjanja percepcije nasilja prema ženama u društvu.

Kada smo pitali ispitanike/ce da li *Ako nadležne institucije ne preduzmu propisane mere za zaštitu žene od nasilja, država treba da joj naknadi štetu koju je pretrpela*, dobili smo nalaz da su skoro svi zaposleni u institucijama uglavnom neodlučni i neopredeljeni, osim profesionalaca/ki u sigurnim kućama, koji se u potpunosti slažu sa ovim tvrđenjem. Profesionalci u centrima za socijalni rad i zdravstvenim ustanovama pokazali su veću neodlučnost u odnosu na profesionalce u policiji – Tabela 10. Rodna distribucija u pogledu ovog stava (Tabela 11) pokazala je da su žene „osetljivije“ i da smatraju da država treba da nadoknadi štetu žrtvi nasilja, ukoliko nadležne institucije države nisu preduzele sve potrebne mere za zaštitu od nasilja.

Sa stavom *Postoji dobra evidencija slučajeva nasilja u porodici i ubistava žena* ne slažu se profesionalci u zdravstvenim ustanovama, dok profesionalci

u tužilaštvu i policiji nemaju jasno izražen stav. Očigledno je da ne postoji značajna statistička većina ni za jednu opciju, što je, svakako, zabrinjavajuće jer je pokazatelj nedovoljnog uvida u postojanje evidencija koje vode različite institucije. S druge strane, nema izrazitih stavova u prilog ovoj tvrdnji, što ipak pokazuje da su profesionalci/ke svesni da postoje problemi u pogledu službenih evidencija.

U pogledu stava *Kažnjavanje nasilnika zbog nasilja u porodici kaznom zatvora u dužem trajanju najbolji je način da se spreči ubistvo*, značajno da su profesionalci u svim institucijama pokazali veliku neodlučnost. Ipak postoje razlike u distribuciji odgovora. Pripadnici/ce policije i tužilaštava su u pogledu ovog tvrđenja u izvesnoj meri neodlučniji u odnosu na pripadnike drugih institucija, posebno u odnosu na pripadnike/ce zdravstvenih ustanova - Tabela 10. Interesantna je rodna distribucija, koja pokazuje da su i muškarci i žene neodlučni, s tim što muškarci pokazuju veću neodlučnost u odnosu na žene – Tabela 11. Bez obzira što svi profesionalci/ke ne rade u istim profesionalnim i stručnim okolnostima na slučajevima nasilja u porodici, indikativno je da su u većini svi neodlučni.

2.3. Zaključna zapažanja

Istraživanje stavova profesionalaca/ki iz različitih institucija pokazalo je da se njihovi stavovi razlikuju u nekim segmentima/oblastima ispitivanja. Tako su analize odgovora ispitanika/ca o percepciji nasilja u porodici pokazale da su zaposleni u sigurnim kućama najviše „svesni“ opasnosti od nasilja u porodici, zatim slede zaposleni u centrima za socijalni rad, dok zaposleni u tužilaštvu umanjuju opasnost od nasilja. Profesionalci u policiji su najviše spremni da opravdaju nasilje u porodici, pa i da prebace krivicu na žene. Zatim slede profesionalci/ke koji su zaposleni u tužilaštvu, dok su zaposleni/ne u sigurnim kućama i centrima za socijalni rad najmanje skloni ili su najmanje spremni da opravdaju nasilje u porodici i za njega okrive žene.

Dakle, treba primetiti da se prepoznaje „jaz“ u stavovima između onih koji se neposrednije, u socijalnom smislu bliže i kontinuiranije, susreću sa nasiljem u porodici i njegovim posledicama, od onih profesionalaca/ki koji

rade u drugačijim institucionalnim i/ili profesionalnim okolnostima sa žrtvama nasilja u porodici i sa njima provedu vrlo malo vremena, bez dužeg i dubljeg kontakta i komunikacije.

Kada je u pitanju procena stavova žena i muškaraca i njihov odnos prema zakonskim kaznama za nasilje, njihovoj proceni, da li su blage ili ne, dobili smo odgovore koji mogu da ukazuju da se žene slažu da su kazne blage za ovu vrstu nasilja, dok su stavovi muškaraca rezervisaniji i nisu jasno određeni. Takođe, kada je procenjivano da li ženske organizacije treba da se mešaju u rad državnih organa koji se bave nasiljem prema ženama, nalazi su pokazali da muškarci misle da ne treba da se mešaju, za razliku od žena koje misle suprotno, pa utoliko možemo da pretpostavimo kako su žene u institucijama naklonjenije i više razumeju sistem rada ženskih organizacija u borbi protiv nasilja prema ženama. Generalno, pojedini nalazi pokazuju da su muškarci skloni da opravdaju nasilje u porodici i da krivicu usmere ka ženama.

3. KAPACITETI ŽENSKIH NEVLADINIH ORGANIZACIJA ZA PRUŽANJE PODRŠKE ŽENAMA KOJE SU PRETRPELE NASILJE I PERCEPCIJA DELOVANJA INSTITUCIJA SISTEMA

3.1. Opšti podaci

U okviru aktivnosti procene kapaciteta relevantnih aktera, pružalaca usluga i preventivnih mehanizama u Srbiji, urađeni su intervjui sa 11 ženskih nevladinih organizacija koje pružaju podršku ženama žrtvama rodno zasnovanog nasilja. Ženske NVO pružile su nam uvid u procenu rada i postupanja institucija u situacijama nasilja prema ženama, sa posebnim osvrtom na žene iz marginalizovanih grupa. Procena se odnosila i na međusektorsku saradnju (uključujući i saradnju sa ženskim NVO), broj i vrstu usluga koju pružaju organizacije u odnosu na broj zaposlenih osoba i volontera/ki i način/izvor finansiranja usluga. Organizacije koje su imale saznanja i informacije o slučajevima femicida u mestima u kojima se nalaze, podelile su sa nama svoja zapažanja.

U istraživanju je učestvovalo 11 ženskih organizacija koje su ravnomerno geografski raspoređene na teritoriji Republike Srbije i imaju višegodišnje iskustvo u radu sa ženama žrtvama partnerskog i porodičnog nasilja. Sve organizacije koje su učestvovale u istraživanju su članice Mreže žena protiv nasilja. Bave se pružanjem različitih vrsta usluga za žene žrtve nasilja, prevencijom nasilja nad ženama, pitanjima i

problemima u vezi sa ostvarivanjem ekonomskih i socijalnih prava žena, participacijom žena u društvenom i političkom životu i zaštitom žena od različitih oblika diskriminacije i nasilja. Ove ženske organizacije postoje i kontinuirano rade između 11 i 26 godina, i to: 10-15 godina – tri organizacije, 16-20 godina – četiri organizacije i 21-26 godina – četiri organizacije.

U organizacijama je mali broj zaposlenih osoba, većina angažovanih radi na volonterskoj bazi ili su povremeno zaposlene po osnovu različitih ugovora u okviru projekata koji se realizuju, u određenom vremenskom periodu, odnosno, na određeno vreme. Npr. sve organizacije koje postoje i rade više od 20 godina, imaju najviše četiri zaposlene osobe. Od svih koje su učestvovala u istraživanju, po broju zaposlenih, izdvaja se jedna NVO koja radi 14 godina, a ima trenutno 16 zaposlenih žena.

U 11 organizacija koje pružaju podršku ženama koje su žrtve porodičnog i partnerskog nasilja, zaposlenih osoba je ukupno 42. Bez NVO u kojoj je trenutno zaposleno 16 žena, u preostalih 10 organizacija ima 26 zaposlenih. Sve organizacije imaju više osoba koje su aktivne, što kroz volonterski rad, što kroz povremeno angažovanje na projektnim aktivnostima ili radu na pružanju direktne podrške žrtvama nasilja. Ukupno je oko 56 osoba angažovano na različitim poslovima i aktivnostima u ovim organizacijama, bez volontera i volonterki.

3.2. Rezultati istraživanja i diskusija

3.2.1. Vrste podrške koju pružaju ženske nevladine organizacije

Ženske nevladine organizacije pružaju različite vidove podrške, koje se mogu svrstati u četiri grupe: psihološke, socijalne, psihosocijalne i pravne.

U okviru rada ženskih nevladinih organizacija organizuju se individualni i grupni razgovori, radionice i savetovanja za ekonomsko osnaživanje žena, grupe samopomoći, individualno i grupno savetovanje, psihološka podrška. Pored toga, pripremaju žene za svedočenje na sudu, posreduju između institucija, pomažu pri izradi ličnih dokumenata, organizuju

često konferencije slučaja i izrađuju planove zaštite sa ženama koje su žrtve nasilja. Neke organizacije pružaju pomoć i podršku za doškolovanje i traženje posla.

Dve organizacije koje pružaju podršku Romkinjama, osim na romskom, pružaju usluge podrške i na drugim jezicima nacionalnih manjina. Pojedine ženske organizacije organizuju podršku na romskom jeziku, ukoliko im se obrati žena kojoj je to potrebno.

U nekoliko organizacija podršku pružaju žene sa iskustvom nasilja, odnosno, one koje su izašle iz nasilnog odnosa. Smatraju da je to veoma značajno zbog razumevanja fenomena nasilja prema ženama, kao i zbog načina i konkretnih koraka u pružanju podrške.

U kancelariji jedne organizacije nalazi se posebna prostorija koja se koristi kao prostor za razgovor sa ženama i pružanje individualne podrške, kao i deo sa tuš kabinom i krevetom, gde se ponekad smeštaju žene kojima je potrebno urgentno izmeštanje od nasilnika, s obzirom da u tom mestu ne postoji prihvatilište za žene koje su žrtve nasilja.

Organizacija koja pruža usluge za žene sa invaliditetom, pored psiholoških, socijalnih i pravnih usluga, organizuje i obezbeđuje odlazak na ginekološki pregled, kao i prevoz do ginekologa i do kuće. Nakon edukacije na temu nasilja prema ženama u rezidencijalnim institucijama, ova ženska organizacija započela je rad sa ženama sa intelektualnim teškoćama koje su korisnice doma za osobe sa psihičkim smetnjama. Organizuju redovne, nedeljne susrete i radionice na kojima se pruža psihološka podrška, ali i individualne susrete. Takođe, ova organizacija je održala predavanja i fokus grupe na temu nasilja nad ženama u samoj ustanovi, radi podizanja svesti, edukacije i razumevanja fenomena nasilja nad ženama sa intelektualnim i psihosocijalnim invaliditetom.

Organizacije ističu da je veoma važno informisanje žena o načinima i mogućnostima ostvarivanja njihovih prava i pružanje informacija o institucijama i službama kojima mogu da se obrate. Na taj način, žene dobijaju informacije o institucijama koje su zadužene za određene oblasti, šta konkretno mogu da traže i/ili zahtevaju i koja prava mogu da ostvare.

Ima diskriminacije i te kako, pogotovo kada su Romkinje u pitanju. Žene ne prijavljuju da su diskriminirane, jer ne prepoznaju, sklone ih, kažu da nešto ne može... Ali se čuje iz njihovih priča. Ako žene nemaju znanje o svojim pravima, one odustaju. Ako znaju, uporne su, traže podršku.

Jedna organizacija pruža podršku svim žrtvama nasilja i svih oblika kriminaliteta. Takođe, pružaju usluge i podršku i za članove porodica ubijenih i nastradalih osoba. Imaju dosta poziva članova porodice u vezi sa nasiljem u porodici, ali ne znaju da li su neke od tih osoba i same žrtve nasilja. Organizacije pružaju podršku i članovima porodice ili osobama koje su bile u bliskim odnosima sa ženama koje su ubijene.

Muškarac nam se obratio, brat čija je sestra bliznakinja ubijena i to na jako brutalan način. U pitanju je ugledna porodica, nije siromašna. Ubica je advokat koji je pobjegao, ali je posle uhapšen. Brat je imao, prvo povezanost sa bliznakinjom, užasan osećaj krivice što nije znao da se to dešava. I nije mogao da poveruje jer nikakve znake nije uočio. Suočavao se sa žaljenjem, preuzeo je brigu i o njeno dvoje dece, pa se suočavao i sa ekonomskim problemom. Duže vreme smo bile sa njim u kontaktu, više kao emotivna podrška. To se često dešava i zato je bitno i raditi sa porodicama...

3.2.2. Usluge S.O.S. telefona

Uslugu SOS telefona za žene žrtve nasilja pruža 10 organizacija, dok jedna organizacija pruža uslugu podrške telefonom svim žrtvama nasilja i različitih oblika kriminaliteta. Sve ženske organizacije koju su učestvovala u istraživanju pružaju SOS usluge dugi niz godina, neke preko 20 godina. Sve ove organizacije pružaju besplatnu uslugu SOS telefona.

Podrška koja se pruža na SOS telefonu bazirana je na feminističkim principima, što znači da se poštuje privatnost, poverljivost, gradi se poverenje sa ženama žrtvama nasilja, žena se ne osuđuje, pažljivo se sluša, ne daju joj se saveti i ne nude gotova rešenja. Žena se osnažuje da sama donese odluku. Nema vremenskog ograničenja u pružanju podrške, ona se ostvaruje koliko god je potrebno, dok se žena ne osnaži da sama donese i realizuje svoju odluku o izlasku iz nasilja. Žene se javljaju više puta, a broj usluga koje se pružaju nekoliko puta je veći od broja poziva. Prema podacima jedne organizacije koja pruža podršku ženama iz osetljivih grupa, godišnje im se javi između 150 i 250 žena, dok se broj pruženih usluga tim ženama kreće oko hiljadu, odnosno, procenjuju da se za jednu ženu koja se javi, pruži od sedam do 10 različitih usluga.

Prema dostupnim podacima, stanje za 2017. godinu je sledeće:

Organizacija	Broj poziva	Broj žena	Broj uluga	Pravne usluge	Psiho-socijalne	Ukupan broj do sada
1.		150-200	1000			1300 Romkinja i 800 žena većinske populacije
2.	500-600					
3.	229	81	396			
4.	317			385		1600 korisnica
5.		200				
6.	400					
7.		80				
8.	215	171		532	725	
9.	916					2896 slučajeva
10.		300				
11.						600 žena

U većem broju organizacija usluga SOS telefona pruža se radnim danima, tokom celog dana, ponegde dvokratno, dok se u jednoj organizaciji pruža 24 sata svakoga dana. Naznačeno je da se na SOS telefonu, koji funkcionise 24 sata sedam dana u nedelji, veliki broj žena javlja tokom noći.

Osim telefonom, žene kojima je potrebna neka vrsta podrške, mogu se organizacijama obratiti i emailom, mogu doći u kancelariju, ali se podrška može organizovati i pružiti i na terenu. Na terenu se usluge najčešće pružaju kada su u pitanju žene sa sela, žene sa invaliditetom i Romkinje, s obzirom da je njima otežan pristup uslugama koje pružaju ženske organizacije.

3.2.3. Pružanje pravne pomoći i podrške

Sve organizacije kontinuirano pružaju besplatnu pravnu pomoć i podršku, iako nemaju uvek obezbeđeno finansiranje za ove usluge. Ova vrsta podrške se bazira na saradnji sa pravnicima i advokatima, koji imaju svoje termine kada dolaze u sedište organizacije i sastaju se sa ženama kojima je potrebna podrška. Jedna organizacija navodi da ima potpisane sporazume o saradnji sa četiri advokata koji rade besplatno za njih. Ukoliko žena koju zastupaju na sudu izgubi slučaj, oni ostaju bez honorara. U pitanju je organizacija koja pruža podršku Romkinjama. Pravna pomoć se često pruža i telefonom.

Pravna pomoć obuhvata zastupanje na sudu, pravno savetovanje, informisanje o nadležnostima i postupanju institucija, pisanje dopisa, prigovora, prijava, tužbi, žalbi i sl. Zastupanje na sudu se uglavnom obezbeđuje ukoliko postoje finansijska sredstva za ovu uslugu, ali neke organizacije uspevaju da obezbede advokate koji besplatno zastupaju žene žrtve nasilja na sudu.

Organizacije najčešće imaju određene termine u kojima se pruža pravna pomoć i podrška, s obzirom da se zasniva na saradnji sa osobama koje to rade besplatno, ali ima organizacija koje uspevaju da obezbede sredstva da plate advokate/pravnike.

Jedna organizacija ima pravnicu koja radi puno radno vreme, a po potrebi pružaju i advokatsko zastupanje. Navele su da zastupanje nije

kontinuirana usluga, već se obezbeđuje za žene koje su u visokom riziku od femicida, kao i za one za koje se proceni da su u visokom riziku od nasilja. U okviru jednog projekta su imale sredstva za finansiranje advokatskih usluga, raspisale su konkurs i par advokatica je radilo za njih. Ono što je iskrslalo kao problem je što advokaticice nisu bile posebno obučene za rad sa ženama koje su žrtve nasilja, nerazumevanje fenomena rodno zasnovanog nasilja, što je uticalo i na kvalitet pružene podrške.

Jedna organizacija godinama sama pruža pravnu podršku. Imale su ranijih godina obezbeđeno finansiranje za pravnicu, ali s obzirom da sada nema finansijskih sredstava za ovu vrstu usluge, one same rade, u skladu sa svojim znanjem i mogućnostima. U drugoj organizaciji imaju sporazum sa sudijom u penziji, koji njihovim klijentkinjama pruža besplatne pravne savete, a članice organizacije mu to kompenzuju pružanjem daktilografskih usluga. Ova vrsta saradnje traje sedam godina. Jedna organizacija ističe da sa korisnicama imaju praksu da im potpišu saglasnost kako bi mogle u njihovo ime da reaguju, kako im se ne bi dešavale neprijatnosti od strane nasilnika.

Zato što sam ženu smestila u prihvatilište, njen suprug me je tužio da sam je kidnapovala.

S obzirom na to da organizacije postoje dugi niz godina, imaju i arhivu podataka i različite tipove dokumenata. Tako se dešava da kada nemaju osobu koja pruža pravnu pomoć, same na osnovu nekih starijih dokumenata, „pelcera“, pišu žalbe, tužbe i druge podneske.

3.2.4. Finansiranje usluga

Nijedna organizacija nema obezbeđeno finansiranje od države, po bilo kom osnovu. Ukoliko imaju ili su imale finansiranje preko gradskih, pokrajinskih ili republičkih konkursa, tj. projekata, dobijale su veoma male iznose koji često nisu bili dovoljni da pokriju troškove SOS usluge ni za

vreme perioda trajanja projekta. SOS telefon finansiraju kroz projekte, od stranih donatora ili, što je često slučaj, rade bez finansijske nadoknade. Smatraju da država ne ulaže sredstva u usluge koje se pružaju, jer ih ne prepoznaje kao socijalne usluge.

To što ste licencirane, ne znači da treba da budete i finansirane – rečeno je predstavnicama jedne romske organizacije u gradskom sekretarijatu, jer osim njih, usluge podrške pružaju i CSR i sigurna kuća.

Kao problem, ističe se i nastanak velikog broja „nevladinih organizacija” koje su pod uticajem vladajuće stranke i kojima se dodeljuje novac sa lokalnog nivoa, ali i iz nacionalnih konkursa.

Samo jedna organizacija je dobila sredstva od Ministarstva rada i socijalne politike za finansiranje usluge SOS telefona, ali to je bilo 2009. godine. Tada je u ministarstvu postojao program socijalne zaštite ranjivih kategorija, koji je uključivao i žene koje su preživele nasilje u porodici. Na taj način je podržano osnivanje SOS telefona, a podrška je trajala od septembra 2008. do kraja 2009. godine. U 2010. su uspele da obezbede nastavak finansiranja uz podršku Ministarstva za državnu upravu i lokalnu samoupravu, a 2011. godine lokalna samouprava je učestvovala sa polovinom iznosa. Nakon toga, čim je finansiranje svedeno na nivo lokalne samouprave, neki meseci nisu bili uplaćeni. Ova organizacija je tužila grad i dobila spor, ali od tada više nisu imale podršku ni na lokalnom ni na nacionalnom nivou.

3.2.5. Saradnja sa institucijama

Saradnja sa institucijama zavisi od grada/lokalne samouprave u kojoj organizacije deluju. Samo jedna organizacija ističe da ima dobru saradnju sa tužilaštvom, koje često traži podatke i informacije o ženama koje su žrtve nasilja, kako bi se ubrzala procedura. Takođe i saradnju sa policijom procenjuju kao odličnu, ali veoma slabu sa centrom za socijalni rad.

Ukoliko imate, poznajete neku osobu u npr. centru za socijalni rad, onda je saradnja dobra.

Međutim, u nekim gradovima, saradnju sa CSR ocenjuju kao dobru, ali se svakako zasniva na poznanstvima ili zaposleni u CSR prepoznaju određenu organizaciju kao značajnu podršku u pružanju različitih usluga, pa upućuju korisnice na njih. Prema navodima predstavnica organizacija, dešava se i da se u CSR daju gotova rešenja situacija i savete, da žene uopšte ne saslušaju, ne sagledavaju njihove potrebe, zbog čega one i ne dobijaju podršku koja im je potrebna.

On je nju tukao, ali ima opravdanje. Ona je njega prevarila - rečeno u jednom centru za socijalni rad ženama koje su pružale podršku žrtvi nasilja

Predstavnice organizacija smatraju da su CSR deca u fokusu, kao i pokušaji da se sačuva porodica i brak, bez obzira na nasilje u porodici. Ukoliko u bračnoj zajednici nema dece, centri smatraju da u tim situacijama nemaju šta da rade i nasilje prema ženi karakterišu kao svađu između partnera. Ovo je naročito karakteristično kada su u pitanju starije žene, koje su u drugom braku ili partnerskom odnosu, a žive u nasilju. S obzirom da u tim zajednicama često nema zajedničke dece, centri ne prepoznaju svoju ulogu, niti postupaju kao da je u pitanju nasilje prema ženama. Slučajevi se evidentiraju, ali se ne ulazi u pojedinosti i okolnosti i smatra se da se nasilje dešava zbog socijalne pomoći.

Razmišljaju kako da dodatnu uslugu ukombinuju, u smislu da ako bi žena dobila (imala) malo više novca, sve bi bilo u redu, ne bi bilo problema među njima.

Ovakva zapažanja su dobijena iz iskustva korisnica u nekoliko organizacija.

Npr. ako se žena javi i želi razvod zbog psihičkog maltretiranja, CSR će voditi postupak samo za razvod, zbog dece, a neće obratiti pažnju na nasilje. Ili kažu – mi ćemo da damo mišljenje za starateljstvo i razvod, a vi idite u policiju i prijavite nasilje. Žena možda neće otići. Svi gledaju da problem reše jednostavnom procedurom, linijom manjeg otpora.

Takođe, smatraju da centri za socijalni rad imaju kontradiktornu ulogu. Ističu da se radilo na edukacijama sa predstavnicima institucija i da oni uglavnom znaju šta im je posao, ali postoje brojni problemi u samim institucijama.

Centri za socijalni rad ne mogu da zastupaju interese muškaraca i žena, a da sa druge strane štiti interese žene. Institucije nisu dobro postavljene i niko ne menja način na koji one funkcionišu. To je možda jedan od razloga što nisu dovoljno efikasne, pre svega CSR. Naša procena je da oni znaju šta su njihovi zadaci, ali da manje razumeju rodnu dimenziju nasilja, neravnotežu moći. I ne mogu da razumeju da su obavezne javnosti. Dužni su da daju informaciju javnosti, kako funkcionišu koordinacioni timovi.

Pitanje nadležnosti institucija javlja se kao prepreka u pružanju podrške ženama žrtvama nasilja. Bez obzira da li je u pitanju smeštaj u sigurnu kuću ili ostvarivanje prava na određenu uslugu, ako institucija nije nadležna za postupanje u određenom slučaju, oni uglavnom neće reagovati i pružiti podršku.

U jednom selu, u okolini Bosilegrada, bila je jedna žena iz Ukrajine, udala se tu i godinama je živela u okrutnom nasilju. Na jednoj slavi rođaci su je videli u modricama i doveli su je ovde, u grad i tako je izašla iz nasilja. Ona godinama telefon nije imala. Većina seoskih

žena nema uslove, ni vremena da dođe, ali nemaju ni informacije. Ni institucije ih ne prepoznaju, vezuju ih za prebivalište. Centri za socijalni rad se vezuju za boravište i nadležnost. Prođe duži period dok žena ne dobije uslugu, dok se oni ne dogovore ko je nadležan. „A, odakle si, iz Surdulice? Će ideš tamo da prijaviš, mi nismo nadležni“ - policajka iz Bujanovca je rekla ženi. Ali je žena onda došla do nas, pa smo mi reagovale.

Prema iskustvima korisnica romske nacionalnosti, najlošija je saradnja sa centrima za socijalni rad. Organizacije su sa tom institucijom uvek najduže u kontaktu i bez obzira na obuke koje su prošli o nasilju i specifičnostima nasilja prema Romkinjama, ne menjaju stavove i dalje imaju loše mišljenje o njima.

Prema oceni predstavnica organizacija, nije dovoljno ono što država trenutno radi. Da bi žene izašle iz nasilja, potrebno je izraditi i uspostaviti program za ekonomsko osnaživanje i obezbediti im stambeni prostor. Saradnja među institucijama procenjuju kao veoma slabu. Uglavnom se međusobno žale jedni na druge – navela je predstavnica jedna organizacije.

Toliki broj femicida je i zbog nereagovanja institucija. Neće da reaguju, pogotovo kada žena nema dokumenta. Došla nam je u prostor pretučena žena. Iz malog vojvođanskog mesta je a živela je u Mladenovcu sa nasilnikom. Nema gde da ode. Gde sad njoj tražiti kotizaciju za sigurnu kuću? Žena je pretučena, podignuta krivična tužba, ona je došla bez ičega, nema dokumente, ima oko 50 godina... Šta sad? Bio je petak, kraj radnog vremena. Smeštamo je kod nas u centru, zovemo telefonom... Pre su postojali mobilni timovi, projekat se završio i sad ih nema. Žena je bila smeštena u sigurnu kuću posle 5-6 dana. Za to vreme je bila kod nas u centru, po našim kućama... Na terenu ništa ne radi. Nema timova, saradnje institucija. Policajac ne sme ni „važi“ da ti kaže, a da ne pita komandira.

Nerazmenjivanje informacija je problem. Nema razmene informacija među institucijama, uglavnom nema pokretanja disciplinskog postupka za propuste, nije proveravano da li nasilnik ima oružje. I neshvatanje fenomena, odnosno izjednačavanje nasilja prema ženama sa konfliktom, porodičnim problemom...

Kao jedan od problema, organizacije navode da skoro uopšte nisu uključene u međusektorsku saradnju od kako je novi zakon na snazi, odnosno, od kako je tužilaštvo preuzelo ulogu koordinatora grupe za saradnju. Ranije su bile uključene, organizovale su ili su pozivane da prisustvuju konferencijama slučajeva. Žene koje su trpele nasilje, uglavnom su učestvovala na tim sastancima, s obzirom da se radi o njihovoj bezbednosti, izlasku iz nasilja i daljem životu. Predstavnice ženskih organizacija navode da sada pokušavaju da se uključe kada su njihove korisnice u pitanju.

Mi smo verovala u ono što žene kažu, nismo dovodile u pitanje njihove iskaze. Od kada je stupio novi zakon na snagu, one nisu uključene. Pitale smo žene koje su prijavljivale nasilje institucijama i kažu da nisu prisustvovala nijednoj konferenciji slučaja od kada se primenjuje novi zakon. Znači, ni na jednoj konferenciji nisu bile uključene u izradu sopstvenog životnog plana.

Prema zapažanju predstavnica organizacija, da policija ide na teren gde ima materijalnih dokaza za tužilaštvo. Ako je u pitanju prijava za psihičko nasilje, ono se teško dokazuje jer nema dokaza.

Tužilaštvo – ponašaju se kao mali bogovi, ne saraduju. Oni koordiniraju grupu za saradnju. Imaju različitu praksu u postupanju, pa tako i različito saraduju sa drugima. Ako intersektorska saradnja funkcioniše i pre tužbe, onda funkcioniše i posle. Tužilaštvo

često ne traži dopunu dokumentacije, ukoliko je ona manjkava. Često to bude samo zapisnik iz policije. Sa tužilaštvom je jako teško, ne znaju sopstvene procedure. Potreban je neki pravilnik o saradnji. Kada su godišnji odmori i ako su osobe koje dolaze na sastanke nedostupne, tužilaštvo ne zakazuje sastanke grupe.

U tužilaštvu se teško dokazuje psihološko nasilje, diskriminacija, nema svedoka, nema dokumentacije.

Žene kažu da su, posle policije, tužioci prva prepreka. Oni masu stvari odbiju, jer se ne bave time. Psihološko nasilje, tek to, uopšte nema dokaza. Jedan tužilac je rekao – Pa mi to uopšte i ne razmatramo, kakvo to vaše psihološko nasilje!

U nekim mestima, u tužilaštvu u istoj prostoriji i u isto vreme se saslušavaju i žrtva i nasilnik.

Bio je pokušaj ubistva. Nasilnik se sada nalazi u zatvorskoj bolnici. Dok je trajao postupak, žena kad je otišla na suđenje, tamo su bili njegov advokat, tužilac, sudija, pripravnici, svi su sedeli, a žena je ostala da stoji. Ona, žrtva, ostala je da stoji i prestajala je celo ročište. Za nju nije bilo stolice. Niko joj nije ponudio da sedne. Došla je kod nas u kancelariju sva u šoku, i suđenje i susret sa nasilnikom, jedva je izdržala na nogama.

Ženska organizacija sa juga Srbije pruža podršku u sedam opština Pčinjskog okruga. Imaju potpisane sporazume o saradnji sa svim opštinama od 2008. godine, osim sa onom iz koje potiču, jer lokalne vlasti ne žele da potpišu sporazum sa njima. Ova organizacija je uključena i u rad lokalnih mreža za sprečavanje nasilja u porodici i organizuje sastanke lokalnih mreža. Institucije koje su deo mreže nisu ni bile upoznate sa svojim sektorskim, posebnim protokolima o postupanju u slučajevima nasilja. Ova organizacija je na sastancima delila odštampane posebne protokole i upoznavala predstavnike institucija sa njihovim sadržajem.

Takođe, one su radile zapisnike sa sastanaka, štampale i slale materijale, sve u cilju brže i bolje intervencije i koordinacije rada institucija. Kada je donet novi zakon, one su ga predstavile lokalnoj mreži za sprečavanje nasilja u porodici.

Policija je bila oduševljena. Mi smo tu našle naš prostor. Ubrzavaju se stvari i brže se rešavaju.

CSR, policija, kad su se skupili, sve je bilo gotovo za mesec dana.

U hitnoj pomoći nisu ni znali da postoji protokol o postupanju zdravstvenih radnika. Ljudi su posle mnogo godina znali šta treba da urade. Na jednom sastanku je bio doktor koji isto nije znao za postojanje protokola. Njihovi šefovi treba da imaju obavezu da ih informišu jer se i ljudi menjaju u institucijama.

U ovoj organizaciji smatraju da su prepoznate na terenu, da su vidljive, kao i da su „utabale“ put grupi za koordinaciju i saradnju, s obzirom da su se ranije jednom mesečno održavali sastanci na kojima je svaka institucija izvajala po tri slučaja za koje su procenjivali da su teški i/ili specifični i da je potrebna međusektorska saradnja za rešavanje situacija nasilja. Sada tužilaštvo koordinira, a one traže da učestvuju u radu grupe, uvek kada je u pitanju njihova korisnica.

Jedna organizacija ističe da se policija dosta promenila, u pozitivnom smislu, s obzirom da su imali dosta obuka. Ali i da je moć policije ograničena, kada je u pitanju nasilje prema ženama u porodično partnerskom kontekstu.

Novim zakonom im je dato da oni procenjuju. Pitanje je da li oni to mogu, ali to im je dato - neko razdvajanje koje je kratkotrajno, ali urgentno. To je ono preventivno što mogu da deluju. Mislim da nisu dorasli tom zadatku. Bio je slučaj u Požarevcu, procena policajca je bila da ne treba da izrekne hitne mere, a posle je žena ubijena.

Policija strašno kuka, imaju mnogo posla, veliku odgovornost, isto su plaćeni, teško se sa time nose, oči javnosti su uprte u njih. Policija ima trenutna ovlašćenja. Tužilaštvo, opet, mnogo je sporo za takve stvari. I nema nekog povezivanja.

Pitanje odgovornosti istaknuto je kao veoma važno. Niko ne snosi odgovornost za napravljeni propust. Teško je zaključiti da li propusti koji nastaju u zaštiti žena od nasilja potiču od nepoznavanja fenomena, neznanja ili nedostatka odgovornosti, odnosno, od neprimenjivanja onoga što je naučeno.

Pa kakvo nasilje? Ja ih pomirim, pa kažem sedite tu, šta se bijete... imate decu, razmišljajte...pa se oni lepo pomire, pa padne kafa, sok, kolači... sve to. Ja ih lepo izmirim za pola sata. (izjava policajca)

Jedna korisnica je otišla u policiju, plakala i rekla da će se ubiti. Policajac joj je rekao – „pa ubi se“. Kasnije je to obrazložio time da je bila dosadna. U Somboru policajac nije prijavio svog komšiju. Bilo ga je sramota, nije hteo da se zameri komšiji, pa nije prijavio. Rekao je – pet godina se već svađaju...

Dešava se da profesionalci projektuju svoje uloge, rešavaju slučajeve prema svojim osećanjima i mišljenjima.

Dete povereno ženi na čuvanje i vaspitanje. Otac je imao pravo da ga vidi vikendom. Na jednom od viđanja, uzeo je dete, ne vraća ga 3-4 godine. Ona pokreće izvršni postupak. Jedan sudija, pa slučaj pređe kod drugog, koji izlazi na teren. Uz prisustvo psihologa, policije, majka je pošla da uzme dete. Kad su otišli na izvršenje, tetka je bila sa detetom unutra, koja nema prava da bude tu, a sudija je ne udaljava iz prostorije. Žena krenula da uzme dete, a ono vrišti. Ona govori:

„Dođi kod mene, ja sam ti majka.“ U tom trenutku je sudija prekinuo izvršenje, jer ga je ta scena podsetila na njegovo detinjstvo, kad je njemu majka rekla „dođi kod mene, ja sam ti majka, ja mogu i da te ubijem.“ On se rukovodio svojom traumom iz detinjstva. Mi smo tražile sastanak, došla je naša psihološkinja i iz CSR i pokušali smo da mu objasnimo da on nije psiholog, ali ne. On najbolje zna kako se dete oseća i prekida izvršenje. To je i rekao ženi. I tu imamo situaciju da svi rade posao koji nije njihov i najbolje znaju tuđi posao.

Nerazumevanje fenomena rodno zasnovanog nasilja, kao i stereotipna mišljenja i predrasude utiču na postupanje zaposlenih u institucijama. Ovakva mišljenja najviše utiču na negativnu reakciju ili nereagovanje kada su u pitanju marginalizovane grupe žena, ali i kada se radi o ženama žrtvama nasilja uopšte.

U pitanju je pokušaj silovanja, nedozvoljene polne radnje, sve na ivici incesta... Hrabrile smo je, nije mogla da prijavi, ali je ipak na kraju prelomila i prijavila. Govorila je da ne može da daje tolike izjave, ne može to da preživljava. Tužilac ga je pustio posle 48 sati. Kada je saslušan, doveden iz pritvora i pozvali su ženu. Ona dođe u hodnik, tužilac je pozvao da uđe.

Kaže nam: Ja sam ušla. Kad sam onog zlotvora videla, počela da se tresem i pitam tužioca – hoće li on ovde da sedi kad ja sedim? A on kaže – „Smeta li ti?“

Ona kaže „ja ne mogu“, ruke počele da joj se znoje „izvedite ga, ja ne mogu“... Tužilac rekao – „hajde, hajde, sedi tu.“ I on je saslušavao, uzimao izjavu od te žene pred nasilnikom.

Takođe, činjenica je da su zaposlene osobe u institucijama preopterećene, da nemaju dovoljno ljudi koji se bave nasiljem prema ženama i da to utiče na kvalitet usluge, kao i na to da će svaki pojedinačni slučaj imati dovoljno pažnje.

Imamo utisak da se ne gađa suština, sve ide kao neki paralelni svetovi. Imamo zakone, mere, sve kao imamo, a u stvari... Bez promene sistema i načina na koji funkcionišemo kao društvo, ne možemo da očekujemo i da se nešto specijalno promeni u zaštiti žena od nasilja, bez obzira što donosimo zakone.

Kada su u pitanju institucije, kao problem se ističe i prebacivanje osoba obučениh za intervenisanje u slučajevima nasilja na druga radna mesta. Dešava se da određeni broj zaposlenih prođe sve edukacije, a nakon toga te osobe budu premeštene na druga radna mesta. Na taj način, opet dolazi do teškoća u prepoznavanju i reagovanju na rodno zasnovano nasilje.

Samo jedna organizacija ocenjuje saradnju sa institucijama kao odličnu. U pitanju je grad Zrenjanin, koji je često istican kao primer dobre prakse u saradnji i postupanju institucija u zaštiti žena od nasilja.

3.2.6. Odnos prema ženama iz marginalizovanih grupa

S obzirom da se neke organizacije nalaze u gradovima koji su okruženi brojnim, ali udaljenim selima, članice organizacija odlaze u sela kako bi razgovarale sa seoskim ženama i pružile im podršku na terenu. Žene sa sela nemaju jednak pristup uslugama kao žene koje žive u gradu. Na jugu Srbije postoje zaseoci, koje čine tri-četiri kuće.

Radionice sa seoskim ženama realizuju se tako što se po dogovoru odlazi kod žene u kuću, gde se razgovara i razmenjuju se informacije. Smatraju da se mnogo više podataka dobije iz neformalnog razgovora iz direktnog susreta. Teme su brojne, kao i potrebe žena sa sela. Seoske žene često nemaju novca da plate put do grada, gde se nalazi organizacije, kako bi dobile određenu vrstu podrške, a dešava se da nemaju ni fiksne ni mobilne telefone preko kojih bi mogle da se obrate. Konkretno, ova organizacija pruža podršku ženama iz osetljivih grupa dugi niz godina, nema nijednu zaposlenu osobu i nikada nisu prekidale sa pružanjem podrške.

S obzirom da su Romkinje koje trpe nasilje višestruko marginalizovane i diskriminisane, imaju veoma otežan pristup uslugama. Jedna od

organizacija koja pruža podršku Romkinjama na njihovom jeziku, nalazi se u romskoj mahali i žene bukvalno utrčavaju u njihovu kancelariju kada su u situacijama nasilja. Mogu se obratiti i na druge načine, ali često dolaze u prostor organizacije.

Pod nasiljem prema ženama podrazumevaju se i dečiji brakovi, koji su još uvek prisutni. Majke devojčica koje su očevi prodali, obraćale su im se za pomoć, a neki slučajevi se vode i pred sudom. U poslednje dve godine su realizovale veći broj sastanaka na temu dečijih brakova, pokušavaju da problem podignu na viši nivo, kako bi se država ozbiljno bavila ovim problemom.

U Vojvodini se romske devojčice i dalje prodaju, ne pitaju se ništa. Nisu uključene u obrazovanje. To se objašnjava tradicijom i romskom kulturom, ne sagledava se problem u celini.

U selima ima dosta Romkinja. Žene nemaju imovinu, nemaju ništa i jako teško žive. Specifične ciljne grupe su jako važne, ne samo za organizaciju, već i za državu. A država zatvara oči. O ženama sa invaliditetom tek niko ne vodi računa.

Što se tiče kriznih centara, oni ne prepoznaju specifičan položaj Romkinja. Mnogo dece, silovanje u braku, nemanje ličnih dokumenata, ništa od toga ne prepoznaju, kada su Romkinje u pitanju. Npr. u Subotici su rekli da ne radi centar, nisu hteli da prime Romkinju. U Zrenjaninu su kao radili, ali ne mogu da je prime. Imali su slučaj romske žene koja ima petoro dece i sad je trudna sa šestim. Kaže da je silovana u braku. Nema gde da ode, ne može da ostane kod njegovih roditelja, želi abortus. I mora da ima dokumenta, a nema ih. Krizni centar ne prepoznaje, to je samo još jedna institucija. Nisu senzibilisani, niko ne govori romski, ne radi nijedna Romkinja tamo.

Za smeštaj Romkinja u sigurnu kuću, postoji dosta prepreka. Od predrasuda i stereotipa preko konkretnih problema, kao što je mesto boravka, finansiranje njihovog boravka u sigurnoj kući i dr.

Odnos prema ženama sa invaliditetom koje trpe nasilje i koje su ga prijavile, oslikava organizacija koja pruža različite vrste podrške ženama sa invaliditetom u situacijama nasilja. Žene se često javljaju radi ostvarivanja određene socijalne usluge, ali se kroz razgovor sa njima ispostavi da trpe nasilje. Dešava se da ne prepoznaju psihičko ili ekonomsko nasilje kao vrstu nasilja, jer je to nešto čemu su svakodnevno izložene i jedino fizičko nasilje percipiraju kao nasilje. Smatraju da je policija promenila stav prema ženama sa invaliditetom u pozitivnom smislu.

Kada slučaj dođe do suda, tada se vidi odnos prema ženama sa invaliditetom, naročito kada su u pitanju sudije muškarci. Prošle godine nam se obratila devojka koja je trpela nasilje od oca. Sudija je rekao nešto kao, nije se dovoljno rasplakala, nije bila dovoljno uverljiva... Nasilniku se sve verovalo, njoj ne. Sve zavisi od sudije. Na jednom suđenju je sudija rekao nasilniku – „Jao, dragi moj gospodine, danas vam je sve nasilje.”

Organizacije smatraju da se u postupanju institucija vidi velika količina predrasuda i stereotipa, naročito kada su u pitanju marginalizovane grupe žena. Ne veruje se ženama, a za nasilje koje im se dešava smatraju da proizlazi iz njihove kulture, verovanja, tradicije i običaja, pogotovo kada su u pitanju Romkinje. Ne pridaju značaj i važnost nasilju koje se više puta prijavljuje, sami tumače okolnosti u kojima se nasilje dešava, racionalizuju ga i daju savete.

Kad se obratimo institucijama, nekad čekamo i po tri meseca na odgovor, a nekad nam uopšte ne odgovore. (organizacija koja pruža podršku Romkinjama)

3.2.7. Femicid i reakcija institucija

Jedna organizacija navodi da je bilo slučajeva femicida njihovih korisnica, dok je druga organizacija imala korisnicu koja je bila žrtva pokušaja femicida. Ostale organizacije nisu imale korisnice koje su ubijene, ali znaju za femicide u svojim gradovima i okolini.

Organizacija sa juga Srbije imala je korisnicu koja je žrtva femicida. To je bilo četvorostruko ubistvo, pored žene, ubijeno je dvoje maloletne dece i njena majka. Ubistva su se desila u jednom selu kod Vranja. Dete iz prvog braka žene koja je ubijena je ranjeno i ostalo je bez oka. I otac ubijene žene je isto ranjen.

U subotu je žena bila kod nas u kancelariji, u nedelju je ubijena. Za ponedeljak je bilo zakazano ročište za razvod braka. Bila je u prihvatnoj stanici, tada još nije postojala sigurna kuća. Maltene su je izbacili, rekli joj da ne može, da to nije hotel. Dva puta su je vraćali. Dva puta je bila u sigurnoj kući. CSR, ni tužilac nisu napisali tužbu, to je uradila pravница iz organizacije. To je bio period kada je ona drugi put bila smeštena sa decom u prihvatilište. Za ta tri meseca ona je dolazila na SOS aktivno, sa drugim ženama iz sigurne kuće. Radile smo sa njima individualne razgovore, psihološku podršku, pravne i grupne konsultacije. Ona je često dolazila sa drugim ženama iz sigurne kuće. Ohrabrivale smo je, tražile način šta i kako je najbolje za nju posle izlaska iz prihvatilišta. IZ CSR su žene rekle da je on (ubica) dobar, donosio je pampers pelene za decu... I dok je bila tamo, znači niko, ni pravnica iz prihvatilišta, ni CSR, niko nije procenio visoki stepen rizika, niko nije napisao ništa za zaštitne mere. To smo mi uradile i u njeno ime odnele i predale policiji. Kad se desilo ubistvo, bile smo u šoku, nedelju dana nismo mogle da dođemo u kancelariju. Policija nije mogla da nađe ubicu dva meseca. On je bio jako ljubomoran i pratio je, to je ona nama pričala. Pa smo se onda i mi sklonile, ne znajući da li možda i nas traži.

CSR je prvi izašao sa saopštenjem, gde je sebe pravdao da je sve uradio, a nisu. Mi smo plakale, na četiri groba da mi sad pišemo saopštenje, ko je sve šta uradio. Mislim, važno je, ali smo se i mi oglasile saopštenjem, da niko ništa nije uradio, da je grupa žena na SOS telefonu podnela tužbu, da CSR laže i da mi imamo originalnu tužbu sa plavim pečatom, da je to kod nas. Iz CSR su došli kod nas u organizaciju da rasprave ko je šta uradio i preduzeo i da ne pišemo tako u javnosti kad su one sve lepo uradile. A po rečima žena koje su bile sa ubijenom ženom i decom u prihvatilištu, njoj je socijalna radnica govorila – „Šta ti bre ovde radiš, ovo ti nije hotel, došla si sa decom i sediš, kod majku da se vraćaš, oni imaju kuću, imaš ti gde da se vratiš”. Tamo ju je muž i ubio, u porodičnoj kući njenih roditelja. Osuđen je na 40 godina. Na suđenju su svedočile žene sa SOS telefona. Voditeljka slučaja je napisala izjavu koja je čitana na sudu, nije se ni pojavila. Čak je napisala da je žena koja je ubijena bila „laka“ žena, da je bila sa „onim tamo taksistima“... Pa je muž mnogo bio ljubomoran i došlo je do ubistva.

Bio je pokušaj ubistva žene koja nam se javljala i koja je prijavila nasilje policiji. Policija uopšte nije reagovala i to nekoliko puta. I ona je sama išla u policiju, ali nisu reagovali. Bila je i u sigurnoj kući. Napustila je nasilnika, počela da radi. On je imao meru zabrane prilaska. Radila je na njivi i otišla kod majke da se presvuče. Sačekao je i napao nožem, ubo tri puta. Uspela je da se odbrani.

U jednoj organizaciji smatraju da je potrebno odmah nakon femicida uraditi procenu i ispitati postupanja svih osoba koje su bile u nekom trenutku u vezi sa konkretnim slučajem. Treba ići unazad korak po korak i na taj način se može dobiti odgovor ko je šta činio ili nije i da li se poštovao i sprovodio zakon. Na taj način se može ustanoviti šta je dovelo do femicida, jer se, kako su navele, *ne možemo ograničiti na to da je uvek u pitanju*

psihička bolest nasilnika ili činjenica da je žrtva bila njegova žena. Kod nas se to ne radi, to nije praksa.

Imale smo slučaj femicida 2014/15 godine. Ubica je bio već osuđen zbog seksualnog nasilja nad maloletnom ćerkom svoje partnerke. Bio je u zatvoru i pretio joj odande. Ona je govorila da će je on ubiti kada izađe. Nakon što je izašao iz zatvora, ubio je sekirom, odsekao joj je glavu na spavanju. Pio je ceo dan, slavio što je izašao, a zatim je ubio. Svi su znali za taj slučaj. Jedan policajac je zvao tužioca, pokušali su nešto da urade, ali je to bilo apsolutno neadekvatno. Propust je što se dočeka dan da on izađe iz zatvora. Kada izađu iz zatvora, oni ostvare svoje pretnje u roku od 24h. Trebalo je uzeti u obzir sms poruke koje joj je slao iz zatvora, pozive, njen strah...

Jako je važno da se sudi za femicid zato što je femicid, a ne zbog toga što je krivično delo. To nije isto, ne vodi se računa o tome.

Predstavnice ženskih organizacija smatraju da je potrebno pronaći način kako nekoga procesuirati za jedno delo, ako se zbog drugog već nalazi u zatvoru. Naći neki mehanizam kažnjavanja za radnje koje se počine dok su nasilnici u zatvoru. Jedna zakonska sankcija da se zameni drugom, kada istekne kazna zbog koje su u zatvoru. *Treba im poslati jasnu poruku da nisu zaštićeni zato što su u zatvoru.*

Organizacije stoje na stanovištu da je procenu rizika potrebno da rade svi, a ne samo policija, da nema udubljanja u tu vrstu problema, te da treba ukrstiti različite faktore prilikom izrade procene rizika.

Npr. nasilnik je lovac i oduzmu mu lovačku pušku. Ali on i dalje može da ode u lovačko društvo ili da pozajmi pušku od nekoga.

Važno je ukrstiti različite faktore. To bi onda bila procena rizika. Onda bismo možda mogle da napravimo matricu. Često čujemo –„kako mi da zaštitimo nekoga ako nasilje nije prijavljeno“. Ako je postojao bilo koji proces, ako su se obraćali bilo kojoj instituciji, CSR, sud, zdravstvo, mogli su da zaključe, upute, informišu ženu šta da radi.

Imamo saznanja, iz medija, da su te žene koje su ubijene, bile u sistemu podrške, da su odlazile u CSR, obraćale su se institucijama. Jedno ubistvo se desilo kada se žena vratila iz suda, sa ročišta. Živela je tada sa drugim čovekom, koji je isto ubijen. Institucije skoro nikad ne rade procenu rizika, to je 'odokativno'. Imaju oni svoje protokole, ali iz iskustava, iz razgovora sa ženama, skoro da se niko ozbiljno ne bavi procenom rizika.

Femicid kao ubistvo je evidentno i ono može da se pretpostavi. Ono nije nepredvidivo i nešto što je daleko. Ako neko preti i priča kako će to da izgleda... Vrlo često naše žene imaju scenografiju tog događaja. To se, najčešće, tako i desi. Kada govorimo o tome, na skupovima pričamo da je femicid predvidiv događaj. To su crvene lampice, to su signali. Bio je na ratištu, poseduje oružje, PTSP, ponašanje...

Ubio muž ženu, odveo je na vikendicu, pa se obesio. To se desilo u jednom selu, ove godine je to bilo. I, šta? Svi su znali da ona živi u nasilju, niko nije reagovao, porodica nije reagovala, sin, niko.

3.2.8. Prepoznati problemi i preporuke

Organizacije smatraju da su neophodne edukacije, podizanje svesti o rodno zasnovanom nasilju, jer je neophodno promeniti patrijarhalno mišljenje i ponašanje. Prevencija nasilničkog ponašanja i rušenje stereotipa i predrasuda, osnaživanje mladih osoba, obrazovanje o rodnoj ravnopravnosti, ljudskim pravima, toleranciji i poštovanju različitosti.

Uloga države u podizanju svesti treba da bude velika. Kampanje nisu jedini način, mora se kontinuirano raditi na edukaciji svih aktera koji učestvuju u prevenciji i zaštiti žena od nasilja. Ženske nevladine organizacije se ne shvataju ozbiljno, kao ni njihov rad i loše mišljenje o ženskim nevladinim organizacijama treba menjati.

Potrebno je edukovati relevantne aktere da prepoznaju specifičnosti i karakteristike nasilja prema Romkinjama. I dalje se devojčice prodaju zbog udaje, ispadaju iz sistema obrazovanja i često završavaju u nasilnim brakovima.

Organizacije koje pružaju podršku Romkinjama ističu da mere zaštite koje su propisane novim zakonom nisu adekvatne. S obzirom da Romkinje uglavnom žive u proširenim porodicama, kada se nasilnik udalji ili mu se izrekne određena mera, ona ostaje sa njegovim roditeljima, braćom i ostalim članovima proširene porodice. Tada se često dešava da budu izložene još ekstremnijem nasilju od članova njegove porodice, što dovodi to toga da one povlače tužbe i nastavljaju da žive u nasilju.

Romkinja, u momentu prijavljivanja nasilja ima 26 godina i šestoro dece. Prijavila je nasilje policiji i otišla sa decom kod majke koja je živela u jednoj sobi sa unučićima i sinovljevom porodicom. Porodica nasilnika je pretila njenoj majci i ostalim ukućanima (svekar i svekrva su im polupali prozore i pretili). Sa majkom je došla u žensku organizaciju i uz podršku tih žena, odlaze u policiju koja hapsi nasilnika jer je već imao meru zabrane prilaska. Žena nije imala gde, nije više mogla kod majke. Kada je došao tim iz CSR, rečeno im je da su u sigurnoj kući popunjeni kapaciteti. Organizacija je napisala dopis sigurnoj kući, ali vreme prolazi i žena se vraća u porodicu

nasilnika. Svekrva joj je rekla „ako hoćeš da tvoja deca imaju krov nad glavom, da mi izvučeš sina iz zatvora“. Povukla je krivičnu prijavu.

Prema oceni organizacija, hitne mere zaštite nisu adekvatne mere ni za određen broj žena sa invaliditetom. Iako može da zvuči kontradiktorno, ženama sa invaliditetom, partner ili član porodice koji je nasilan, u isto vreme ima ulogu i asistenta i često joj je jedina podrška za svakodnevno funkcionisanje. Kada policija izrekne meru udaljenja, ona ostaje sama, bez podrške, što dovodi do toga da možda ne može otići ni u toalet, ne može spremiti hranu, jesti, leći u krevet. Ne obezbeđuje se podrška za žene sa invaliditetom u tom slučaju. Takođe, da bi prošle ceo proces izlaska iz nasilja, potrebna im je i pravna i psihološka podrška, sve vreme. Organizacije koje rade sa ženama sa invaliditetom navode da sigurne kuće nisu dostupne ni u arhitektonskom, niti u bilo kom drugom smislu. Prema trenutnim informacijama, samo dve sigurne kuće su arhitektonski pristupačne. Kao problem se javlja i dužina boravka u sigurnoj kući (maksimalno šest meseci), ali se ženama sa invaliditetom za to vreme često ne može obezbediti personalna asistencija i/ili zaposlenje. Takođe, kada su u pitanju žene sa invaliditetom, problem je način javljanja i traženja podrške. Žene se javljaju sms porukama, emailom, telefonom ili dolaze u kancelariju, ali ovi načini komunikacije nisu odgovarajući za sve žene sa invaliditetom.

Same kažu da biraju ono što je manje štetno po njih i ostaju u nasilju.

I druge organizacije ističu problem koji se javlja sa uvedenim merama zaštite. Dešava se da policija izrekne mere udaljenja i žrtvi i nasilniku.

Sada su popularne mere zaštite, pa se tako, svako malo, odredi mera udaljenja na 48 sati. Ima i neprepoznavanja konteksta rodno zasnovanog nasilja, s obzirom da i žene dobijaju mere udaljenja. To se sad izdaje svima i svakome, jer to najbolje prolazi.

Organizacije su prepoznale da problem, takođe, nastaje kada se nasilniku izrekne jedna od mera, ženu niko ne informiše šta je potrebno da radi nakon toga. S obzirom da je policija prva koja izlazi kada se nasilje prijavi, potrebno je da oni budu edukovani da informišu ženu o uslugama koje su dostupne.

Kao problem, ističe se i to što se medicinske službe i zaštita ne pominju u novom zakonu, kada je u pitanju intersektorka saradnja. Zatim, nezaposlenost i ekonomska zavisnost su odavno prepoznati kao najčešći razlozi vraćanja ili ostajanja žena u nasilnim partnerskim i porodičnim odnosima. To i dalje predstavlja najveće prepreke, naročito kada su u pitanju osetljive grupe žena.

Većina organizacija ističe da su potrebne edukacije za advokate i sudije, jer su njihova postupanja obojena stereotipima i predrasudama, kao i ličnim stavovima i mišljenjima. Navode da oni ne razumeju ili ne znaju da prepoznaju fenomen rodno zasnovanog nasilja prema ženama. S obzirom na sve to, procesi se produžavaju i često se izvode dokazi koji su potpuno besmisleni.

Advokati koji bi se bavili zastupanjem treba da prođu specijalizovane obuke i da budu senzitivisani, da poznaju sam fenomen i kako se njemu prilazi, kako i na koji način se te žene koje su u dugogodišnjem nasilju, izgubile samopouzdanje. Žena se predomisli, kaže ovo, kaže ono... pa izvođenje dokaza, sve vrlo tanko i osetljivo. Razlog je nepoznavanje fenomena, da su te žene toliko oslabljene, da na jednom ročištu kažu jedno, a posle drugo. Da je za njih strašna ta priča, izlazak u javnost sa ličnom pričom, posebno pred institucije. To deluje i na nas, a posebno na žene koje su u visokom riziku. Senzibilnost i ozbiljno poznavanje teme, to je jako važno i za jedne i za druge.

DEO PETI
MODEL ZA PRIKUPLJANJE
PODATAKA O FEMICIDU

1. UVODNE NAPOMENE

Osnovna pretpostavka za uspješno sprečavanje femicida, razvijanje efikasne politike suprotstavljanja ovom obliku kriminaliteta i njegovom iskorenjivanju jeste sistematsko prikupljanje podataka o obimu, strukturi i karakteristikama femicida i praćenju trendova rasta ili opadanja u određenim vremenskim periodima i na određenim područjima. Ovi podaci obezbeđuju da kreiranje i evaluacija efekata javnih politika u domenu sprečavanja i suzbijanja femicida budu zasnovani na podacima, kao i da organi nadležni u ovoj oblasti donose informisane odluke.

Ključni izvor saznanja o evidentiranim slučajevima kriminaliteta su podaci sadržani u zvaničnim policijskim i pravosudnim statistikama koje beleže prijavljeni kriminalitet, kriminalitet koji je bio predmet optuženja i presuđeni kriminalitet. Pored toga, postoje i statističke evidencije u okviru sistema socijalne zaštite, zdravstvenih službi i nevladinih organizacija koje pružaju pomoć i podršku žrtvama. Međutim, femicid se ne prepoznaje u ovim statistikama i ne postoje zvanični statistički podaci o obimu femicida, njegovoj dinamici i strukturi, na šta utiču brojni faktori, uključujući i nepostojanje opšteprihvaćene definicije femicida, nedostatak informacija o odnosu izvršioca i žrtve ubistava i dr. Stoga postoji potreba za uspostavljanjem sistema evidentiranja, obrade i objavljivanja relevantnih podataka o femicidu, koji bi obezbedili sveobuhvatne, ažurirane i tačne podatke o femicidu.

U ovom odeljku opisano je i kritički sagledano trenutno stanje u pogledu načina prikupljanja i dostupnosti podataka koji su relevantni za sticanje uvida u femicid i pružen je prikaz mogućeg modela za sistematsko i sveobuhvatno prikupljanje podataka o ovoj pojavi, koji bi obezbedili njeno praćenje i bili osnov za kreiranje efikasnih i delotvornih mera za njeno sprečavanje i suzbijanje.

2. PRIKUPLJANJE PODATAKA O FEMICIDU U SRBIJI – OPIS STANJA

2.1. Koncept i definicija femicida

S obzirom na to da u Srbiji femicid nije inkriminisan kao posebno krivično delo, njegovo sagledavanje zahteva prikupljanje podataka o krivičnim delima ubistava, ali i drugim krivičnim delima koja su imala za posledicu smrt žene. Koja su to krivična dela, zavisi od same definicije femicida. Međutim, na međunarodnom nivou opšteprihvaćena definicija femicida ne postoji, čemu doprinosi i činjenica da su dominantni oblici femicida različiti u različitim delovima sveta i kulturama. Takvo je stanje i u Srbiji, u čijim se zakonima ovaj pojam ne koristi, a kriminološka teorija i civilno društvo nemaju sasvim ujednačene stavove u pogledu samog koncepta i definicije femicida.

U pojedinim službenim dokumentima termin „femicid“ se upotrebljava, zajedno sa izrazom „ubistvo žena“. Tako se u *Nacionalnoj strategiji za rodnu ravnopravnost za period od 2016. do 2020. godine sa Akcionim planom za period od 2016. do 2018*¹ (u daljem tekstu: NSRR) termin femicid pominje na jednom mestu, a u fusnoti definiše kao „rodno zasnovano ubijanje žena, odnosno, namerno ubistvo žena od strane muškaraca zato što su žene“, uz objašnjenje da je to „oblik nasilja nad ženama motivisan mržnjom, prezirom i netrpeljivošću prema ženama“, da u različitim kulturama obuhvata spaljivanje udovica, abortiranje ženskih fetusa, genitalno sakaćenje, ubistva „iz časti“, ubistva vezana za miraz žena, ubistva od strane intimnog partnera i dr, a da je u Srbiji „najizraženiji oblik femicida

---

¹ Dostupno na: <https://www.mgsi.gov.rs/lat/dokumenti/nacionalna-strategija-za-rodnu-ravnopravnost-za-period-od-2016-do-2020-godine-sa-akcionim>

ubistvo žena koje je posledica prolongirane izloženosti nasilju u porodičnim i partnerskim odnosima“. U posebnom izveštaju Zaštitnika građana o primeni Opšteg i posebnih protokola za zaštitu žena od nasilja iz 2014. godine² koristi se izraz „femicid“, ali se ne daje njegova definicija, dok se u publikaciji Zaštita žena od nasilja u porodici i partnerskim odnosima – izabrane preporuke Zaštitnika građana“ iz 2016. godine govori o femicidu kao „posledici porodičnog i partnerskog nasilja prema ženama.“³ U pojedinim službenim dokumentima koristi se izraz „ubistvo žena u porodično-partnerskom kontekstu“,⁴ koji obično uključuju ubistvo intimne partnerke nakon perioda kontinuiranog nasilja.

Iako su poslednjih godina objavljene brojne publikacije o nasilju u porodici i nasilju prema ženama, koncept femicida nije šire elaboriran i precizno definisan. U akademskoj zajednici feministički orjentisane teoretičarke koriste termin „femicid“ i definišu ga oslanjajući se na definiciju femicida koju je formulisala Rasel.⁵ Drugi istraživači izbegavaju upotrebu termina „femicid“ i radije koriste izraz „ubistvo žena“, poistovećujući femicid (rodno zasnovano ubistva žena), sa ubistvima žena koja nisu rodno bazirana.

Ženske organizacije koje se bave rodno zasnovanim nasiljem prema ženama dosledno koriste termin „femicid“. Tako Mreža žena protiv nasilja, koalicija specijalizovanih ženskih NVO koje pružaju individualnu podršku ženama i rade na promeni društvenog konteksta sa ciljem smanjenja nasilja prema ženama u Srbiji, usvojila je savremeni koncept femicida, koji definiše kao „rodno zasnovano ubistvo, učinjeno nad ženama, devojkama, devojčicama i bebama ženskog pola od strane osoba muškog pola,“ pri

---

² Dostupno na: https://www.ombudsman.rs/index.php/lang-sr_YU/izvestaji/posebni-izvestaji/3710-2015-02-24-13-35-38

³ Dostupno na: <https://www.ombudsman.rs/attachments/article/5031/Zbirna%20preporuka%20ZG%20Zastita%20zena%20od%20nasilja%20u%20porodici%20i%20partnerskim%20odnosima%20SRPSKI.pdf>

⁴ Program za zaštitu žena od nasilja u porodici i u partnerskim odnosima i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja u AP Vojvodini (2015-2020). Dostupno na: http://www.vojvodina.gov.rs/sites/default/files/Program_za_borbu_protiv_nasilja.pdf

⁵ Videti, na primer: Konstantinović Vilić, S. Femicid kao oblik rodno zasnovanog nasilja, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, LXIV, str. 33; Mršević, Z. Ženoubistvo i samoubistvo ubice, Revija za kriminologiju i krivično pravo, br. 3/13, str. 69.

čemu ubistvo kvalifikuju kao femicid samo kada je učiniocu relevantan pol žrtve, tj. upravo činjenica da je žrtva žena, naglašavajući da je femicid „zločin protiv žena, motivisan mržnjom prema ženama, prezirom i osećajem nadmoći, u kom učinilac misli da ima pravo da oduzme život ženi”.⁶

Poslednjih godina termin „femicid“ počeo je da se koristi i u medijima, prilikom izveštavanja o slučajevima ubistava žena u porodično-partnerskom kontekstu.

U domaćem društvenom kontekstu, imajući u vidu ključne odrednice femicida, kao rodno-zasnovanog ubistva žena, prikupljanje podataka o femicidu kao obliku kriminaliteta podrazumeva podatke o prijavljenim, optuženim i osuđenim muškarcima za krivična dela izvršena prema ženama i devojčicama, i to: ubistvo (čl. 113. KZ), teško ubistvo (čl. 114. KZ), ubistvo na mah (čl. 115. KZ), kvalifikovani oblik krivičnog dela nasilje u porodici - nasilje u porodici sa smrtnim ishodom (čl. 194. st. 4. KZ) i kvalifikovani oblik krivičnog dela teška telesna povreda – teška telesna povreda kvalifikovana smrću (čl. 121. st. 3. i 6. KZ).

2.2. Izvori podataka o femicidu

Krivičnim zakonikom Republike Srbije (KZ)⁷ femicid nije inkriminisan kao posebno krivično delo, a zvanična statistika⁸ ne pruža javno dostupne podatke o femicidu. O rasprostranjenosti, oblicima i karakteristikama

---

⁶ Videti: https://www.zeneprotivnasilja.net/images/pdf/FEMICID-Saop%C5%A1tenje_za_2018_godinu.pdf

⁷ „Sl. glasnik RS“, br. 85/2005, 88/2005 - ispr, 107/2005 - ispr, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 i 94/2016.

⁸ Prema čl. 2. Zakona o zvaničnoj statistici iz 2009. godine („Sl. glasnik RS“, br. 104/2009), zvanična statistika obezbeđuje, na nepristrasnim osnovama, brojčane i reprezentativne podatke i informacije o masovnim ekonomskim, demografskim i društvenim pojavama i o pojavama iz oblasti radne i životne sredine, i to za sve korisnike: privredne subjekte i njihova udruženja, državne organe, organe autonomnih pokrajina i organe jedinica lokalne samouprave, kulturne, obrazovne i naučne institucije, kao i za najširu javnost. Zvanična statistika ispunjava međunarodne obaveze Republike Srbije koje se odnose na proizvodnju, diseminaciju, analizu i publikovanje zvaničnih statističkih informacija.

femicida ne može se zaključiti na osnovu statističkih podataka o krivičnim delima ubistava, koje prikupljaju različiti organi i ustanove, jer nedostaju podaci o polu žrtava i odnosu između učinioca i žrtve, kao i podaci o motivima ubistava, na osnovu kojih bi se mogla utvrditi njihova rodna zasnovanost, posebno kada su u pitanju ubistva izvan porodično partnerskog konteksta. Imajući ovaj problem u vidu, predsednica Koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost obećala je da će se založiti za osnivanje nadzornog tela za praćenje femicida u Srbiji, kako bi se pojedinačni slučajevi „pažljivo analizirali i identifikovali propusti u zaštiti, sa ciljem poboljšanja i daljeg razvijanja preventivnih mera“.⁹

Dajemo pregled izvora podataka o ubistvima, koji uključuje i femicide, uz kratko objašnjenje načina njihovog prikupljanja i prezentovanja.

2.2.1. Statistika pravosuđa

U Srbiji statistiku pravosuđa čine podaci o punoletnim i maloletnim učiniocima krivičnih dela, kao i odgovornim i pravnim licima učiniocima privrednih prestupa. Statistička istraživanja sprovodi Republički zavod za statistiku (RSZ) – posebna organizacija zadužena za obavljanje statističkih aktivnosti, koja je glavni proizvođač i diseminator zvaničnih statističkih podataka i odgovorni stručni nosilac, organizator i koordinator sistema zvanične statistike u Republici Srbiji i njen predstavnik u međunarodnom statističkom sistemu.¹⁰

Republički zavod za statistiku prikuplja i obrađuje podatke o učiniocima krivičnih dela i privrednih prestupa, koji se redovno, jednom godišnje, prezentuju u biltenima. Bilteni „Punoletni učinioci krivičnih dela“ i „Maloletni učinioci krivičnih dela“ sadrže podatke o prijavljenim, optuženim i osuđenim punoletnim, odnosno, maloletnim učiniocima krivičnih dela ubistva, na osnovu statističkih istraživanja koja sprovodi koristeći

---

⁹ “Mihajlović: Formirati telo za praćenje femicida”, Danas, 18. maj. 2018. Dostupno na: <https://www.danas.rs/drustvo/mihajlovic-formirati-telo-za-pracenje-femicida/>

¹⁰ Član 7. Zakona o zvaničnoj statistici.

standardizovane upitnike.¹¹ Podaci se odnose na punoletna lica, lica koja su u vreme izvršenja dela imala navršenih 18 godina života, odnosno na maloletna lica – lica starija od 14, a mlađa od 18 godina, koja su krivično delo učinila kao izvršioci, saizvršioci, podstrekači ili pomagači.

Podaci koji se tiču krivičnih dela ubistava obuhvataju podatke o prijavljenim, optuženim i osuđenim licima za grupu krivičnih dela protiv života i tela i to: krivično delo ubistva (čl.113. KZ), teškog ubistva (čl. 114. KZ), ubistva na mah (čl. 115. KZ), ubistva deteta pri porođaju (čl. 116. KZ), nehatno lišenje života (čl. 118. KZ), teška telesna povreda (čl. 121. KZ), bez sagledavanja pojedinih oblika teškog ubistva i teške telesne povrede. Takođe postoje podaci o krivičnom delu nasilja u porodici (čl. 194. KZ), ali bez određivanja pojedinih oblika ovog krivičnog dela.

---

¹¹ Podaci o kriminalitetu prijavljenih punoletnih lica dobijaju se na osnovu statističkog istraživanja sprovedenog putem obrasca SK-1: „Upitnik za punoletno lice protiv koga je završen postupak po krivičnoj prijavi“. Obrazac popunjavaju sva nadležna javna tužilaštva nakon što javni tužilac/zamenik u spisu predmeta konstatuje da je postupak konačno završen odlukom kojom je: odbačena prijava, prekinuta istraga, obustavljena istraga ili podignuta optužnica – optužni predlog. Za krivične prijave po kojima je od prijema prijave u javnom tužilaštvu protekla jedna godina a učinilac krivičnog dela ostao nepoznat, obrazac se popunjava za nepoznatog učinioca krivičnog dela. Podaci o kriminalitetu punoletnih optuženih i osuđenih lica dobijeni su na osnovu statističkog istraživanja koje se sprovodi putem obrasca SK-2: „Upitnik za optuženo punoletno lice protiv koga je pravnosnažno završen krivični postupak“. Obrazac popunjavaju svi nadležni prvostepeni sudovi kada je sudija/predsednik veća u spisu konstatovao pravnosnažnost odluke kojom je: odbačen/odbijen optužni predlog odnosno privatna tužba, obustavljen postupak ili odbijena optužba (kod ispitivanja optužnice); optužba odbačena, obustavljen postupak, izrečena odbijajuća ili oslobađajuća presuda, prema neuračunljivom učiniocu primenjena mera bezbednosti bez izricanja kazne, ili je optuženi oglašen krivim – osuđujuća presuda. Podaci se preuzimaju iz osnovnog dokumenta – presude/rešenja ili iz drugih zvaničnih dokumenata sadržanih u predmetu/upisniku. Podaci o kriminalitetu maloletnih prijavljenih lica dobijeni su na osnovu statističkog istraživanja koje se sprovodi preko obrasca SK-3 – „Upitnik o maloletniku prema kome je postupak po krivičnoj prijavi i pripremni postupak završen“. Prema propisanom uputstvu, praćenje (snimanje) prijavljenih maloletnih lica – učinilaca krivičnih dela vrši se kontinuirano. Statistički upitnik SK-3 popunjava se u momentu okončanja postupka u nadležnom višem javnom tužilaštvu. Podaci o kriminalitetu maloletnih optuženih i osuđenih lica u ovom biltenu dobijeni su na osnovu statističkog istraživanja koje se sprovodi preko obrasca SK-4 – „Upitnik o maloletniku prema kome je pravnosnažno završen krivični postupak pred većem za maloletnike“. Ovaj statistički obrazac popunjavaju svi nadležni viši sudovi posle konstatovanja sudije – predsednika veća da je postala pravnosnažna odluka kojom je: obustavljen postupak pred većem, izrečena mera bezbednosti bez izricanja sankcija ili izrečena kazna – vaspitna mera.

Dajemo kratak prikaz podataka sadržanih u biltenu „Punoletni učinioi krivičnih dela u Republici Srbiji, 2017. godine. Slična metodologija, obrada i sistematizacija podataka primenjena je i u pogledu maloletnih učinioaca krivičnih dela.

Podaci o punoletnim učiniocima krivičnih dela grupisani u tri odeljka: 1) Prijave, 2) Optuženja i 3) Osude.

U odeljku „Prijave”, navode se najpre zbirni godišnji podaci o broju punoletnih lica prijavljenih za pojedine grupe krivičnih dela,¹² u desetogodišnjem periodu, kao i podaci o odlukama koje su protiv njih donete (odbačena prijava, pokrenuta istraga, obustavljena istraga, podignut optužni akt), uključujući i podatke o broju nepoznatih učinilaca krivičnih dela, po grupama krivičnih dela. Zatim slede podaci o broju punoletnih lica prijavljenih u toku izveštajne godine, za svako krivično delo pojedinačno, uključujući i broj nepoznatih učinilaca. U pogledu poznatih učinilaca, dati su podaci o njihovom polu, o broju odbačenih krivičnih prijava i razlozima za njihovo odbacivanje, kao i o broju počinitelaca protiv kojih je pokrenuta istraga. Takođe, u okviru ovog odeljka, sadržani su i podaci o podnosiocu krivične prijave i načinu podnošenja prijave (neposredno ili preko MUP-a), pri čemu su oni objedinjeni za pojedine grupe krivičnih dela, a ne za svako krivično delo pojedinačno. Takođe, postoje i podaci o distribuciji prijava po regionima – Beogradski region, Region Vojvodine, Region Šumadije i Zapadne Srbije i Region Južne i Istočne Srbije, kao i podaci koji se odnose na pojedina javna tužilaštva i sudove.

U odeljku „Optuženja“ navode se podaci o punoletnim učiniocima krivičnih dela protiv kojih su postupak po krivičnoj prijavi i prethodni postupak završeni. Prikazani su podaci o prijavljenim licima, prema godinama života i polu, podaci o krivičnom delu, godini izvršenja dela, podnosiocu krivične prijave i načinu podnošenja prijave, vrsti odluke (odbačena prijava, prekinuta istraga, obustavljena istraga, podignuta optužnica – optužni predlog), trajanju pritvora i trajanju postupka, kao i podaci koji se odnose na pojedina javna tužilaštva.

U odeljku „Osude”, za osuđene punoletne učinioce krivičnih dela prikazani su podaci o krivičnom delu, glavnim i sporednim kaznama, uslovnoj osudi, vaspitnim merama izrečenim mlađim punoletnim licima, o

---

¹² Saglasno KZ RS, RZS razvrstava krivična dela u 22 grupe, među kojima je i grupa „Krivična dela protiv života i tela“.

licima proglašenim krivim a oslobođenim od kazne, merama bezbednosti, ranijoj osudi, podaci o zanimanju, godinama života, polu, školskoj spremi, nacionalnoj pripadnosti, državljanstvu, bračnom stanju, saučesništvu, broju lica u izvršenju dela, sticaju, vrsti dela u sticaju i dr.

Kao i kod podataka o prijavljenim počiniocima krivičnih dela, mnogi podaci o optuženim licima nisu razvrstani prema pojedinačnim krivičnim delima, već se zbirno prikazuju prema grupama krivičnih dela. Takav je slučaj sa podacima o godini izvršenja dela, starosnom dobu optuženih, vrsti odluke, trajanju postupka i dr. Takođe, kada je reč o osuđenim licima, zbirno, po grupama krivičnih dela, daju se raznovrsni brojni podaci, kao što su njihov pol, radni status, nacionalnost, ranija osuđivanost, starosno doba, bračno stanje, školska sprema, vrste donete odluke, trajanje postupka i dr. Treba, međutim, imati u vidu da RZS raspolaže ovim podacima za svako lice optuženo i osuđeno za pojedina krivična dela, ali podaci razvrstani po delima nisu javno dostupni, već ih RZS, kao proizvođač zvanične statistike, obezbeđuje na zahtev i o trošku korisnika.¹³

Na osnovu analize statistike pravosuđa, može se zaključiti da statistički podaci ne pružaju bilo kakvu mogućnost da se utvrde obim i karakteristike femicida, jer je sam način prikupljanja podataka centriran oko učinoca, tako da ne postoji podatak o polu žrtava krivičnih dela ubistava, niti bilo koji drugi podatak o žrtvama, na osnovu koga bi bilo moguće makar posredno utvrditi koliko je slučajeva femicida prijavljeno i procesuirano.

Podaci statistike pravosuđa o učinocima krivičnih dela pružaju uvid u broj prijavljenih, optuženih i osuđenih lica za pojedina krivična dela, uključujući ubistvo, pokušaj ubistva, teško ubistvo i druge obične, kvalifikovane i privilegovane oblike ubistava. Na osnovu toga moguće je pratiti obim izvršenja i način procesuiranja krivičnih dela ubistva. Međutim, ukupan obim ubistava nije moguće saznati, jer nedostaju podaci o prijavljenim, optuženim i osuđenim licima za krivično delo nasilja u porodici koje je rezultiralo smrtnim ishodom (čl. 194. st. 4. KZ). Nedostaju, takođe, i podaci o broju prijavljenih, optuženih i osuđenih lica za krivično delo teška telesna povreda kvalifikovana smrću (čl. 121. st. 3. i 6. KZ). Podaci za navedena krivična dela dati su zbirno, za sve oblike krivičnih dela nasilje u porodici, odnosno za sve oblike krivičnih dela telesna

---

¹³ Član 43. Zakona o zvaničnoj statistici.

povreda, tako da nije moguće utvrditi koliko je među njima krivičnih dela koja su rezultirala smrću. S druge strane, nije moguće saznati ni podatke o izvršiocima krivičnih dela nasilja koje su rezultiralo smrću žrtve, jer prema KZ,¹⁴ krivično delo nasilje u porodici ne obuhvata nasilje prema svim bivšim supružnicima, već samo prema onima sa kojima izvršilac živi u zajedničkom domaćinstvu.

Treba, takođe, imati u vidu da mnogi podaci o izvršiocima ubistava, kao i podaci o trajanju i ishodima krivičnog postupka u pojedinim fazama, uključujući i podatke o izrečenim kaznama, nisu razvrstani pojedinačno po krivičnim delima, već se prikazuju zbirno, kakav je, na primer, slučaj sa krivičnim delom teško ubistvo, koje ima 11 različitih oblika, kao što su ubistvo na svirep ili podmukao način, ubistvo pri bezobzirnom nasilničkom ponašanju, ubistvo deteta i trudne žene i dr.¹⁵ To dodatno otežava sticanje celovitog uvida u pojedine subjektivne i objektivne aspekte ubistava, kao i njihovog procesuiranja i sankcionisanja. Konačno, treba imati u vidu i činjenicu da pravosudna statistika, po prirodi stvari, ne vodi podatke o izvršiocima krivičnih dela ubistva koji su nakon ubistva izvršili samoubistvo, tako da pravosudna statistika ne omogućava potpuni uvid u broj izvršenih ubistava.

Republički zavod za statistiku svake treće godine, počev od 2005, redovno objavljuje publikaciju „Žene i muškarci u Republici Srbiji“,¹⁶ koja, pored ostalog, objavljuje o podatke o kriminalitetu, u okviru oblasti „Pravosuđe“. Ni ova publikacija ne sadrži bilo kakve podatke o femicidu.

2.2.2. Podaci Ministarstva unutrašnjih poslova

Prikupljanje i obrada podataka u MUP-u Republike Srbije regulisana je Zakonom o evidencijama i obradi podataka u oblasti unutrašnjih poslova.¹⁷ Ovim zakonom uređuje se obrada podataka o ličnosti u oblasti unutrašnjih

---

¹⁴ Član 112. st. 28. KZ.

¹⁵ Član 114. KZ.

¹⁶ Poslednja publikacija objavljena je 2017. godine. Videti: https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs/sites/default/files/2018-07/%C5%BDene%20i%20mu%C5%A1karci%20u%20Srbiji_2017_0.pdf

¹⁷ “Sl. glasnik RS”, br. 24/2018.

poslova, svrha obrade, prava i zaštita prava lica čiji se podaci obrađuju, vrste i sadržina evidencija, rokovi u kojima se podaci obrađuju, razmena podataka, čuvanje, zaštita i kontrola zaštite podataka, kao i druga pitanja od značaja za obradu podataka u oblasti unutrašnjih poslova. Pored ostalih evidencija, MUP vodi evidenciju događaja (čl. 21), evidenciju podataka od značaja za rad policije u zajednici (čl. 29) koja obezbeđuju razvoj prevencije kriminala, unapređenja bezbednosti ljudi i imovine i ostvarivanja drugih bezbednosnih ciljeva, a sadrži podatke o licima prema kojima su primenjena policijska ovlašćenja i prema kojima su drugi organi preduzimali mere propisane posebnim zakonom, o licima koja svojim ponašanjem, sklonostima i navikama mogu ugroziti bezbednost ljudi i imovine, o povratnicima u vršenju krivičnih dela i prekršaja i licima koja poseduju vatreno oružje. Pored toga, MUP ima i Operativno-kriminalističku zbirku (čl. 41), koja sadrži podatke o fizičkim i pravnim licima za koja postoje osnovi sumnje da su izvršili krivična dela, kao i podatke o ishodu krivičnog gonjenja i sudskog postupka. U evidenciji se, pored brojnih podataka o krivičnom delu i licu za koje postoje osnovi sumnje da je izvršilac krivičnog dela, upisuju i podaci o oštećenom, ali nije propisano koji se to podaci o oštećenom prikupljaju i upisuju. Propisana je dužnost javnog tužilaštva da dostavlja podatke o ishodu krivičnog gonjenja, odnosno, odbacaju optužbe, proširenju optužbe, prekvalifikaciji krivičnog dela, odustanku od krivičnog gonjenja i o oportunitetu,¹⁸ kao i obaveza sudova da MUP-u

---

¹⁸ Zakonom su taksativno navedeni podaci koji se u ovoj evidenciji obrađuju, a to su: 1) broj i mesto vođenja krivičnog upisnika, datum podnošenja krivične prijave, krivično delo, naziv i zakonska kvalifikacija, visina i vrsta pribavljene koristi i pričinjena materijalna šteta, oštećeni, lice za koje postoje osnovi sumnje da je izvršilac krivičnog dela (ime i prezime, rođeno prezime, JMBG, prethodno lično ime ako je lice menjalo lično ime), ime i prezime jednog roditelja ili zakonskog zastupnika (JMBG, datum i mesto rođenja, adresa prebivališta/boravišta i podaci za kontakt roditelja ili zakonskog zastupnika), broj javne isprave na osnovu koje je utvrđen identitet, nacionalnost, pol, datum, mesto, opština i država rođenja, državljanstvo, zanimanje, prebivalište, boravište i adresa stanovanja, broj i vrsta lične ili putne isprave za strance, podaci o sredstvima komunikacije, fotografija (lica i delova tela s karakterističnim obeležjima), nadimak, stepen stručne spreme, zanimanje, radno mesto, bračno stanje, krvna grupa, otisak prstiju, JMBG i DNK profil, datum, vreme i mesto izvršenja krivičnog dela, modus operandi, podaci o izvršenim prekršajima propisanim zakonima iz nadležnosti Ministarstva, specijalnosti – posebne veštine, podaci o imovini, podaci o oružju, zavisnost od narkotika ili alkohola, podaci o mogućnosti širenja zaraznih bolesti, podaci o primenjenim operativnim i operativno-tehničkim sredstvima, metodama i radnjama, podaci o prelasku državne granice, podaci o izdržavanju zatvorske sankcije. (čl. 41. st. 2)

dostavljaju podatke o izrečenoj kazni, oslobađajućoj presudi, uslovnoj osudi, sudskoj opomeni, oslobođenju od kazne i oproštenoj kazni, pravnim posledicama osude, poništenju evidencije o pogrešnoj osudi, novčanim kaznama, izrečenim vaspitnim merama i merama pojačanog nadzora i merama obaveznog lečenja i drugim merama bezbednosti izrečenim u krivičnom postupku. Kada su u pitanju presude i druge sankcije koje su izrekli inostrani sudovi, MUP-u podatke dostavlja Ministarstvo pravde.

U evidencijama MUP-a sadržani su podaci, čijim se ukrštanjem može steći uvid u obim i obeležja pojave femicida. Da li za potrebe suzbijanja femicida MUP ukršta podatke i ima saznanja o obeležjima femicida, javnosti nije poznato. Podaci o femicidu kojima MUP raspolaže nisu javno dostupni, a ne postoji ni praksa da se javnost u redovnim vremenskim intervalima informiše o obeležjima i trendovima u oblasti rodno zasnovanog nasilja, uključujući i femicid.

Kada je reč o razmeni podataka, MUP je ovlašćen da, uz punu zaštitu podataka o ličnosti, podatke kojima raspolaže dostavlja drugim državnim organima, organima državne uprave, autonomne pokrajine, jedinicama lokalne samouprave, imaocima javnih ovlašćenja i pravnim licima, kada za takvu obradu podataka postoji pravni osnov i kada su podaci potrebni za izvršavanje zakonom propisanih obaveza.¹⁹ Pored toga, podatke iz evidencija MUP-a može dostavljati i fizičkim licima, na osnovu obrazloženog pismenog zahteva u kome je navedena svrha korišćenja podataka, pravni osnov i vrsta, odnosno količina podataka koja je neophodna za opredeljenu svrhu. Za dostavljanje podataka plaća se taksa.²⁰

2.2.3. Podaci Uprave za izvršenje krivičnih sankcija

Statističkim podacima o licima osuđenim za krivična dela ubistva raspolaže i Uprava za izvršenje krivičnih sankcija Ministarstva pravde, koja vodi evidenciju zatvoreničke populacije, ali se oni odnose samo na osuđena

---

¹⁹ Član 11. st. 4. ZSNP.

²⁰ Član 9. st. 3.

lica, a ne i na njihove žrtve. Podaci nisu javno dostupni, ali zainteresovana lica bi, u skladu sa Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja,²¹ mogla da traže pristup informacijama od javnog značaja kojima Uprava raspolaže.

2.2.4. Podaci u sistemu socijalne zaštite

Republički zavod za socijalnu zaštitu (RZSZ) prikuplja godišnje podatke i priprema izveštaje o radu ustanova socijalne zaštite i licenciranih pružalaca usluga. Na godišnjem nivou prikupljaju se, pored ostalog, i sledeći podaci: broj prijave porodičnog i partnerskog nasilja prema vrsti porodice, polu i starosti žrtve i geografskoj lokaciji, dominantnoj vrsti nasilja, podnosiocu prijave/obaveštenja, broju i vrsti postupaka za zaštitu žrtava od nasilja pokrenutih od strane centara za socijalni rad (CSR), uključujući starost žrtve i geografsku lokaciju, broj izrečenih mera zaštite od nasilja, prema vrsti mera, broju žrtava i geografskoj lokaciji, broj evidentiranih počinitelaca nasilja u porodici, prema odnosu/srodstvu sa žrtvom nasilja i geografskoj lokaciji; broj korisnika prihvatilišta, prema uzrastu/starosti, polu, geografskoj lokaciji, sredini iz koje su došli u prihvatilište, obrazovnom statusu, radnom statusu, broj i uzrast beskućnika korisnika prihvatilišta, postojanje invaliditeta/zdravstvenih smetnji; podaci o dužini korišćenja i prekidu usluge prihvatilišta, prema razlozima prekida i oblicima zaštite nakon prekida, podaci o broju žena žrtava nasilja kojima je u toku godine prekinut smeštaj u prihvatilištu, prema sredini u kojoj borave nakon prihvatilišta i starosnom dobu. Ove podatke dostavljaju svi CSR i licencirani pružaoci usluga, koje RZSZ sistematizuje i objavljuje zbirni izveštaj na nacionalnom nivou, koji je javno dostupan.²² Ni u jednom od godišnjih izveštaja nije naveden podatak o broj ubijenih žena u porodično-partnerskom kontekstu, iako centri za socijalni rad, makar kada su u pitanju ubijene žene koje imaju maloletnu decu, imaju

---

²¹ „Sl. glasnik RS“, br. 120/2004, 54/2007, 104/2009 i 36/2010.

²² Poslednji izveštaj je objavljen za 2017. godinu. Videti: <http://www.zavodsz.gov.rs/media/1423/izvestaj-o-radu-csr-2017rzs.pdf>

zakonsku obavezu da u takvim slučajevima interveniše u cilju zaštite najboljih interesa dece.²³

Pokrajinski zavod za socijalnu zaštitu izrađuje sintetizovane godišnje analize o radu CSR sa teritorije AP Vojvodine, koje, pored ostalog, uključuju broj žrtava porodičnog nasilja prijavljenih u CSR i evidentiranih u ustanovama za smeštaj korisnika sa teritorije AP Vojvodine, njihov pol, uzrast i odnos sa počiniocem. U godišnjim izveštajima nema podataka o broju ubijenih žena u porodično-partnerskom kontekstu, niti podataka o broju maloletne dece čiji su ženski članovi porodice ubijeni. Po nalogu ministarstva nadležnog za socijalnu politiku, od 2016. Zavod prikuplja dva puta mesečno podatke o prijavljenim slučajevima nasilja u porodici i preduzetim merama intervencije i priprema zbirne mesečne izveštaje, koje dostavlja pokrajinskom sekretarijatu nadležnom za socijalnu zaštitu i ravnopravnost polova.

2.2.5. Podaci zdravstvenog sektora

Saglasno Zakonu o javnom zdravlju²⁴ nacionalnu zdravstvenu statistiku vodi Institut za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut“, na čijem su portalu javno dostupni zdravstveni pokazatelji kroz sistem prezentacije podataka (SPP), prema geografskim oblastima, pomoću korisnički orijentisanog grafičkog formata. Ovaj sistem je svojevrsan alat, koji može da obezbedi brz i lak pristup velikom broju prikupljenih statističkih

---

²³ Prema podacima sa internet prezentacije RZSZ, u ovoj instituciji u toku je razvoj sistema praćenja, odnosno upravljanja podacima o nasilju u porodici i partnerskim odnosima. U prvoj fazi je uz podršku UNDP kreiran metodološki okvir praćenja, odnosno definisani indikatori za praćenje nasilja u porodici i partnerskim odnosima. U drugoj fazi, započeto je kreiranje aplikacije za praćenje nasilja u porodici i partnerskim odnosima u centrima za socijalni rad. Praćenje nasilja putem softversko aplikativnih rešenja treba da omogući praćenje velikog broja indikatora: od podataka o prijavama nasilja i karakteristikama osoba koje su prijavljene kao žrtve nasilja, do podataka o postupcima u sprovođenju stručnog postupka u CSR. U toku je izrada dokumenata zasnovanih na procedurama CSR, odnosno definisanje administrativnih podataka iz procedura CSR-a i izrada programskih rešenja za praćenje procesa vođenja slučaja u postupcima nasilja u porodici i partnerskim odnosima.

²⁴ „Sl. glasnik RS“, br. 15/2016.

podataka,²⁵ u cilju olakšanog korišćenja zdravstvenih pokazatelja za donošenje odluka, nadzor i rukovođenje zdravstvenim sistemom na nacionalnom i lokalnom nivou. Sistem prezentacije podataka o zdravstvenim pokazateljima Republike Srbije sadrži osam setova pokazatelja, među kojima je i mortalitet. U prikupljanju i obradi podataka koristi se X verzija Međunarodne statističke klasifikacije bolesti i srodnih zdravstvenih problema,²⁶ u kojoj je i *Nasilje* (X85-Y09), koje obuhvata ubistvo i povrede koje je nanela druga osoba na bilo koji način, sa namerom da povredi ili ubije.

Ministarstvo zdravlja raspolaže statističkim podacima o slučajevima partnerskog rodno zasnovanog nasilja prema ženama, ali samo onima koji su evidentirani u zdravstvenim ustanovama u državnoj svojini, a evidencija se vodi prema okruzima kojima zdravstvene ustanove pripadaju i pojedinačnim zdravstvenim ustanovama na svim nivoima. Postoje i podaci o evidentiranim slučajevima nasilja prema ženama prema tipu organa i ustanova kojima je zdravstvena ustanova nasilje prijavila, broj slučajeva nasilja koji nisu prijavljeni ali su konstatovani, kao i broj samostalnih žena koje su se zbog nasilja obratile zdravstvenim službama. Takođe, Ministarstvo zdravlja prikuplja i podatke o pripadnosti žrtava nasilja osetljivim grupama žena (žene sa invaliditetom, trudnice, porodilje, starije žene, Romkinje).

Ovi podaci, međutim, nisu javno dostupni, već se dostavljaju na zahtev nadležnih organa za potrebe analiza i izveštavanja.

2.2.6. Podaci nezavisnih tela za zaštitu ljudskih prava

Podatke o femicidu povremeno objavljuju i nezavisna tela za zaštitu ljudskih prava.

Zaštitnik građana Republike Srbije, u svom Posebnom izveštaju o primeni Opšteg i posebnih protokola za zaštitu žena od nasilja naveden iz

---

²⁵ Prva verzija Sistema razvijena je ranih 90-ih godina prošlog veka za potrebe Svetske zdravstvene organizacije (SZO), a u cilju kreiranja baze podataka „Zdravlje za sve“.

²⁶ Dostupno na: <http://www.batut.org.rs/download/MKB102010Knjiga1.pdf>

2014. godine,²⁷ navodi podatak da je tokom 2013. i 2014. izvršeno 78 ubistava koja su bila posledica nasilja u porodici i partnerskim odnosima. Od ovog broja, u 31 slučaju ubistvo je bilo rezultat nasilja u partnerskim odnosima, a u 47 je bilo rezultat nasilja u porodičnim odnosima. Žrtve su pretežno bile ženskog pola (42): u partnerskom nasilju ubijeno je 13 supruge, 3 bivše supruge, 6 vanbračnih supruge i 1 bivša vanbračna supruge, a u porodičnom nasilju stradalo je 15 majki, 3 kćerke i 1 sestra. Podatke o broju ubijenih žena u porodično-partnerskom kontekstu Zaštitnik građana navodi i u svojim godišnjim izveštajima, bez bližih podataka o žrtvama, učiniocima i samom delu ubistva. Pojedini podaci o femicidu sadržani su i u godišnjim izveštajima Pokrajinskog zaštitnika građana-Ombudsmana.²⁸ U godišnjim izveštajima Poverenika za zaštitu ravnopravnosti iznose se podaci o femicidu koje saopštavaju predstavnici/ce nadležnih organa.²⁹

---

²⁷ Dostupno na: https://www.ombudsman.rs/index.php/lang-sr_YU/izvestaji/posebni-izvestaji/3710-2015-02-24-13-35-38

²⁸ Tako se u Godišnjem izveštaju za 2018. godinu navodi da je ombudsman, na osnovu saznanja iz medijskih napisa o slučajevima ubistava u porodično-partnerskom odnosima, pokrenuo osam postupaka, od kojih su u sedam slučajeva žrtve žene. U šest slučajeva ubistava žena nisu evidentirane ranije prijave zbog nasilja u porodici, u tri slučaja je smrt nastupila kao posledica uboda nožem; u dva slučaja žrtve su usmrćene iz vatrenog oružja, i to iz puške u legalnom posedu i iz pištolja za koji nije navedeno da li za isti postoji potrebna dozvola; u jednom slučaju žrtva je usmrćena udarcima tupim predmetom, dok se u jednom slučaju počiniac tereti da je žrtvu gurnuo sa mosta. Što se tiče odnosa počinioca i žrtve u tri slučaja se radi o ubistvu unutar bračne zajednice, u tri slučaja su žene ubili vanbračni partneri ili bivši partneri, a samou jednom slučaju unuk je ubio babu. Kad je starosna struktura u pitanju, žrtve su žene različite starosne dobi, od 21 godine do 63 godine. Od sedam počinioca ubistva, jedan počiniac je izvršio samoubistvo, a jedan je pokušao da oduzme sebi život. Samo u jednom slučaju su protiv počinioca u ranijem periodu podnošene prijave zbog nasilja u porodici, i to kako prema žrtvi sa kojom je bio u partnerskom odnosu, tako i prema članovima porodice. Ubistvo se u ovom slučaju desilo za vreme trajanja hitne mere privremene zabrane počinocu da kontaktira i prilazi žrtvi, a nakon izdržavanja kazne zatvora izrečene od strane prekršajnog suda zbog kršenja hitne mere. Godišnji izveštaj dostupan na: https://www.ombudsmanapv.org/riv/attachments/article/2142/Godisnji_izvestaj_PZG-ombudsmana_2018.pdf

²⁹ Videti, na primer, Godišnji izveštaj Poverenika za zaštitu ravnopravnosti za 2018. godinu. Dostupno <http://ravnopravnost-5bcf.kxcdn.com/wp-content/uploads/2019/03/Redovan-godi%C5%A1nj-izve%C5%A1taj-Poverenika-za-za%C5%A1titu-ravnopravnosti-za-2018.-pdf.pdf>

2.2.7. Podaci civilnog sektora

Od 2010. godine podatke o femicidu prikuplja i objavljuje Mreža žene protiv nasilja, koalicija specijalističkih ženskih NVO koje pružaju individualnu podršku ženama i utiču na smanjenje društvenog konteksta u cilju smanjenja nasilja nad ženama u Srbiji.³⁰ U svojim kvantitativno-narativnim izveštajima, koje priprema na osnovu analize medijskih članaka o ubistvima žena, Mreža pruža podatke o femicidima učinjenim u porodično-partnerskom kontekstu, gde je punoletna žena ubijena od strane partnera ili člana porodice. U izveštajima, koji su i dalje jedini javno dostupan izvor podataka o femicidu, sadržani su podaci o rasprostranjenosti i karakteristikama ove pojave, uključujući podatke o žrtvama, izvršiocima, njihovom odnosu, o događajima koji su prethodili ubistvu, kao i o načinu izvršenja ubistva (oružjem, davljenjem itd). Takođe, izveštaji sadrže i analizu postupanja policije, tužilaštva i centara za socijalni rad u slučajevima u kojima je ubistvu prethodilo nasilje, koje je bilo prijavljeno nadležnim organima. Do sada je objavljeno devet kvantitativno-narativnih izveštaja, a poslednji izveštaj „Femicid – ubistva žena u Srbiji, obuhvata period od 1. 1 - 31. 12. 2018. godine.³¹ Tokom 2016. godine Mreža je počela praćenje suđenja za femicid.³²

Pojedine ženske organizacije, kao što je, na primer, Sigurna kuća objavljuju podatke o broju žena žrtava femicida, kao i podatke o životu ubijenih žena i okolnostima koje su prethodile ubistvu.³³

Podatke o femicidu sporadično objavljuju i pojedine NVO koje se bave ljudskim pravima, u svojim godišnjim izveštajima o stanju ljudskih prava. Tako Beogradski centar za ljudska prava, u svom Izveštaju o stanju ljudskih prava za 2018. godinu iznosi podatak o broju ubijenih žena u porodično-partnerskom kontekstu, ukazujući na nepostojanje zvanične statistike o femicidu.

---

³⁰ Mrežu čine 24 ženske NVO iz različitih područja Srbije. Šire: <https://www.zeneprotivnasilja.net/o-nama/spisak-organizacija>

³¹ Saopštenja i izveštaji Mreže dostupni su na: <https://www.zeneprotivnasilja.net>

³² Videti: <http://www.zeneprotivnasilja.net/en/femicide-in-serbia>

³³ Dostupno na: http://www.sigurnakuca.net/nasilje_nad_zenama/femicid/femicid_-_price_o_ubijenim_zenama.318.html

2.2.8. Centralna evidencija o slučajevima nasilja u porodici

Zakon o sprečavanju nasilja u porodici (ZSNP),³⁴ kojim je regulisan način delovanja državnih organa, ustanova i službi u situacijama kada se nasilje u porodici već dogodilo ili pretila opasnost da će se ono dogoditi, propisuje uspostavljanje centralizovanog sistema prikupljanja podataka svih institucija nadležnih za sprovođenje ovog zakona, a to su policija, javno tužilaštvo, sud i centar za socijalni rad.³⁵ Propisano je da Centralnu evidenciju o slučajevima nasilja u porodici vodi Republičko javno tužilaštvo,³⁶ kao i dužnost policijskih uprava, sudova, javnih tužilaštava i centara za socijalni rad da zakonom propisane podatke vode u elektronskom obliku i korišćenjem zaštićenih pristupnih šifri unesu u Centralnu evidenciju.

Prema ZSNP, za svaki slučaj nasilja u porodici unose se podaci o izvršiocu, žrtvi, proceni rizika, izrečenim i izvršenim zaštitnim merama, toku i trajanju sudskih postupaka, oblicima individualne pomoći i podrške žrtvama i dr. Zakonom je regulisana obaveza zaštite podataka o ličnosti, kao i pristup podacima, koji se čuvaju 10 godina, a posle toga brišu. Baza podataka u Centralnoj evidenciji treba da omogući praćenje pojava nasilja u porodici, njenu učestalost, obeležja, rodne dimenzije, kao i praćenje rada svih nadležnih organa i službi, način funkcionisanja mehanizama zaštite, pružanja pomoći i podrške žrtvama. Na osnovu podataka iz Centralne evidencije biće moguće predlagati odgovarajuće mere za unapređenje rada na suzbijanju nasilja u porodici i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja.

Prema ZSNP, pristup podacima iz Centralne evidencije dozvoljen je samo radi ostvarivanja ovlašćenja organa nadležnih za sprovođenje ZSNP i uz korišćenje zaštićenih pristupnih šifri. Pristup svim podacima iz Centralne evidencije ima samo nadležni zamenik javnog tužioca, dok nadležni policijski službenik ima pravo na pristup Centralnoj evidenciji samo u delu koji

---

³⁴ „Sl. glasnik RS“, br. 94/2016.

³⁵ Član 32-34. ZSNP

³⁶ Republičko javno tužilaštvo je odgovarajućim odlukama bliže uredilo način prikupljanja i unosa podataka

sadrži podatke iz evidencija područnih policijskih uprava i nadležnih centara za socijalni rad, nadležni sudovi samo u delu koji sadrži podatke iz evidencija koje vode osnovni sudovi, a nadležni centri za socijalni rad, samo u onom delu koji sadrži podatke iz evidencija koje vode centri za socijalni rad.³⁷

Centralna evidencija još uvek nije operacionalizovana, a tehničke pripreme za njeno vođenje još uvek su u toku.

Osnovni nedostatak projektovane Centralne evidencije jeste da se podaci prikupljaju samo u pogledu krivičnog dela nasilja u porodici, koje je definisano kao „akt fizičkog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja učinioa prema licu sa kojim se učinilac nalazi u sadašnjem ili ranijem bračnom ili vanbračnom ili partnerskom odnosu ili prema licu sa kojim je krvni srodnik u pravoj liniji, a u pobočnoj liniji do drugog stepena ili sa kojim je srodnik po tazbini do drugog stepena ili kome je usvojitelj, usvojenik, hranjenik ili hranitelj ili prema drugom licu sa kojim živi ili je živeo u zajedničkom domaćinstvu” (čl. 3. st. 3. ZSNP). Iako se odredbe ZSNP o saradnji nadležnih organa i ustanova ZSNP primenjuju i na mnoga druga krivična dela rodno zasnovanog fizičkog, psihičkog i seksualnog nasilja i zlostavljanja dece i odraslih,³⁸ nije propisano da se u Centralnu evidenciju unose podaci o ovim delima. Zbog toga buduća Centralna evidencija slučajeva nasilja u porodici, ukoliko se ZSNP ne izmeni, neće sadržati podatke o femicidu, a kada bude operacionalizovana, moći će da pruži uvid u mere koje su nadležni državni organi preduzeli u cilju sprečavanja nasilja i pružanja pomoći i podrške žrtvama, pre nego što su ubijene. Na osnovu tih podataka moći će da se procenjuje delotvornost preventivnih mera.

---

³⁷ Član 33. ZSNP.

³⁸ Ova krivična dela propisana su u čl. 4 ZSNP. Radi se o sledećim krivičnim delima: proganjanje (čl. 138a KZ); 2) silovanje (čl. 178. KZ); 3) obljava nad nemoćnim licem (čl. 179. KZ); 4) obljava nad detetom (čl. 180. KZ); 5) obljava zloupotrebom položaja (čl. 181. KZ); 6) nedozvoljene polne radnje (čl. 182. KZ); 2 7) polno uznemiravanje (čl. 182a KZ); 8) podvođenje i omogućavanje vršenja polnog odnosa (čl. 183. KZ); 9) posredovanje u vršenju prostitucije (čl. 184. KZ); 10) prikazivanje, pribavljanje i posedovanje pornografskog materijala i iskorišćavanje maloletnih lica za pornografiju (čl. 185. KZ); 11) navođenje deteta na prisustvovanje polnim radnjama (čl. 185a KZ); 12) zapuštanje i zlostavljanje maloletnog lica (čl. 193. KZ); 13) nasilje u porodici (čl. 194. KZ); 14) nedavanje izdržavanja (čl. 195. KZ); 15) kršenje porodičnih obaveza (čl. 196. KZ); 16) rodoskvrnuće (čl. 197. KZ); 17) trgovina ljudima (čl. 388. KZ); 18) druga krivična dela, ako je krivično delo posledica nasilja u porodici.

3. PREMISE U KREIRANJU MODELA ZA PRIKUPLJANJE PODATAKA O FEMICIDU

Republika Srbija je ratifikovala sve najvažnije međunarodne ugovore o ljudskim pravima, uključujući i Konvenciju o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena³⁹ i Konvenciju Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici,⁴⁰ čime se obavezala da implementira međunarodne standarde o prevenciji, suzbijanju i zaštiti žena i devojčica od rodno zasnovanog nasilja. Proces evropskih integracija dodatni je podsticaj za uspostavljanje delotvornog sistema prevencije i zaštite žena i devojčica od svih oblika rodno zasnovanog nasilja, koji nije moguć bez pouzdanih podataka o njegovoj rasprostranjenosti, oblicima ispoljavanja i drugim obeležjima.

Povećana sigurnost žena od rodno zasnovanog nasilja u porodici i u partnerskim odnosima jedan je od strateških ciljeva države, utvrđen Nacionalnom strategijom za ostvarivanje rodne ravnopravnosti (2016-2020).⁴¹ Jedna od mera za ostvarivanje ovog cilja, predviđena NSRR, jeste „uspostavljanje jedinstvenog i standardizovanog sistema prikupljanja, evidentiranja i razmene podataka o svim oblicima nasilja prema ženama, uključujući i rodno zasnovano ubistvo žena, vodeći računa da podaci budu razvrstani po vrsti nasilja i prema odnosu između nasilnika i žrtve, kao i po osnovu društvene ranjivosti; sistem evidentiranja treba da uključi sve

---

³⁹ „Sl. list SFRJ – Međunarodni ugovori“, 11/81).

⁴⁰ „Sl. glasnik RS“, Međunarodni ugovori“, br. 12/2013.

⁴¹ „Sl. glasnik RS“, br. 4/2016.

relevantne državne organe i institucije, kao i udruženja koje se bave suzbijanjem nasilja prema ženama i zaštitom žrtava“. Potrebu sprovođenja ove mere potvrđuje i CEDAW komitet u Zaključnim zapažanjima na Četvrti periodični izveštaj Srbije o sprovođenju CEDAW iz 2019. godine,⁴² u kojima ukazuje na nedostatak sistema za prikupljanje i praćenje podataka o slučajevima rodno zasnovanog nasilja prema ženama i devojkama.

Prilikom kreiranja modela za prikupljanja podataka o femicidu treba uzeti u obzir nekoliko ključnih premisa:

- potrebno je na nacionalnom nivou uspostaviti posebne nacionalne registre o femicidu ili posebne sekcije o femicidu u postojećim bazama podataka o ubistvima; takvi registri treba da sadrže prikupljene podatke iz niza izvora, uključujući policiju, sudove, zavode za sudsku medicinu i druge ustanove koje vrše obdukcije kod nasilnih smrti, zdravstvenih ustanova i drugih službi koje su ovlašćene da identifikuju slučajeve femicida i okolnosti pod kojima je izvršen.
- sistematsko prikupljanje podataka o femicidu treba da omogućiti praćenje, menjanje i dopunjavanje zakonske regulative i javnih politika u cilju delotvorne prevencije i suzbijanja femicida;
- podaci o femicidu treba da obezbede uvid u prevalencu femicida, pojedinih njegovih oblika i fenomenoloških karakteristika, kako bi mere za njegovo suzbijanje bile zasnovane na podacima;
- podaci o femicidu treba da obezbede uvid u demografska obeležja izvršilaca i žrtava, uključujući i interseksionalnu perspektivu; saglasno tome, neophodno je proširiti sadržaje podataka o relevantnim oblicima kriminaliteta podacima koji se odnose na žrtvu, makar prema onim obeležjima koji se odnose na počinioca;
- podaci o femicidu treba da omogućite uvid u rasprostranjenost femicida po pojedinim užim i širim područjima;
- podatke o femicidu treba prikupljati kontinuirano, kako bi se u sagledavanju femicida obezbedila vremenska perspektiva;

---

⁴² CEDAW/C/SRB/CO/4. Dostupno na: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW/C/SRB/CO/4&Lang=En

- podaci o femicidu treba da obezbede uvid u intervencije nadležnih organa i službi koje su prethodile femicidu, kao i u pružene usluge pomoći i podrške žrtvama;
- razvoj sistema za prikupljanje statističkih podataka o femicidu treba uskladiti sa međunarodnim statističkim standardima, pre svega sa standardima evropske statistike, kako bi se obezbedila uporedivost podataka, imajući, pored ostalog, u vidu i obaveze koje država ima u procesu evropskih integracija; imajući u vidu aktuelni proces unapređenja sistema prikupljanja podataka o rodno zasnovanom nasilju prema ženama na nivou EU, u projektovanju nacionalnog sistema treba pratiti inicijative i preporuke Evropskog instituta za rodnu ravnopravnost (EIGE) za poboljšanje prikupljanja podataka o rodno zasnovanom nasilju, uključujući i femicid, u državama EU, kao i preporuke ovog tela za integrisanje rodne perspektive u Međunarodnu klasifikaciju krivičnih dela za potrebe statistike Kancelarije UN za drogu i kriminal (ICCS). Treba, takođe, pratiti i slediti Smernice za izradu statistike o nasilju nad ženama: statistička istraživanja,⁴³ koje su pripremljene da pomognu zemljama u proceni obima i rasprostranjenosti nasilja nad ženama, kao i da nacionalnim statističkim ustanovama pruže metodološke savete u pogledu izbora tema, izvora podataka, statističkih klasifikacija, formulacije pitanja i sl. koja su od važnosti za sprovođenje statističkih istraživanja o nasilju prema ženama.
- treba obezbediti da državni organi, ustanove i službe iz sektora policije, pravosuđa socijalne i zdravstvene zaštite, kao izveštajne jedinice koje pružaju podatke u statističke svrhe, koriste jedinstvenu operacionalnu (meta) definiciju femicida, kako bi se obezbedila uporedivost i ukrštanje podataka, kao i uporedivost statističkih podataka o femicidu sa statističkim podacima u pojedinim evropskim državama i na nivou EU; radi ostvarivanja ovog cilja, treba slediti definiciju femicida, koju je za potrebe unapređenja sistema prikupljanja podataka o ovoj pojavi izradio Evropski instituta za rodnu ravnopravnost (EIGE), a prema

---

⁴³ Videti: Henrica, J. Prevalence surveys on violence against women: Challenges around indicators, data collection and use”, 2012, Dostupno na: <http://eige.europa.eu/literature-andlegislation/prevalencesurveys-on-violence-against-women-challenges-around-indicators>

kojoj je femicid „Ubistvo žene od strane intimnog partnera i smrt žene kao rezultat prakse štetne za žene“; pojam „intimni partner“ obuhvata bivše ili sadašnje supružnike ili partnere, bez obzira da li izvršilac sa žrtvom deli isto boravište“.⁴⁴

- u razvoju sistema prikupljanja, obrade i diseminacije podataka o femicidu treba koristiti resurse Republičkog zavoda za statistiku, kao glavnog proizvođača zvanične statistike, a samo prikupljanje podataka o ovoj pojavi treba ugraditi u Program zvanične statistike⁴⁵ za naredni period; u tom smislu, integrisanje rodne perspektive u statistike o kriminalitetu treba utvrditi kao jedan od strateških prioriteta razvoja zvanične statistike u Republici Srbiji.
- budući sistem prikupljanja podataka o femicidu treba da bude orijentisan ka statističkim pokazateljima, što podrazumeva postepeno napuštanje statističkih istraživanja i pomeranje kao statističkim pokazateljima, za koje su korisnici neposredno zainteresovani, što je, inače, opšta strateška orijentacija razvoja javne statistike u Srbiji.
- radi obezbeđivanja celovitog uvida u pojavu femicida, njegovu dinamiku, oblike, načine ispoljavanja, rizike, prevenciju i dr, pored relevantnih statističkih podataka, potrebno je periodično, u redovnim vremenskim razmacima, sprovoditi i objavljivati rezultate kvantitativnih i kvalitativnih istraživanja o femicidu i pojedinim njegovim specifičnim oblicima;
- saglasno obavezi države iz čl. 11. Istambulske konvencije, neophodno je organizovati i podržati terenska istraživanja o nasilju nad ženama i nasilju u porodici u cilju proučavanja osnovnih uzroka i posledica, učestalosti i stope osuđujućih presuda i o efikasnosti sprovođenja Konvencije, kao i sprovođenje anketa među stanovništvom u redovnim vremenskim razmacima radi procene prevladajućeg stanja i trendova

---

⁴⁴ Terminology and indicators for data collection: Rape, femicide and intimate partner violence, Report, EIGE, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. Dostupno na: <https://eige.europa.eu/publications/terminology-and-indicators-data-collection-rape-femicide-and-intimate-partner-violence-report>

⁴⁵ Sada se primenjuje Program zvanične statistike u periodu 2016-2020. Dostupno na: http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/ostala_akta/2015/RS%2023-15%20lat.pdf

u oblasti svih oblika rodno zasnovanog nasilja prema ženama; rezultate ovih istraživanja treba distribuirati i učini dostupnim širokoj javnosti.

- Potrebna je stalna obuka profesionalaca iz različitih sektora kako bi se ojačali kapaciteti policije, pravosuđa, socijalnih i zdravstvenih ustanova, uključujući i ustanove sudske medicine da identifikuju i dokumentuju slučajeve femicida i okolnosti pod kojima je do njih došlo.
- Treba u redovnim vremenskim razmacima sprovoditi kvalitativna empirijska istraživanja radi boljeg uvida u fenomenologiju i etiologiju femicida, evaluacije delotvornosti mera za njegovo sprečavanje, analize kaznene politike i sl. primenom adekvatnih istraživačkih metoda, uključujući i intervju sa osuđenima; rezultate istraživanja, zajedno sa predlozima za unapređenje delovanja institucija sistema na prevenciji femicida, treba učiniti dostupnim državnim organima i široj stručnoj javnosti

4. PREDLOZI ZA UNAPREĐENJE BAZA PODATAKA

Da bi se obezbedilo celovito sagledavanje i praćenje pojave femicida, treba unaprediti postojeće statističke baze proširenjem podataka koji se u pojedinim sektorima prikupljaju. Ključni izvor statističkih podataka je pravosudna i policijska statistika o kriminalitetu, koju treba proširiti prikupljanjem dodatnih podataka, koje treba učiniti javno dostupnim. Takođe, neophodno je unaprediti prikupljanje i pristup statističkim podacima u drugim sektorima: socijalne i zdravstvene ustanove, kao i ustanove koje vrše obdukciju kod nasilnih smrti.

4.1. Unapređenje pravosudne baze podataka

Dok femicid ne bude inkriminisan kao posebno krivično delo i budu propisana posebna pravila u pogledu podataka o ovom delu, njegovim učiniocima i žrtvama, potrebno je unaprediti postojeću pravosudnu statistiku time što bi se dopunili postojeći podaci o kriminalitetu punoletnih i maloletnih učinilaca krivičnih dela podacima o izvršenim krivičnim delima ubistva, njihovim izvršiocima i žrtvama, sa svim njihovim karakteristikama (pol, uzrast, socijalni status, obrazovanje i dr), podacima o tome da li su i koje intervencije preduzete, podacima o merama zaštite, usluge pomoći i podrške pružene pre izvršenja ubistva, kao i relevantnim podacima o krivičnom procesuiranju.

U tom smislu, postoje sve mogućnosti: dopuniti postojeće opšte upitnike za prikupljanje podataka o kriminalitetu⁴⁶ ili kreirati posebne upitnike koji bi se koristili samo za prikupljanje podataka iz javnotužilačkih i sudskih predmeta koji se odnose na relevantna krivična dela: ubistvo (čl. 113. KZ), svi oblici teškog ubistva (čl. 114. KZ), ubistvo na mah (čl. 115. KZ), nasilje u porodici sa smrtnim ishodom (čl. 194. st. 4. KZ) i teška telesna povreda kvalifikovana smrću (čl. 121. st. 3. i 6. KZ).

Bez obzira na to koji pristup bude primenjen, pitanja u upitnicima za prikupljanje podataka iz javnotužilačkih i sudskih predmeta koji se odnose na krivična dela ubistva treba da obezbede prikupljanje relevantnih podataka o svakom delu ubistava, koja se tiču samog dela, učinioca, žrtve, prethodnih intervencija i krivičnog procesuiranja dela.

Podaci o delu
Mesto izvršenja dela (selo, grad, prigradsko naselje)
Konkretan prostor izvršenja krivičnog dela
Vreme izvršenja dela (datum i čas)
Sredstvo izvršenja dela (oružje, oruđe i dr)
Motiv izvršenja dela (ukoliko je utvrđen)
Način izvršenja dela
Postojanje saizvršilaštva
Postojanje saučesništva (oblik)
Postojanje sticaja
Prisustvo trećih lica prilikom izvršenja dela
Prisustvo maloletnih lica prilikom izvršenja dela
Odnos prisutnih maloletnih lica sa izvršiocom i žrtvom

⁴⁶ SK-1: „Upitnik za punoletno lice protiv koga je završen postupak po krivičnoj prijavi“. SK-2: „Upitnik za optuženo punoletno lice protiv koga je pravnosnažno završen krivični postupak“. SK-3 – „Upitnik o maloletniku prema kome je postupak po krivičnoj prijavi i pripremni postupak završen“. SK-4 – „Upitnik o maloletniku prema kome je pravnosnažno završen krivični postupak pred većem za maloletnike“.

Podaci o učiniocu:
Pol
Starosno doba
Državljanstvo, nacionalnost
Invaliditet i vrsta invaliditeta
Bračno stanje
Broj dece
Broj maloletne dece
Zanimanje
Obrazovanje
Zaposlenost
Imovinski status
Mesto rođenja
Prebivalište
Ranija osuđivanost (ako je osuđivan, koliko puta i za koja krivična, odnosno, prekršajna dela)
Vrsta i visina kazne za raniju osudu
Vrsta i visina kazne za ranija krivična dela izvršena prema žrtvi
Da li je kaznu za ranija dela izdržao?
Postojanje i vrsta ličnog odnosa između učinioca i žrtve (supružnici, vanbračni partneri, intimni partneri, poznanici i sl.)
Porodična anamneza učinioca: kompletnost primarne porodice, porodični odnosi u primarnoj porodici
Lična anamneza učinioca: fizičko i psihičko zdravlje, alkoholizam, zavisnost od upotrebe droga, pokušaji samoubistva i samopovređivanja, zlostavljanje u detinjstvu i mladosti
Vršenje krivičnih dela u maloletstvu
Odnos učinioca prema odgovornosti za događaj
Uračunljivost u vreme izvršenja krivičnog dela
Alkoholisanost u vreme izvršenja krivičnog dela
Da li bio pod dejstvom droga u vreme izvršenja krivičnog dela?

Podaci o žrtvi:
Pol, eventualna promena pola
Starosno doba
Državljanstvo, nacionalnost
Invaliditet i vrsta invaliditeta
Bračno stanje
Broj dece
Broj maloletne dece
Zanimanje
Imovinski status
Obrazovanje
Zaposlenost
Mesto rođenja
Prebivalište
Da li je žrtva pre izvršenja femicida bila izložena nasilju, a ako jeste, koliko dugo?
Kakav je bio odnos žrtve prema licu koje je izvršilo ubistvo?
Podaci iz sudsko-medicinskog nalaza i mišljenja u pogledu uzroka smrti i povreda nanetih žrtvi

Podaci o ranijim intervencijama:
Da li se žrtva pre ubistva obraćala nekome za pomoć, a ako jeste i kome? (policija, CSR, zdravstvena ustanova, NVO i dr)
Da li da li je organ/ustanova/organizacija nešto preduzela, a ako jeste, koji je vrsta pomoći, podrške i usluga pružena?
Da li je za žrtvu ranije bio određen individualni plan zaštite?
Da li su pre izvršenja dela izrečene hitne mere zaštite?
Ako su hitne mere zaštite izrečene, da li je izvršilac prekršio hitnu meru zaštite?
Da li je u slučaju kršenja mera zaštite učinilac prekršajno kažnjen, a ako je kažnjen, koja je sankcija izrečena?
Da li je učinilac izdržao kaznu zatvora zbog kršenja hitne mere zaštite?

Podaci o procesuiranju dela:
Zadržavanje osumnjičenog
Određivanje pritvora
Žalba na određivanje pritvora i ishod postupka po žalbi
Trajanje pritvora
Krivična prijava (kada je i kome podneta, ko je podnosilac?)
Krivična prijava protiv nepoznatog učinioca
Odbačaj krivične prijave (razlozi za odbačaj)
Obustava istrage (razlozi za obustavu istrage)
Prekid istrage
Proširenje istrage
Optužnica (kada je podneta i za koje krivično delo podneta?)
Podizanje optužnice (neposredno, posle sprovedene istrage, nakon preduzetih dokaznih radnji)
Prigovor na optužnicu i ishod postupka po prigovoru
Odustanak od optužbe
Presuda (datum donošenja, oslobađajuća, osuđujuća)
Kazna (vrsta i visina)
Žalba na presudu (datum podnošenja, razlozi za žalbu)
Odluka po žalbi (datum donošenja, odluka po žalbi)
Datum nastupanja pravosnažnosti
Mera bezbednosti (određivanje i vrste mera)

Ova lista pitanja koja se tiču različitih aspekata femicida ne samo da bi obezbedila bolje uvide u ovu opasnu društvenu pojavu, već bi bila dodatni podsticaj za pravne profesionalce da u toku procesuiranju dela mnogo više pažnje nego što je to sada slučaj sagledavaju okolnosti koje su vezane za raniji život i ponašanje učinioca prema žrtvi, disbalans u moći, da se više pozabave motivom izvršenja dela, porodičnim i ličnim okolnosti žrtve, uključujući i njenu ranjivost i sl.

Kao što je već rečeno, u godišnjim biltenima o kriminalitetu sve podatke treba razvrstati prema krivičnim delima, uzimajući u obzir njihov osnovni oblik i kvalifikovane oblike, što je posebno važno za krivična dela nasilje u porodici sa smrtnim ishodom (čl. 194. st. 4. KZ) i teška telesna povreda kvalifikovana smrću (čl. 121. st. 3. i 6. KZ).

4.2. Unapređenje baze podataka MUP-a

Kao što je već rečeno, MUP ne praktikuje da javnosti učini dostupnim statističke podatke o različitim oblicima kriminaliteta, njegovom obimu, vremenskoj i geografskoj distribuciji, karakteristikama, učiniocima, žrtvama i dr. To javnosti, istraživačima i civilnom društvu otežava sticanje uvida u pojedine oblike kriminaliteta, uključujući i femicid.

U državama EU statistika policije je jedan od osnovnih resursa za praćenje pojave femicida,⁴⁷ a njena harmonizovanost i uporedivost sa statističkim podacima iz drugih sistema otvara prostor za raznovrsna ukraštanje različitih podataka i varijabli, što omogućava dublji uvid u pojavu femicida.

Tako je, na primer, u Finskoj uspostavljen sistem monitoringa, na osnovu registra o istragama namernih i drugih oblika ubistava, uključujući i ubistva iz nehata, koji uključuju obavezne informacije o gotovo 90 promenljivih karakteristika žrtve i učinioca, okolnosti pod kojima je ubistvo izvršeno, ponašanje osumnjičenog pre i posle izvršenja ubistva, podatke o prostornoj i vremenskoj distribuciji ubistava i dr.

Danska policija na nacionalnom nivou prikuplja sveobuhvatne podatke o svim prijavljenim i otkrivenim krivičnim delima, sa ciljem da se osigura praćenje trendova kriminaliteta i evaluacija nacionalnih strategija za sprečavanje određenih krivičnih dela.

---

⁴⁷ Više o tome: Administrative data collection on rape, femicide and intimate partner violence in EU Member States, EIGE, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016. Dostupno na: <https://eige.europa.eu/publications/administrative-data-collection-rape-femicide-and-intimate-partner-violence-eu-member-states>

Policijski administrativni sistem Danske (POLSAS), koji je u funkciji od 2001. godine, reguliše jedinstvenu registraciju podataka i ažuriranje centralne krivične statistike u Danskoj. Podaci se evidentiraju jedinstvenim brojem predmeta koji ukazuje na datu policijsku službu i prijavljeno krivično delo, a uključuje i individualni lični broj navodnog počinioca i prijavljene žrtve. Što se tiče statistike o nasilju prema ženama, struktura danskih nacionalnih registara, uključujući statistiku o kriminalitetu i registar žrtava, obezbeđuje pristup nacionalnim i sveobuhvatnim podacima o prijavljenim slučajevima nasilja, pružene zdravstvene usluge žrtvi zbog izloženosti nasilju. Osim toga, moguće je preuzeti informacije o žrtvama takvog nasilja iz drugih nacionalnih registara u Danskoj. Takođe, moguće je upotrebom konkretnog broja predmeta kombinovati podatke iz registra o žrtvi i navodnom počiniocu, kao što su, na primer informacije o njihovoj adresi i porodičnom statusu, a time i identifikovati prijavljeno nasilje koje je počinio supružnik/vanbračni partner ili intimni partner sa kojim žrtva ne živi u zajednici. Javnost ima pristup preglednim tabelama preko internet stranice Danske statistike, koja redovno objavljuje pregled trendova u određenim krivičnim delima i profilu navodnih počinitelja i žrtava na osnovu podataka iz krivičnih prijavi.⁴⁸

U cilju unapređenja baze podataka relevantnih za sagledavanje femicida, treba koristiti iskustva država koje na nivou EU prednjače u pogledu sveobuhvatnosti i pristupu podacima. Primeri dobre prakse prikazani su na portalu Evropskog instituta za rodnu ravnopravnost (EIGE).

4.3. Unapređenje baze podataka u oblasti socijalne i zdravstvene zaštite

Podaci koje prikuplja Republički zavod za socijalnu zaštitu (RZSZ) ne obezbeđuju sistematsko praćenje prethodnih intervencija u slučajevima kada je pre ubistva žena bila izložena nasilju, uključujući pruženu pomoć,

---

⁴⁸ Videti: Danish national register structure and the importance of a unique personal identification number, Dostupno na: <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/good-practices/denmark/police-report-cases>.

podršku i usluge socijalne zaštite pružene samoj žrtvi, njenoj deci i drugim članovima porodice, kao i usluge koje su članovima porodice žene žrtve pružene nakon što je ubijena. Takođe, treba obezbediti punu harmonizaciju podataka iz zdravstvenog sistema sa podacima iz drugih sistema, kao i unošenje rodne perspektive u evidentiranje i obradu podataka.

Prilozi
**UPITNICI ZA
PRIKUPLJANJE
PODATAKA**

UPITNIK ZA PRIKUPLJANJE PODATAKA IZ SUDSKIH PREDMETA

Sud: _____

Broj krivičnog predmeta: _____

Krivično delo (naziv, član, stav, zakon) _____

MODALITET IZVRŠENJA KRIVIČNOG DELA

1) Krivična prijava (datum podnošenja, ko je podneo prijavu i šta je u njoj navedeno)

2) Optužnica (datum podnošenja, opis dela i kvalifikacija)

3) Mesto izvršenja:

1. selo
2. grad
3. nepoznato

4) Mesto izvršenja:

1. isto kao i mesto stanovanja
2. van mesta stanovanja, a u istoj zemlji
3. van mesta i zemlje stanovanja
4. nepoznato

5) Konkretno mesto (prostor) izvršenja:

1. stan/kuća/dvorište učinioca
2. stan/kuća/dvorište žrtve
3. zajednički stan/kuća/dvorište žrtve i učinioca
4. kafana/restoran/diskoteka
5. park/ulica/otvoren prostor
6. radno mesto žrtve (apoteka, pošta, prodavnica, benzinska pumpa i slično)
7. drugo (specifikuj)_____
8. nepoznato

6) Vreme izvršenja (tačan datum i čas iz dispozitiva presude):

_____

7) Sredstvo izvršenja:_____

8) Da li je bilo posmatrača (neposrednih svedoka, očevidaca)?

1. da
2. ne
3. nepoznato

9) Motiv izvršenja krivičnog dela (ukoliko se vidi iz predmeta)

_____
_____

10) Detaljan opis načina i sredstava izvršenja krivičnog dela

11) Odnos između učinioca i žrtve pre izvršenja krivičnog dela i druge okolnosti koje su prethodile delu

12) Prisustvo trećih lica prilikom izvršenja dela

1. da
2. ne
3. nepoznato

13) Prisustvo maloletnih lica prilikom izvršenja dela i odnos sa osuđenim i žrtvom

---

LIČNOST I PONAŠANJE OSUĐENOG

14) Uzrast

1. 18-25
2. 25-32
3. 33-40
4. 41-48
5. 49-56
6. 57-65
7. preko 65

15) Bračno stanje:

1. oženjen/udata
2. živi u vanbračnoj zajednici
3. razveden-a
4. rastavljen-a
5. udovac/udovica
6. neoženjen/neudata
7. u toku je brakorazvodna parnica
8. nepoznato

16) Broj dece: _____

17) Zanimanje:_____

18) Obrazovanje:

1. bez obrazovanja
2. nezavršena osnovna škola
3. osnovna škola
4. srednja škola ili gimnazija
5. viša škola ili fakultet
6. magistratura ili doktorat

19) Zaposlenost

1. zaposlen
2. nezaposlen, traži posao
3. na prinudnom odmoru, tehnološki višak
4. domaćica (ako je učinilac žena)
5. penzioner
6. student
7. drugo (specifikovati)_____

20) Ako je nezaposlen, da li je nekada radio i, ako jeste, zbog čega je i kada prestao da radi?

_____

21) Mesto rođenja:

1. selo
2. grad

22) Prebivalište:

1. selo
2. grad
3. prigradsko naselje

23) Ranija osuđivanost:

1. da
2. ne
3. nepoznato

24) Ako je osuđivan, koliko puta i za koja krivična dela (naziv krivičnog dela, član, stav)

Porodična anamneza osuđenog:

25) Kompletnost primarne porodice:

1. kompletna
2. bez oca
3. bez majke
4. nepoznato

26) Porodični odnosi u primarnoj porodici

1. dobri
2. loši
3. izuzetno loši
4. nepoznato

27) Zanimanje oca:-----

28) Zanimanje majke:-----

29) Alkoholizam oca:-----

30) Alkoholizam majke:-----

31) Osuđivanost oca (navesti za koja krivična dela, ukoliko se vidi iz predmeta):

---

32) Osuđivanost majke (navesti za koja krivična dela, ukoliko se vidi iz predmeta):

Lična anamneza osuđenog:

33) Pokušaj samoubistva:

1. da
2. ne
3. samo suicidne ideje
4. nepoznato

34) Pokušaj samoubistva

1. ne
2. da, pre izvršenja dela
3. da, posle izvršenja dela

35) Rano zlostavljanje:

1. da
2. ne
3. nepoznato

36) Bežanje od kuće:

1. da
2. ne
3. nepoznato

37) Bežanje iz škole:

1. da
2. ne
3. nepoznato

38) Vršenje krivičnih dela u maloletstvu:

1. da, ali nisu izricane vaspitne mere niti maloletnički zatvor
2. da, izricane su vaspitne mere ili maloletnički zatvor
3. ne
4. nepoznato

39) Da li učinilac izražava kajanje za preduzetu radnju

1. da, stvarno žaljenje i kajanje
2. priznaje krivično delo
3. neodređeno
4. samo verbalno izražava kajanje
5. ne kaje se/smatra svoj postupak adekvatnim
6. ne priznaje delo
7. nepoznato

40) Odnos učinioca prema odgovornosti za događaj:

1. uglavnom prebacuje odgovornost na žrtvu
2. krivi i sebe i žrtvu
3. ne krivi ni sebe ni žrtvu/događaj smatra nesrećnim sticajem okolnosti
4. racionalizuje svoju odgovornost «bezizlaznošću situacije» («nije bilo izbora»)
5. ne daje objašnjenje ili ga nema
6. uglavnom prihvata sopstvenu odgovornost

7. ne priznaje krivično delo, tj. osporava vezu sa događajem
8. nepoznato

Psijatrijsko-psihološko veštačenje:

41) Psihopatska struktura ličnosti:

1. da
2. ne
3. nepoznato

42) Alkoholizam:

1. da
2. ne
3. nepoznato

43) Zavisnost od droga:

1. da
2. uzimao droge, ali nije zavisan
3. ne
4. nepoznato

44) Postojanje psihoza:

1. boluje od _____
2. ne boluje
3. nepoznato

45) Uračunljivost u vreme izvršenja krivičnog dela:

1. postoji uračunljivost
2. smanjena ali ne i bitno
3. bitno smanjena uračunljivost
4. neuračunljivost
5. nepoznato

46) Alkoholisanost učinioca u vreme izvršenja krivičnog dela:

1. da
2. ne
3. nepoznato

47) U vreme izvršenja krivičnog dela učinilac je bio pod dejstvom droga

1. da
2. ne
3. nepoznato

LIČNOST I PONAŠANJE ŽRTVE

48) Prebivalište:

1. selo
2. grad
3. prigradsko naselje

49) Mesto rođenja:

1. selo
2. grad
3. prigradsko naselje

50) Starost:

1. 18 – 25
2. 25 – 32
3. 33 – 40
4. 41 – 48
5. 49 – 56
6. 57 – 65
7. preko 65

51) Bračno stanje:

1. oženjen/udata
2. živi u vanbračnoj zajednici
3. razveden-a
4. rastavljen-a
5. udovac/udovica
6. neoženjen/neudata
7. u toku je brakorazvodna parnica
8. nepoznato

52) Broj dece:_____

53) Zanimanje:_____

54) Obrazovanje:

1. bez obrazovanja
2. nezavršena osnovna škola
3. osnovna škola
4. srednja škola
5. viša škola ili fakultet
6. magistratura ili doktorat

55) Zaposlenost:

1. zaposlen
2. nezaposlen, traži posao
3. na prinudnom odmoru, tehnološki višak
4. domaćica
5. penzioner
6. student
7. drugo (specifikovati)_____

56) U kakvom je odnosu žrtva bila sa osuđenim? Šta je učinilac bio žrtvi?

1. suprug/supruga (brak)
2. vanbračna zajednica
3. bivši supruzi (bračni ili vanbračni)
4. mladić/devojka
5. bivši mladić/devojka
6. otac/majka
7. sin/ćerka
8. brat/sestra
9. drugo (navesti šta)_____

57) Da li je žrtvu učinilac i ranije fizički, ili na drugi način maltretirao i, ako jeste, kako?

58) Ako je izvršilac ranije maltretirao žrtvu, da li se žrtva obraćala za pomoć nekoj instituciji, a ako jeste, kojoj (na primer centru za socijalni rad), nevladinoj organizaciji (SOS telefon i sl.) ili pojedincu (psiholog, psihijatar, lekar)?

-----

59) Ako je izvršilac ranije maltretirao žrtvu, da li je žrtva to prijavljivala i, ako jeste, da li je vođen krivični postupak, za koje krivično delo (naziv krivičnog dela, član, stav, zakon) i kako je okončan?

60) Postojanje oružja kod žrtve:

1. da
2. ne
3. nepoznato

61) Ako je žrtva imala oružje, da li ga je upotrebila?

1. da
2. ne
3. imala ga je, ali ga nije upotrebila
4. nepoznato

62) Alkoholisanost žrtve u vreme izvršenja krivičnog dela:

1. da
2. ne
3. nepoznato

KRIVIČNI POSTUPAK – TOK KRIVIČNOG POSTUPKA I TRAJANJE

63) Broj održanih glavnih pretresa _____

64) Da li je osuđenom određen pritvor, a ako jeste, koliko je trajao.

_____

65) Koji su dokazi izvedeni na glavnom pretresu _____

_____

66) Ko je svedočio (srodstvo sa optuženim) _____

_____

67) Kratak opis iskaza svedoka

68) Sudsko-medicinsko i psihijatrijsko veštačenje: kratak prikaz mišljenja i osnovnih nalaza veštaka

69) Kvalifikacija dela u optužnom aktu

---

70) Kvalifikacija dela u presudi

71) Odluka suda: vrsta presude

72) Otežavajuće okolnosti:

73) Olakšavajuće okolnosti:

74) Vrsta i visina kazne

75) Da li su izjavljeni pravni lekovi i koji?

76) Ko je izjavio pravni lek?

---

77) Koji su razlozi navedeni u pravnom leku?

---

78) Kakva je odluka doneta po pravnom leku?_____

-----

79) Trajanje krivičnog postupka (navesti mesec i godinu):

1. datum izvršenja krivičnog dela (iz krivične prijave)_____

2. datum podnošenja krivične prijave:_____

3. datum podizanja optužnice_____

4. donošenje prvostepene presude:_____

5. donošenje drugostepene odluke:_____

6. nastupanje pravnosnažnosti:_____

PITANJA ZA INTERVJU SA OSUĐENICIMA

Molimo Vas da učestvujete u istraživanju tako što ćete slobodno i iskreno da odgovorite na postavljena pitanja. Učešće u anketi je dobrovoljno, a Vaši odgovori će biti tretirani kao anonimni.

Broj dosijea i broj krivičnog predmeta

---

1. Starost

- 18 – 29
- 30 – 39
- 40 – 49
- 50 – 59
- 60 i više

2. Bračno stanje

- 1) oženjen
- 2) neoženjen
- 3) razveden
- 4) udovac
- 5) živim sa nekim nevenčano

3. Da li imate dece:

- ne
- da, koliko_____

4. Da li su dete/deca maloletna ili punoletna:_____

5. Kod koga se deca sada nalaze:

---

6. Koju ste školu završili?

- 1) Osnovna škola i manje
- 2) Završena škola za radnička zanimanja
- 3) Završena srednja škola
- 4) Završena viša ili visoka škola (fakultet)

7. Šta ste po zanimanju?

- 1) Poljoprivrednik
- 2) NK ili PK radnik
- 3) KV ili VK radnik
- 4) Tehničar
- 5) Službenik (srednja škola)
- 6) Stručnjak (viša ili visoka škola)
- 7) Ostalo, šta _____

8. Kakav je bio Vaš radno-svojinski status u vreme izvršenja dela?

- 1) Privatnik, vlasnik radnje, preduzeća
- 2) Poljoprivrednik
- 3) Nezaposlen – tražio posao
- 4) Zaposlen u privatnom sektoru
- 5) Zaposlen u društvenom sektoru
- 6) Učenik ili student
- 7) Izdržavano lice
- 8) Penzioner
- 9) Direktor-menadžer
- 10) Ostalo _____

9. Da li ste pre ovog krivičnog dela bili osuđivani?

- 1) da
- 2) ne

10. Ako jeste, koliko puta?_____

11. Za koje delo ili dela ste bili ranije osuđivani?

---

12. Ako ste bili osuđivani da li ste izdržali zatvorsku kaznu?

- 1) da
- 2) ne

13. Da li ste imali stalan posao u vreme izvršenja dela?

- 1. da
- 2. ne

14. Kolika su Vam bila mesečna primanja u vreme izvršenja dela?

---

15. Da li ste posao izgubili zato što se protiv vas vodi krivični postupak?

- 1. da
- 2. ne

16. Delo/a za koje Vas terete /za koje ste osuđeni je:

- 1) ubistvo čl. 113 KZ st. 1
- 2) teško ubistvo (na svirep i podmukao način, ubistvo člana porodice koji je prethodno zlostavljan i dr.) čl. 113 st. 2-10 KZ
- 3) ubistvo na mah čl. 115 KZ
- 4) teška telesna povreda kvalifikovana smrću čl. 121 st. 3
- 5) nasilje u porodici sa smrtnom posledicom čl. 194 st. 4 KZ

17. Vrsta i visina kazne

18. Od kada ste u zatvorskoj ustanovi i u kom odeljenju?

19. Da li ima kontakta sa porodicom, ko Vas posećuje?

20. Koga ima od članova porodice i u kakvim je odnosima sa njima?
21. Kakvo je zdravstveno stanje i da li se promenilo posle izvršenja krivičnog dela i dolaska u zatvorsku ustanovu?
22. Da li ste bili zavisni od alkohola i droge pre izvršenja krivičnog dela?
23. Koliko dugo ste konzumirali alkohol/drogu?
24. Ako ste bili zavisni od alkohola i droge, kako je to uticalo na vaše ponašanje?
25. Ako ste ili zavisni od alkohola/droge da li ste bili na nekom tretmanu za lečenje i da li ste imali kontakt sa psihologom/psihijatrom?
26. Da li ste religiozni?
27. Da li ste u detinjstvu bili zlostavljani? Na koji način i kako ste to doživljavali?
28. Kakvi su bili odnosi u vašoj primarnoj porodici u kojoj ste odrasli?
29. Da li ste se oženili/ zasnovali partnerski odnos/vanbračnu zajednicu zbog uzajamne privlačnosti/simpatije/ljubavi ili iz drugih razloga?
30. Kakav je pre izvršenja krivičnog dela bio vaš odnos prema deci?
31. Kakva je bila vaša partnerka/supruga prema vama?
32. Navedite neke podatke o njoj u vreme izvršenja dela: uzrast, zanimanje, obrazovanje, zaposlenost.
33. Kako ste se slagali na početku braka/veze, a kako kasnije?
34. Da li je bilo nesuglasica u braku/partnerskom odnosu? Opišite.

35. Ko je bilo nesuglasica da li ste se nekome obraćali za pomoć i kome?
36. Koliko često ste dolazili u sukob sa drugim ljudima (vršnjacima u školi, susedima, drugovima)?
37. Opišite vaš život pre izvršenja krivičnog dela.
38. Opišite situaciju/okolnosti izvršenja krivičnog dela.
39. Da li ste koristili oružje prilikom izvršenja krivičnog dela i koje?
40. Da li imate dozvolu za nošenje oružja?
41. Opišite način izvršenja krivičnog dela.
42. Koji su Vaši razlozi/motivi za izvršenje krivičnog dela za koje ste osuđeni?
43. Da li ste priznali izvršenje krivičnog dela? Ako jeste, da li se iskreno kajete?
44. Šta mislite da je trebalo učiniti da ne dođe do izvršenja krivičnog dela?
45. Da li su u toku krivičnog postupka ispoštovana Vaša prava? Imate li nekih primedbi?
46. Da li ste bili u pritvoru i koliko dugo?
47. Da li Vas je pregledao psihijatar u toku krivičnog postupka?
48. Kakav je Vaš odnos prema kazni koja vam je izrečena? Da li smatrate da je pravilno odmerena?

49. Kakav je Vaš odnos prema ostalim osuđenicima? Da li dolazite u sukob sa njima i koliko često se to dešava?
50. Da li poštujete kućni red i pravila ustanove i da li ste disciplinski kažnjavani?
51. Šta mislite o ravnopravnosti između polova?
52. Da li su muškarci i žene izjednačeni u pravima?
53. Da li podržavate žene koje se bore protiv nasilja i zalažu za društvo u kome bi imale podjednak tretman kao muškarci?
54. Šta biste savetovali ženama koje smatraju da su žrtve nasilja u porodici?

UPITNIK ZA PRIKUPLJANJE PODATAKA O POSTUPANJU INSTITUCIJA U SLUČAJEVIMA NASILJA U PORODICI I NASILJA PREMA ŽENAMA

1. Naziv institucije (*molimo, upišite naziv institucije*)

-----

2. Koliko je zaposlenih u vašoj instituciji zaduženo za pitanja vezana za nasilje u porodici? (*molimo, upišite broj*)

-----

3. Na skali 1-5, procenite nivo znanja i obučenosti zaposlenih u vašoj instituciji za rad na slučajevima nasilja u porodici i nasilja prema ženama?

1   2   3   4   5

4. Koliki je uticaj kontinuirane edukacije na uspeh u radu vaše institucije na sprečavanju nasilja u porodici, nasilja prema ženama i ubistava žena? (*zaokružite jedan odgovor*).

- a) zanemarljiv
- b) mali
- v) znatan
- g) odlučujući

5. Navedite ključne prepreke u radu vaše institucije na sprečavanju nasilja u porodici i nasilja prema ženama (*zaokružite jedan ili više odgovora*):

- a) loša zakonska rešenja u ovoj oblasti
- b) nedostatak saradnje i loša komunikacija između institucija
- v) komplikovane procedure
- g) opterećenost drugim poslovima

- d) rodni stereotipi i predrasude kod zaposlenih
- đ) nedostatak svesti o opasnostima ove vrste nasilja
- e) nedovoljna obučenost za pravilnu procenu rizika
- ž) nešto drugo (*upišite*)_____

6. Na skali 1-5, ocenite kakva je saradnja između vaše institucije i drugih nadležnih institucija u rešavanju problema nasilja u porodici.

1   2   3   4   5

7. Na skali 1-5, ocenite kako druge institucije saraduju sa vašom institucijom u rešavanju problema nasilja u porodici.

1   2   3   4   5

8. Nova zakonska rešenja o sprečavanju nasilja u porodici predviđena Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici uspešno utiču na prevenciju nasilja u porodici (*zaokružite jedan odgovor*):

- a) potpuno se slažem
- b) uglavnom se slažem
- v) uglavnom se ne slažem
- g) nimalo se ne slažem
- d) nemam stav, ne znam

9. Da li vas izveštavanje medija o slučaju nasilja u porodici na kome radite ometa u radu?

- a) da, u svakom slučaju
- b) možda, ponekad
- v) uopšte ne ometa
- g) njihovo objektivno izveštavanje je neophodno

10. Koja od nadležnih institucija, po vašem mišljenju, ima najviše kapaciteta za rad na sprečavanju nasilja u porodici i nasilja prema ženama, posebno ubistva žena, i zbog toga daje najbolje rezultate (*zaokružite jedan odgovor*):

- a) policija
- b) tužilaštvo
- v) sud
- g) centar za socijalni rad
- d) zdravstvene ustanove
- đ) neka druga (*upišite koja*)_____

11. Koja od nadležnih institucija, po vašem mišljenju, nema dovoljno kapaciteta za rad na sprečavanju nasilja u porodici i nasilja prema ženama, posebno ubistva žena, i zbog toga kao tim ne daje najbolje rezultate (*zaokružite jedan odgovor*):

- a) policija
- b) tužilaštvo
- v) sud
- g) centar za socijalni rad
- d) zdravstvene ustanove
- đ) neka druga (*upišite koja*)_____

12. Opšti i posebni protokoli koji se odnose na postupanje u slučajevima nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima nisu usaglašeni sa Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici.

- a) potpuno se slažem
- b) uglavnom se slažem
- v) uglavnom se ne slažem
- g) nimalo se ne slažem
- d) nemam stav, ne znam

13. Saradnja ženskih udruženja i vaše institucije neophodna je za uspešno sprečavanje nasilja prema ženama i prevenciju ubistava žena (femicid).

- a) da, svakako
- b) sumnjam, dvoumim se
- v) nije uopšte neophodna

14. Primena hitnih mera (udaljenje učinioca iz stana i privremena zabrane kontakta sa žrtvom i prilaska žrtvi) deluje preventivno na sprečavanje izvršenja težeg krivičnog dela - ubistva.

- a) potpuno se slažem
- b) uglavnom se slažem
- v) uglavnom se ne slažem
- g) nimalo se ne slažem
- d) nemam stav, ne znam

15. Sve institucije kojima je prijavljeno nasilje u porodici treba obavezno da ispitaju da li nasilnik poseduje vatreno oružje.

- a) potpuno se slažem
- b) uglavnom se slažem
- v) uglavnom se ne slažem
- g) nimalo se ne slažem
- d) nemam stav, ne znam

16. Koje bi mere trebalo preduzeti kako bi se preventivno delovalo i sprečilo izvršenje ubistva, ukoliko postoje saznanja da u porodici postoji nasilje, odnosno ukoliko je izvršeno krivično delo nasilja u porodici? *(možete zaokružiti više odgovora)*

- a) organizovati psihološko savetovanja za nasilnike
- b) organizovati psihijatrijsko savetovanja za nasilnike
- v) pružati ženama žrtvama nasilja podršku i pomoć za izlazak iz situacije nasilja kroz konsultacije i radionice
- g) organizovati policijske patrole za obilazak porodica u kojima je evidentirano nasilje
- d) organizovati stalne kampanje protiv nasilja i femicida

đ) vođenje tačnih evidencija o nasilju u porodici i nasilju prema ženama na svim nivoima u okviru institucija

e) nešto drugo (*navedite šta*)_____

_____

17. Kako dugo trajanje sudskog postupka u slučajevima nasilja u porodici utiče na efikasnost zaštite od nasilja u porodici i femicida:

a) veoma loše, ne pruža se blagovremena zaštita

b) nema nikakvog uticaja

v) utiče, ali ne značajno

18. Grupa za koordinaciju i saradnju uspešno ostvaruje svoje zadatke

a) potpuno se slažem

b) uglavnom se slažem

v) uglavnom se ne slažem

g) nimalo se ne slažem

d) nemam stav, ne znam

19. Mere utvrđene individualnim planom zaštite i podrške ženi žrtvi nasilja uspešno zaustavljaju danje nasilje

a) potpuno se slažem

b) uglavnom se slažem

v) uglavnom se ne slažem

g) nimalo se ne slažem

d) nemam stav, ne znam

20. Žene žrtve nasilja uvek učestvuju u izradi individualnog plana:

a) da, redovno

b) retko

v) uopšte ne učestvuju

21. Šta biste izdvojili kao najveći doprinos vaše institucije u borbi protiv nasilja u porodici?

---

22. Šta je “usko grlo” Vaše institucije kada je reč o suzbijanju nasilja u porodici?

**UPITNIK ZA PROFESIONALCE/KE U
INSTITUCIJAMA NADLEŽNIM ZA POSTUPANJE
U SLUČAJEVIMA NASILJA
U PORODICI I NASILJA PREMA ŽENAMA**

1. Pol

- 1) muški
- 2) ženski

2. Institucija u kojoj radite (*molimo, zaokružite*)

- 1) Policija
- 2) Javno tužilaštvo
- 3) Sud
- 4) Centar za socijalni rad
- 5) Neka druga socijalna ustanova
- 6) Zdravstvena ustanova
- 7) _____

Koliko se slažete sa sledećim tvrdnjama? (molimo, zaokružite broj) (1=Uopšte se ne slažem, 2=Ne slažem se, 3=Neodlučan, 4=Slažem se, 5=Potpuno se slažem)		
Nasilje u porodici i nasilje prema ženama		
1.	Nasilje u porodici nije toliko rasprostranjeno koliko se o njemu priča.	1 2 3 4 5
2.	Nasilje u porodici manje opasan oblik kriminaliteta.	1 2 3 4 5
3.	Žene žrtve nasilja potiču iz socijalno ugroženih slojeva, one su neobrazovane i nekvalifikovane.	1 2 3 4 5
4.	Nasilnici su uglavnom nezaposleni muškarci, iz socijalno ugroženih slojeva.	1 2 3 4 5

5.	Ako se nasilnik iskreno kaje, verovatno više neće vršiti nasilje.	1 2 3 4 5
6.	Ako žena prevarila svog supruga/partnera, razumljivo je da će je on kazniti.	1 2 3 4 5
7.	Romkinje su manje izložene partnerskom nasilju od žena iz većinske populacije jer su naučene da poštuju svoje muževe.	1 2 3 4 5
8.	Nema krivičnog dela nasilja u porodici ako se nasilje nije kontinuirano vršilo u dužem vremenskom periodu.	1 2 3 4 5
Femicid		
9.	Femicid (ubistvo žene) treba tretirati kao rodno zasnovan zločin iz mržnje prema ženama.	1 2 3 4 5
10.	Žene najčešće ubijaju njihovi bračni i vanbračni partneri.	1 2 3 4 5
11.	Ubistvu žene od strane partnera u najvećem broju slučajeva je prethodilo porodično nasilje	1 2 3 4 5
Zakonski okvir		
12.	Važeći zakonski propisi o nasilju u porodici otvaraju ženama veliki prostor za zloupotrebe.	1 2 3 4 5
13.	Protokoli za postupanje institucija u slučajevima nasilja u porodici isuviše su komplikovani i nisu usaglašeni sa zakonom	1 2 3 4 5
14.	Mere iseljenja nasilnika i zabrana približavanja u praksi nisu delotvorne i mogu biti „okidač“ za ubistvo žene.	1 2 3 4 5
15.	Zakonske kazne za nasilje prema ženama su isuviše blage.	1 2 3 4 5
16.	Liberalni propisi o posedovanju i nošenju oružja povećavaju rizik od vršenja nasilja prema ženama.	1 2 3 4 5
Delovanje institucija		
17.	Postoji dobra saradnja i koordinacija u radu policije, tužilaštva i centara za socijalni rad u zaštiti žena od nasilja.	1 2 3 4 5

18.	Ženske organizacija koje se bave nasiljem prema ženama ne treba da se mešaju u procedure koje sprovode državni organi i ustanove.	1 2 3 4 5
19.	Žene žrtve nasilja dobijaju odgovarajuću društvenu pomoć i podršku za izlazak iz situacije nasilja i oporavak.	1 2 3 4 5
20.	Ubistvo žena od strane partnera bilo bi u većini slučajeva sprečeno da su nadležni organi bolje reagovali	1 2 3 4 5
21.	Uslovne osude negativno utiču na sprečavanje nasilja.	1 2 3 4 5
22.	Sudije izriču neprimereno blage kazne nasilnicima.	1 2 3 4 5
23.	Žene su u toku postupka pred nadležnim organima izložene dodatnoj traumatizaciji.	1 2 3 4 5
24.	Ako žrtva nasilja u porodici ne želi da svedoči ili menja iskaz, ne treba goniti počinioca.	1 2 3 4 5
25.	Troškove lečenja i oporavka od posledica nasilja žene bez zdravstvenog osiguranja treba da snosi država.	1 2 3 4 5
26.	Svaki slučaj nasilja u porodici treba da bude povod za procenu rizika od ubistva žrtve nasilja.	1 2 3 4 5
27.	Mediji senzacionalističkim izveštavanjem o ubistvima žena negativno utiču na objektivnost u radu institucija.	1 2 3 4 5
28.	Ako nadležne institucije ne preduzmu propisane mere za zaštitu žene od nasilja, država treba da joj naknadi štetu koju je pretrpela.	1 2 3 4 5
29.	Postoji dobra evidencija slučajeva nasilja u porodici i ubistava žena.	1 2 3 4 5
30.	Kažnjavanje nasilnika zbog nasilja u porodici kaznom zatvora u dužem trajanju najbolji je način da se spreči ubistvo žene.	1 2 3 4 5

PITANJA ZA INTERVJU SA ČLANICAMA ŽENSKIH ORGANIZACIJA KOJE PRUŽAJU USLUGE ŽENAMA IZLOŽENIM NASILJU

Opšta pitanja:

1. Koje usluge pruža vaša organizacija?
2. Kako su vam žene upućene? Da li žene upućujete na druge resurse? Koje?
3. Zbog čega većina žena traži vaše usluge? Da li vam se ista žena javlja u više navrata?
4. Zbog čega su žene najviše zabrinute? Šta konkretno brine žene žrtve nasilja u porodici?

Pitanja koja se tiču procedura:

1. Ako je žena žrtva nasilja u porodici, da li postoji telefonska linija koju može pozvati? Da li je besplatna telefonska linija? Da li je dostupna 24 sata dnevno, 7 dana u nedelji? Ko su osobe koje rade na telefonskoj liniji? Koje su obuke završile?
2. Da li vaša NVO pruža uslugu SOS telefona? Koliko poziva primate mesečno? Koliko primate godišnje?
3. Da li žene sa kojima radite ponekad koriste telefonsku linije za hitne slučajeve MUP-a kada su žrtve nasilja u porodici? Kako one ocenjuju kontakt i informacije dobijene od osoba sa kojima su telefonom razgovarale?
4. Koliko mesta imate u vašem skloništu? Koji je broj stanovnika na području koje pokriva vaše sklonište?

5. Koliko dugo žrtva i članovi njene porodica mogu ostati u vašem skloništu?
6. Koje vrste problema imaju žene žrtve nasilja u porodici u vezi stanovanja? Šta se može učiniti kako bi se rešili ti problemi?

Prava žrtava:

1. Da li žrtvi i članovima njene porodice pružate psiho-socijalnu podršku? Da li su ove usluge besplatne?
2. Da li žrtvama nasilja u porodici i članovima njihovih porodica pružate pravne informacije? Da li su ove usluge besplatne?
3. Da li žrtvama nasilja u porodici pružate usluge zastupanja? Da li im pomazete u sastavljanju podnesaka kojima se obraćaju državnim organima? Da li sa njima odlazite u sud i druge institucije?
4. Da li radite sa žrtvama nasilja u porodici kako biste formulirali planove sigurnosti za nju i njenu decu?
5. Da li žrtvama nasilja u porodici pružate usluge savetovanja? Da li ove usluge pružate njihovoj deci?
6. Da li pružate usluge ekonomskog savetovanja ženama žrtvama nasilja u porodici? Da li im dajete informacije i preporuke u pogledu zapošljavanja?
7. Koliko dugo žrtva može da koristi vaše usluge?
8. Da li pružate usluge savetovanja i zastupanja koje su posebno usmerene prema ženama iz manjinskih grupa?
9. Da li pružate usluge savetovanja i zastupanja devojčicama koje su žrtve nasilja?
10. Da li, po Vašem mišljenju, država dovoljno radi na uspostavljanju i razvijanju specijalizovanih usluga namenjenih ženama žrtvama nasilja u porodici? Da li znate za takve centre?

11. Da li ste prinuđeni da ženama uskratite pružanje podrške zbog nedovoljnih kapaciteta? Koliko žrtava se obraća svakog meseca? Da li postoje drugi razlozi zbog kojih morate odbiti pružanje usluge ženama žrtvama nasilja u porodici?
12. Kojoj se instituciji većina žena žrtava najpre obraća? Da li radite sa advokatima? Na koji način?
13. Da li smatrate da žrtve nasilja u porodici imaju delotvoran pristup pravnom sistemu? Zašto da ili zašto ne? Na koji način se može poboljšati pravni sistem za žrtve ovog nasilja?
14. Da li ste upoznati sa Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici? Da li ste prošli obuku za primenu ovog zakona?
15. Da li smatrate da se zakon adekvatno primenjuje?
16. Da li vaše klijentkinje koje su žrtve porodičnog nasilja imaju znanje o pravnom sistemu, posebno o porodičnom pravu i zakonima koji se odnose na nasilje u porodici? Da li je to znanje dovoljno?
17. Da li pružate usluge ženama radi čije zaštite su nadležni organi već odredili odgovarajuće mere zaštite? Ako jeste, da li biste nam mogli opisati slučaj i svoju ulogu u njima? Da li verujete da je žrtva adekvatno zaštićena? Zašto da ili zašto ne?
18. Kako ocenjujete rad policije, tužilaca i suda? Da li je njihovo delovanje u skladu sa potrebama žena?
19. Da li možete dati konkretne primere koje se odnose na iskustvo žena sa policijom, tužilaštvom ili sudom? Kako vaše klijentkinje ocenjuju rad policije, tužilaštva i suda?
20. Da li je neka od vaših klijentkinja- žrtva nasilja u porodici bila uhapšena, optužena ili osuđena zbog nasilja izvršenog prema nasilniku? Koliko često se u praksi to događa?
21. Koju vrstu medicinske pomoći žrtva najčešće traže posle izvršenog nasilja?
22. Koliko dobro zdravstvene ustanove odgovaraju na potrebe žrtava nasilja u porodici? Kako bi se pružanje zdravstvenih usluga moglo poboljšati?

23. Kako ocenjujete rad lekara koji veštače povrede?
24. Možete li dati primere o iskustvima žena žrtava nasilja u pristupu lečenju?

Ostalo:

1. Možete li opisati opšti stav društva prema nasilju u porodici?
2. Da li postoje društveni ili verski pritisci za žene da ostanu sa nasilnikom? Kako u radu sa ženama žrtvama ojačavate žene da odole tim pritiscima? Možete li dati primere?
3. Da li su zakoni dovoljni da bi zaštitili žene? Da li se zakoni adekvatno primenjuju? Koje su dobre i loše pojave u primeni zakona? Šta biste promenili kako biste poboljšali zaštitu i usluge namenjene žrtvama?
5. Da li su usluge/službe/skloništa za žene žrtve nasilja dostupni ženama u seoskim i gradskim područjima?
6. Kako biste opisali nivo koordinacije između vaše organizacije i policije, pravnih, socijalnih, medicinskih i drugih ustanova?
7. Ko su vaši saveznici u zajednici, u domenu pružanja pomoći i podrške ženama žrtava nasilja u porodici? Kako saradujete sa ovim saveznicima?
8. Da li postoji još nešto što mislite da treba da znamo o nasilju prema ženama u vašoj zajednici?

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

343.611:305-055.2(497.11)
343.54(497.11)

ПЕТРУШИЋ, Невена, 1958-

Društveni i institucionalni odgovor na femicid u Srbiji. 2 / Nevena Petrušić,
Natalija Žunić, Vida Vilić. - Pančevo : Udruženje građanki "FemPlatz", 2019
(Pančevo : Artija). - 168 str. : ilustr. ; 25 cm

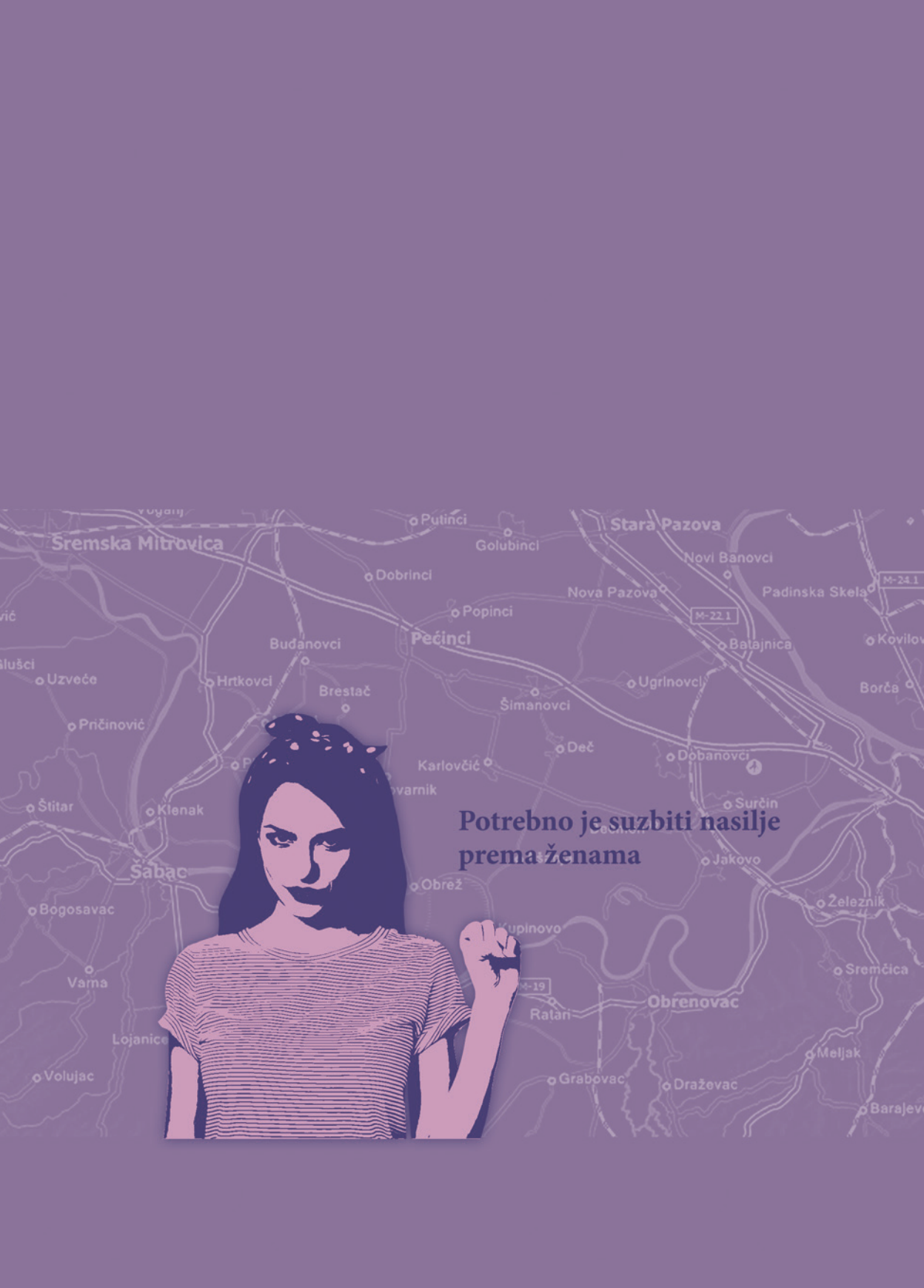
Tiraž 300. - Napomene i bibliografske reference uz tekst.

ISBN 978-86-81614-07-5

1. Жунић, Наталија, 1954- [аутор] 2. Вилић, Вида, 1979- [аутор]
а) Насиље у породици -- Србија б) Жртве насиља -- Жене -- Србија в)
Фемицид -- Спречавање -- Србија

COBISS.SR-ID 331406855

**Potrebno je suzbiti nasilje
prema ženama**